

LAUREA

"Jokainen on vain kerran lapsi"

Perhekerho lapsuuden tukemisen menetelmänä

• • • • •

Kalliala, Sanna

2010 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

"Jokainen on vain kerran lapsi" Perhekerho lapsuuden tukemisen menetelmänä

Sanna Kalliala
Sosiaalialan koulutusohjelma
2010
Opinnäytetyö

Sanna Kalliala

”Jokainen on vain kerran lapsi” Perhekerho lapsuuden tukemisen menetelmänä

Vuosi 2010

Sivumäärä 122

Työlleni perusteena oli paljolti keskusteluissa ja alan tutkimuksissa noussut lasten hyvinvoinnin heikkeneminen. Perhekerhon kohderyhmänä olivat kolmannen luokan luokkayhteisö, johon kuuluivat lapset sekä heidän vanhempansa. Tarve Perhekerholle nousi yhteistyökoululta. Koulussa on havaittu kiusaamisen sekä kouluviihtymättömyyden lisääntymistä, joiden nähdään olevan seurausta lasten hyvinvoinnin heikentymisestä. Yhdessä työelämän kanssa halusimme kehittää menetelmän, jolla pystyttäisiin tukemaan lasten hyvinvoinnin parantamista.

Perhekerhon tavoitteena olivat lapsen hyvinvoinnin edistäminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Lisäksi Perhekerhossa pyrittiin lisäämään lasten ja vanhempien vuorovaikutusta sekä tukemaan heidän yhdessä toimimista. Perhekerhon rakentuessa kahdesta ryhmästä sen sisälle muodostui molempien ryhmien omat tavoitteet. Lasten ryhmässä tavoitteena olivat ryhmän yhteisöllisyyden parantaminen sekä lasten yhteistyötaitojen lisääminen. Vanhempien ryhmässä tavoitteena olivat vanhempien osallisuuden lisääminen sekä vanhempien tukiverkoston vahvistaminen. Tavoitteisiin pyrittiin käsittelemällä molemmissa ryhmissä lasten hyvinvointiin liittyviä teemoja. Käsiteltäviä teemoja lasten ryhmässä olivat ryhmähenki ja ryhmän toimivuus, koulussa viihtyminen, omat tunteet ja erilaisuus, turvallisuus sekä yhteisöllisyys. Lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen lisäämiseksi järjestimme ryhmälle ohjatusti yhteistä toimintaa.

Opinnäytetyöraporttini jakaantuu kahteen kokonaisuuteen, teoriapohjaan lasten hyvinvoinnin ulottuvuuksista sekä Perhekerhon toiminnan kuvaamiseen. Teoreettinen viitekehys käsittelee lasten hyvinvoinnin kannalta yhteisöllisyyttä sekä turvallisuutta. Toiminnan kuvaamisessa kuvaan toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Työni tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa Perhekerhon toimintaa sekä lopuksi laatia toimintamalli Perhekerhosta. Opinnäytetyössäni reflektoin tekemiäni ratkaisuja sekä arvioin suunnitelmien onnistumista. Reflektoinnin ja arvioinnin tuloksien avulla on laadittu kirjallinen toimintamalli Perhekerhosta. Toimintamallia laadittaessa on kuunneltu myös yhteistyötahoja, ja otettu heidän kehitysideansa huomioon. Toimintamalli on käytettävissä oleva malli, jota voidaan käyttää myöhemmin Perhekerhon toteuttamisessa.

Asiasanat: lasten hyvinvointi, perheiden hyvinvointi, yhteisöllisyys, turvallisuus, koulukiusaaminen, media

Sanna Kalliala

"Everyone is a child once in a lifetime" Family club method of childhood support

Year	2010	Pages	122
------	------	-------	-----

The idea of the study came from discussions and studies on the deterioration on the well being of children. The target group of the family club was a class community consisting of third class pupils and their parents. The need for the family club came from the school because there had been bullying in the school and children's wellbeing was on decrease. In cooperation with the school we wanted to develop a method to support child welfare. The purpose of the thesis was to design and implement a plan of action for the family club.

The purpose of the thesis was to promote children's welfare and to support parenthood. In addition, this thesis intended to increase interaction between children and parents, and support their being together. Family club contained two groups. The aim of the children's group was to improve children's communality and increase their cooperation skills. The goal of the parent group was to confirm parents' support network and increase their co-operation. The themes prosecuted in the family club were based on child welfare. The themes were team spirit and group dynamics, well being in school, feelings and diversity, safety and communality.

The thesis consists of two sections, the theoretical discussion on children welfare and a description of the family club. The theoretical frame of reference comprised the themes of community and security of the child. The description of the action dealt with planning and implementation of action.

The model of family club is based on reflection and evaluation which have been made. Co-operation partners were consulted during the process of developing the model and their views were taken into consideration in developing the family club. Family club model is a model that can be used later in the implementation of a family club.

Key words: Child welfare, families' welfare, communality, security, bullying in the school, media

Sisällys

1 Johdanto	6
2 Lasten hyvinvointi	8
2.1 Yhteisöllisyys	8
2.1.1 Ryhmän rakentuminen ja merkitys yksilölle	9
2.1.2 Koulukiusaaminen	11
2.2 Vanhemmuus lapsuuden tukena	13
2.3 Lapsen turvallinen arki	15
2.3.1 Turvallisuus	16
2.3.2 Median vaikutus turvallisuuteen	17
3 Kohderyhmän kuvaus	20
4 Perhekerhon tavoitteet	21
5 Perhekerhon toteutus	22
5.1 Perhekerhon aloitus	22
5.2 Perhekerhon tapaamisten järjestäminen	23
5.3 Perhekerhon ohjaajat	24
5.4 Tiedon jakaminen koko luokkayhteisölle	25
5.5 Perhekerhon tapaamiset	25
5.5.1 Ryhmähenki ja ryhmän toimivuus	26
5.5.2 Koulussa viihtyminen	29
5.5.3 Omat tunteet ja erilaisuus	31
5.5.4 Turvallisuus	33
5.5.5 Yhteisöllisyys	36
5.5.6 Iltojen päätökset yhdessä lasten ja vanhempien kanssa	37
5.6 Koululuokan tapaamiset	38
5.6.1 Yhteisten sääntöjen laatiminen koulussa viihtymiseen	39
5.6.2 Arjen turvallisuus	40
6 Arviointi	42
7 Pohdinta	47
Lähteet	49
Liitteet	53
Liite 1 Perhekerhon tavoitteet	54
Liite 2 Perhekerhon toimintamalli	55

1 Johdanto

"Lapsi on yksilö ja lapsuudella on oma arvonsa. Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan...." (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilén 1997/2008, 10.)

Julkisessa keskustelussa on usein noussut esiin huoli lasten pahoinvoinnin lisääntymisestä, joka heikentää edellä mainittua lapsuuden "arvoa". Lasten hyvinvointi ja pahoinvointi liittyvät lasta ympäröivään yhteiskuntaan, kouluyhteisöön, elinoloihin sekä perheoloihin. Ennen kaikkea huoli keskittyy lasten sosiaaliseen ja psyykkiseen vointiin. Lisäksi lasten hyvinvointiin liittyen huoli vanhemmuudesta on kasvanut. Vanhemmuuteen liittyvässä huolessa nousee esille huoli lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönnistä sekä vanhempien neuvottomuudesta. (Bardy 2002a, 13-14; Järventie & Sauli 2001, 8; Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle lasten ja nuorten hyvinvoinnista 2002, 26.)

Lasten pahoinvoinnin lisääntyminen on ollut Perhekerhon aloittamisen taustalla. Lapsen ja nuoren hyvä -arki hankkeessa yhdessä työelämän kanssa kehiteltiin menetelmää, jolla vastattaisiin lasten ja perheiden tarpeisiin. Lapsen hyvinvoinnin tukemisen menetelmäksi kehittyi Perhekerho. Perhekerhossa painotetaan perheen merkitystä lasten hyvinvoinnille, joten osallistujina ovat sekä lapset että vanhemmat. Perhekerhon kehittäminen aloitettiin Perhekerhon pilotin toteuttamisella. Opinnäytetyö on kehittämistehtävä, joka liittyy Perhekerhon lasten ryhmän suunnitteluun sekä toteutukseen.

Perhekerhon pilotin pohjalta tarkoituksena on kehittää toimintamalli, josta myöhemmin rakentuisi valtakunnallisesti toimiva malli. Ennen valtakunnallisen toimintamallin rakentumista mallia tulee kehittää ja laajentaa. Yhdessä työparini kanssa laadittu toimintamalli on ensimmäinen versio Perhekerhon toimintamallista, ja tämä versio on tehty toteuttamamme Perhekerhon pilotin tuotoksena. Tämä pilottikokeilu toteutettiin alakoulun kolmanteen luokkaan, mutta tulevaisuudessa Perhekerhoa on tarkoitus viedä alakoulun lisäksi neuvolan kautta vauvaikäisten lasten perheille, päiväkotikäisille sekä yläkouluikäisille. Perhekerho ajoittuisi niin sanottuihin nivel- eli muutosvaiheisiin lasten ja perheiden elämässä. Perhekerhon tavoitteena on, että perheellä on mahdollisuus osallistua Perhekerhoon näissä kaikissa lapsen ikävaiheissa. Perhekerho olisi niin sanottu matalan kynnyksen palvelu, johon olisi helppoa ja vapaaehtoisista tulla.

Opinnäytetyön teoria koostuu lasten hyvinvointiin liittyvistä aiheista, jotka nostettiin Perhekerhossa esille. Lasten hyvinvointia uhkaavat tekijät ovat valittujen aiheiden taustalla. Se, että tarve tällaiseen toimintamalliin on muodostunut, kertoo jo siitä, että huolenaihetta on syntynyt lasten ja perheiden hyvinvoinnista. Huolta on muun muassa lasten syrjäytymisestä,

sosiaalisten taitojen puutteesta, kouluviihtymättömyydestä ja lapsuuden yksinäistymisestä. (Bardy 2002a, 13-14; Järventie & Sauli 2001, 8; Valtioneuvoston selonteko... 2002, 26.) Teorian ja tutkimusten avulla haluan löytää perusteet Perhekerhon toteuttamiselle. Tarkastelen kysymyksinä: Mitkä tekijät uhkaavat lasten hyvinvointia, ja mistä tämä huolenaihe on syntynyt?

Omana tavoitteena opinnäytetyössäni on tutustua lasten hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin teorian sekä tutkimusten avulla ja hyödyntää näitä tietoja suunniteltaessa Perhekerhon sisältöä. Koen erityisen tärkeänä lasten tarpeiden ja ajatusmaailman huomioon ottamisen, ja näiden vaikutusten käsittelemisen omassa suunnittelutyössäni. Perhekerhon pilotissa haluan kehittää omia taitojani käyttää lasten kanssa toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla voidaan käsitellä erilaisia lasten elämään liittyviä aiheita. Pilotista toimintamallin kehittämisen kannalta koen tärkeänä oman työn arvioinnin ja reflektoinnin, jota teen opinnäytetyössäni.

Aluksi opinnäytetyössäni käsittelen lasten hyvinvointiin liittyviä aiheita. Aiheina ovat yhteisöllisyys, vanhemmuus lapsuuden tukena sekä turvallisuus ja media. Teorialukujen jälkeen esittelen lyhyesti Perhekerhoon osallistunutta kohdeorganisaatiosta, jonka jälkeen siirryn käsittelemään Perhekerhon tavoitteita sekä toteuttamista. Lopussa arvioin työni onnistumista. Omassa pohdinnassani reflektoin omaa osaamistani ja oppimistani opinnäytetyön tekemisen aikana. Opinnäytetyön liitteenä on Perhekerhon pilotin pohjalta suunniteltu Perhekerhon toimintamalli ala-asteen kolmanteen luokkaan (liite 2).

2 Lasten hyvinvointi

Suomessa valtaosa lapsista voi hyvin, paremmin kuin ennen. Suomessa ei ole vakavia tartuntatauteja, lapset ovat entistä terveempiä ja lapsikuolleisuus on pieni. Kaikesta huolimatta jatkuvasti on esillä uhkatekijöitä lapsen hyvinvoinnille. (Vilén ym. 2006, 65.) Riskitekijöitä lapsen terveille ja tasapainoiselle elämälle ovat muun muassa vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, avioerojen yleistyminen sekä aikuisen tuen ja turvan puute. Suurimmat huolenaiheet liittyvät ennen kaikkea lasta koskeviin sosiaalisiin ja psyykkisiin seikkoihin, vaikka myös lasten fyysisessä terveydessä on havaittu huonontumista. (Bardy 2002a, 13-14; Lämsä 2009a, 28-29.)

Lasten hyvinvoinnista puhuttaessa valitsevana käsitteenä on polarisaatio, jolla tarkoitetaan elinolojen ja elämäntapojen "kaksinapaistumista" (Eräranta & Autio 2008, 8). Lapsista enemmistö voi hyvin, osa jopa erinomaisesti. Osalle, neljäs - kolmasosalle, on kasaantunut yhä enemmän erilaisia ongelmia ja pahoinvointia. Huoli pahoinvoinnista on suuri, mutta mistä tämä huoli on juuri nyt noussut? Syitä löytyy monia, mutta kyseessä voi olla tämän hetkisen jälkitekollisen yhteiskunnan neuvottomuus lasten lapsuudesta, kiireen aiheuttamasta kohtamattomuudesta sekä tukiverkoston vähentymisen aiheuttamasta yksinäisyydestä. (Bardy 2002a, 13-14; Eräranta & Autio 2008, 8.)

Keräämäni tutkimus- sekä teorian tiedon perusteella yhteisöllisyys sekä yhdessä toimiminen ovat yksilön tasapainoiselle kasvuun elintärkeitä. Lapsen merkittävänä kasvuyhteisönä on koulu ja siellä oma koululuokka. (ks. esim. Jauhiainen & Eskola 1994.) Tämän vuoksi otin tarkastelun kohteeksi yhteisöllisyyden merkityksen koululuokassa. Toinen lapsen tärkeä kasvuympäristö on perhe. Vanhempien antamalla kasvatuksella on tärkeä vaikutus lapsen tasapainoiseen kasvuun ja lapsen hyvinvointiin. Tästä syystä tarkastelen vanhemmuutta lapsuuden tukena. Kolmantena lapsen hyvinvoinnin tekijänä on turvallisuus. Lapsen turvallisuuteen vaikuttavat fyysinen-, psyykinen- sekä sosiaalinen turvallisuus. Näitä edesauttavat ryhmän yhteisöllisyys sekä vanhempien tuki ja turva (ks. Aalto 2000). Turvallisuusaiheeseen olen liittänyt median, joka näkyy nykypäivä paljon lasten arkipäivässä (ks. Kangas, Lundvall & Sintonen 2008). Olen käsitellyt median hyviä sekä huonoja puolia, sekä näiden vaikutusta lasten hyvinvointiin.

2.1 Yhteisöllisyys

Sosiaalipedagogiikka korostaa yhteisön ja yhteisöllisyyden merkitystä yksilölle. Yhteisöllisyys kehittyy ryhmässä ja ryhmä voi kehittyä yhteiseksi yhteistyön ja yhteisen vastuuntunteen kasvaessa. Koululuokka on lapsen elämässä ryhmä, joka sosiaalistaa lapsen yhteiskunnan yhteiseen arvo- ja normimaailmaan sekä toimii lapselle tietojen, taitojen ja asenteiden välittäjänä. Koulu on oleellinen yhteiskuntamme kasvattaja. Usein sanotaan, että "koulu on lapsen

työtä” ja siksi se on arvokasta ja tärkeää. Koulun opetussuunnitelmassa on määritelty sekä kasvatus- että opetustehtävä perusopetukselle. Yksilöllä on oltava mahdollisuus hankkia yleisivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus. Opetustavoitteen lisäksi koulun tavoitteina on lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa sekä kehittää sivistyksellistä pääomaa. Koulunkäyntinsä päättävän lapsen tulisi olla tasapainoinen, vastuuntuntoinen, itsenäinen, luova, yhteistyökykyinen ja rauhantahtoinen yksilö. (Himberg & Jauhiainen 2000, 95; Jarasto & Sinervo 1998, 145-146; Kurki 2002, 49-70; Opetushallitus 2004, 12; Raina & Haapaniemi, 34-35.)

Lasten viihtyvyyteen koulussa vaikuttaa suurelta osalta luokan ilmapiiri. Jotta kaikki viihtyisivät luokkaryhmässä, ryhmän sisällä tulee olla kokemus yhteisöllisyydestä. Luokkaryhmän yhteisöllisyys syntyy ryhmän jäsenten vuorovaikutuksesta ja yhteisistä tavoitteista. Koulussa viihtyminen edistää lapsen tiedon vastaanottamista sekä tietojen soveltamisen oppimista. Jos ilmapiirin on rauhaton ja levoton, koulussa on vaikea keskittyä ja oppia. (Jarasto & Sinervo 1998, 156; Pölkki 2001, 131-132; Raina & Haapaniemi 2007, 34-40.)

2.1.1 Ryhmän rakentuminen ja merkitys yksilölle

Yksilölle erilaiset ryhmät tarjoavat mahdollisuuden vaikuttaa ympäristöönsä. Ryhmien kautta yksilö liittyy yhteiskuntaan sen aktiivisena jäsenenä. Ryhmään kuuluminen lisää yksilön tietoisuutta itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Ryhmätilanteissa yksilö on vuorovaikutuksessa toisten yksilöiden kanssa ja tulee tietoiseksi omista tavoistaan sekä havaitsee ja oppii kommunikointi- ja vuorovaikutustaitoja. Ryhmässä yksilö oppii sopeutumaan ja mukauttamaan toimintaansa ryhmän muiden jäsenten toimintaan. Lisäksi yksilö oppii ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja valinnoistaan. (Himberg & Jauhiainen 2000, 95-97.)

Yhteiskunnassa toimiessaan ja päämääriinsä pyrkiessään ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja luovat tällä tavoin ryhmiä. Esimerkiksi koululuokka on ryhmä, joka muodostuu erilaisista yksilöistä ja heidän persoonallisuuksistaan. Jäsenten yhteisellä toiminnalla ryhmän tulee saavuttaa ryhmälle asetettuja tavoitteita. Tuloksellisuuden tavoitteena luokkaryhmässä ovat oppiminen ja tiedon lisääminen. Tämän lisäksi ryhmällä on myös tavoite saavuttaa ryhmän riittävä kiinteys ja toimintakyky eli ilmapiiri. Luokkaryhmässä jokaisen tulee osallistua positiivisen luokkahengen luomiseen olemalla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja luoda sosiaalisia kontakteja toisiin ryhmän jäseniin. Ilman vuorovaikutusta jokainen toimii erillään toisista, eikä yhteisiä tavoitteita synny. Yhteisötaidoilla tarkoitetaan vuorovaikutustaitoja, joita ryhmän jäsen tarvitsee toimiakseen ryhmässä ja ollakseen yksi ryhmän jäsenistä. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi toisten ihmisten kunnioittaminen, kyky toimia järkevästi ristiriitaisissa tilanteissa sekä kyky toimia ryhmässä muut huomioon ottamalla ja kunnioittamalla muiden mielipiteitä. Onnistunut vuorovaikutus perustuu näihin yhteisiin arvoihin liittyviin hyväksyttä-

viin käyttäytymismuotoihin ja sopimuksiin. (Himberg & Jauhiainen 2000, 94-132; Jauhiainen & Eskola 1994, 12-14; Lehtonen 1990, 15-24; Raina & Haapaniemi 2007, 34-40.)

Mikko Aalto (2000, 15-22) on kirjassaan käsitellyt turvallisen ryhmän rakentumista. Turvallisessa ryhmässä tulee olla mahdollisimman vähän ihmisen minuutta uhkaavia tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa pelkoa, häpeää, armottomuuden tunnetta tai syyllisyyttä. Turvallisuus ei ole vain sitä, että uhkaavat tekijät ovat poissa, vaan ihmisen tulee kokea ja olla tietoinen hyväksytyksi tulemisesta. Aallon mukaan ryhmässä turvallisuus syntyy viidestä osatekijästä. Osatekijöitä ovat luottamus, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen sekä yhteistyöhön sitoutuminen. Turvallisessa ryhmässä jokaisen parhaat puolet nousevat esille ja jokainen voi olla oma itsensä. Ollessaan oma itsensä ihminen kykenee tunnistamaan, hyväksymään ja ilmaisemaan oman persoonansa ulottuvuuksia rehellisesti. Turvaton ryhmä päinvastoin tuo pelon tunnetta. Tällöin ihminen ei uskalla näyttää omia taitojaan ja ilmaista itseään rehellisesti.

Ryhmätilanteessa toimiessaan yksilöt muodostavat toistensa psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön. Tähän perustuu Kurt Lewinin kenttäteoria ryhmän käyttäytymisestä. Teorian mukaan ryhmadynamiikka rakentuu ryhmän yhteisen tilanteen ja osallistujien tekemien tulkintojen vuorovaikutuksesta. Toisin sanoen ryhmän dynaaminen tilanne ja yksilön dynaaminen kenttä ovat vuorovaikutuksessa. Yksilön dynaamisella kentällä tarkoitetaan yksilön toiminnasta heijastuvaa psykologista tilaa, joka kertoo, mikä on juuri siinä tilanteessa merkityksellistä. Yksilön käyttäytyminen ryhmässä muodostuu yksilön oman persoonan ja ympäristön yhteisvaikutuksesta. Kurt Lewin kuvaa yksilön dynaamista kenttää tämän elämäntilana. Elämäntila on yksilön psyykkisten voimien kenttä, jossa voimat ja niiden suhteet vaikuttavan yksilön toiminnan suuntautumiseen. Yksilön toimintaa ohjaavaan voimakenttään vaikuttavat kohteen veto-voima, esteet ja mahdolliset uudet ratkaisut sekä näiden lisäksi myös yksilön elämäntilanne ja henkilökohtaiset kokemukset. Yksilön valitsemat toimintatavat vaikuttavat ryhmätilanteen dynaamiseen kenttään ja näin koko ryhmän toimintaan. (Himberg & Jauhiainen 2000, 95; Lewin 1935, Jauhiainen & Eskolan 1994, 29-36 mukaan; ks. myös Himberg & Jauhiainen 2000, 113-118.)

Ryhmän toimintaympäristöt voidaan jakaa kolmeen eri tasoon. Tasoja ovat fyysinen ympäristö, sosiaalinen lähiympäristö sekä yhteiskunnan taloudelliset sekä kulttuuriset ehdot ja toimintaedellytykset. Kaikki ympäristöt vaikuttavat sekä erikseen että yhdessä ryhmäkokonaisuuteen ja näin ryhmän jäseniin. Vaikutus voi olla joko rajoittavaa tai mahdollistavaa. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan ryhmän paikkaa ja esineympäristöä, esimerkiksi koululuokalle koulurakennusta, luokkahuone välineineen sekä koulun muut tilat ja pihapiiri. Fyysisellä ympäristöllä on tärkeä merkitys ryhmän muodostumisessa ja erityisesti sen identiteetin vahvistumisen kannalta, koska paikasta tulee ryhmän oma alue eli reviiri. Tämä osoittaa sekä ryhmäläisille että ulkopuolisille ryhmän paikan. Koululuokan sosiaalisia toimintaympäristöjä ovat

esimerkiksi kouluorganisaatio, lasten asuinyhteisö sekä kaupunginosa. Organisaatioon kuullessaan ryhmän tulee hyväksyä organisaation toimintaperiaatteet, arvot, normit ja käytännöt, jotta ryhmä voi hyödyntää organisaation tarjoamia resursseja. Ryhmään vaikuttaa myös yhteiskunta. Yhteiskunnan vaikutus on sekä taloudellista että kulttuurista. Esimerkiksi yhteiskunnan koulutuspolitiikka vaikuttaa kouluryhmän toimintaan. Lisäksi yhteiskunnan tarjoamat varat koulutukseen vaikuttavat luokan opetustoimintaan käytettävissä oleviin resursseihin, niin rahallisiin kuin myös esimerkiksi kouluhenkilökunnan määrään. Kulttuuriset arvot ja normit näkyvät ryhmässä jokaisen ryhmän jäsenen kautta. (Jauhiainen & Eskola 1994, 21-28; Shaw 1971, Eskola & Jauhaisen 1994, 133 mukaan.)

Yhteisö on yksi erilaisista ryhmämuodoista. Sosiaalipedagogiikka korostaa yhteisön merkitystä ihmisen persoonalle. Persoonana on ihmisen yksilöllinen arvokkuus. Ihannetilanteessa ihminen kykenee omana ainutlaatuisena persoonanaan maksimaaliseen aloitteellisuuteen sekä vastuullisuuteen. Jotta tämä toteutuisi, ihmisen tulee olla kommunikaatiossa toisten persoonien kanssa. Tämä kommunikointi ja persoonien yhdessä eläminen tapahtuu yhteisössä. Yhteisöä määritellään alueellisesti rajattuna ryhmänä, jossa jäsenet ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään ja heidän välillään vallitsee ainakin suhteellisen voimakas yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisöllisyys syntyy yhteisen toiminnan avulla. Yhteisön jäsenillä on yhteisiä arvoja, tavoitteita ja yhteistä toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisyyden tunne syntyy siitä, että yhteisön jäsenet ovat tietoisia heitä yhdistävästä asiasta. Kaikki ryhmät eivät toimi yhteisön tavoin. Esimerkiksi työryhmän jäsenien toimiessa yhdessä heidän liittymisensä toinen toisiinsa on tehtävään liittyvää roolisuoritusta, ei niinkään yhteisöllistä yhdessä olemista ja elämistä. Kuuluessaan yhteisöön yksilö kokee sosiaalista yhteenkuuluvuutta, turvallisuutta sekä yhteisvastuuta. Yhteisöllinen ja yksilöllinen elämä edellyttävät ihmiseltä sosiaalisia rakenteita. Sosiaalisten rakenteiden perusta rakentuu vauvaiästä alkaen kokemuksesta ja elämisestä yhteisössä. (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 12-13; Himberg & Jauhiainen 2000, 164-166; Kurki 2002, 49-70; Lehtonen 1990, 15-24; Raina & Haapaniemi 2007, 34-40.)

2.1.2 Koulukiusaaminen

Koulukiusaaminen on ilmiö, joka vaikuttaa koko koululuokan toimivuuteen. Ryhmän sisällä on tällöin syrjintää, erimielisyyksiä ja pelkoa, jotka vaarantavat ryhmän tavoitteiden saavuttamisen. Lisäksi tämä hajottaa myös ryhmän yhteisöllisyyttä. Salmivalli korostaa, että tuskin on koulua, jossa kiusaamista ei esiintyisi. (Hamarus 2008, 75-78; Salmivalli 2003, 14.)

Konfliktit ja erimielisyydet ovat väistämättömiä koululuokassa lasten kesken. Välienselvityksessä on kuitenkin lapsen kehityksen kannalta hyvääkin. Tällaisissa tilanteissa lapsi oppii tunnistamaan erilaisia tunnereaktioita itsessään, hallitsemaan tunteitaan, selvittelemään riitoja ja sopimaan niitä. Erimielisyyksien lisäksi lapset myös kiusoittelevat ja härnäävät toisiaan,

joka kuitenkin useimmiten tulkitaan leikiksi. Välillä kiusoittelun tai hännäämisen kohde voi kokea sen loukkaavana ja satuttavana. Tilanteet ovat kuitenkin yleensä hetkellisiä ja niiden kohteet vaihtuvat. Nämä ovat eriasia kuin systemaattisesti tapahtuva yhden oppilaan kiusaaminen. Systemaattisesta kiusaamisesta on kyse, kun lapsi on toistuvasti ja pidemmän aikaa yhden tai useamman lapsen vihamielisen kiusaamisen kohteena. Kiusattu kokee muiden toiminnan häntä kohtaan loukkaavaksi, ja tämä aiheuttaa jatkuvasti hänelle pahaa oloa. Yleisimmin kiusaaminen on epäsuoraa eli hiljaista kiusaamista. Epäsuoran kiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi kiusatun sulkeminen ryhmän ulkopuolelle ja yksin jättäminen, kiusatun vältteleminen, merkitsevät katseet ja huokaukset sekä juurujen levittäminen. Kiusaaminen voi olla myös fyysisistä satuttamista ja aggressiivista sanallista hyökkäystä kuten nimittelyä, nöyryyttämistä, tönimistä, lyömistä ja alistamista. (Jarasto & Sinervo 1998, 168; Lämsä 2009b, 60-63; Salmivalli 2003, 10-11.)

Kiusaamiselle ominaista on osapuolten epätasaväkisyys, jossa kiusaaja on jollain tavalla kiusattua vahvempi. Ero voimasuhteissa voi johtua iästä, fyysisistä ominaisuuksista, asemasta ryhmässä, tukijoukkojen määrästä tai joistakin muista ominaisuuksista tai resursseista. Epätasaväkisyyden avulla kiusaajalla on valtaa tai voimaa, jonka avulla hän saa yliotteen kiusatusta. Kiusaamisen tunnusmerkkejä on alistettu ja alistaja -asetelma kiusaajan ja kiusatun välillä. Usein alistajana ei toimi vain yksi kiusaaja, vaan kokonainen ryhmä. (Salmivalli 2003, 11.) Kiusaajat löytävät kiusatusta helposti syitä joutua kiusaamisen kohteeksi. Tässä riittää ihan mikä tahansa asia, joka erottaa kiusatun muista. Kiusattu voi olla kiusaajien mielestä esimerkiksi liian lahjakas, liian hyvännäköinen, lihava, laiha, ujo, hän voi pukeutua kiusaajien mielestä väärällä tavalla tai olla kiinnostunut vääristä asioista. Kiusaamisella kiusaaja saattaa myös hännätä kiusattua nähdäkseen, miten tämä reagoi siihen. Tällä tavalla kiusaaja testaa tätä, ja kiusatun paljastaessa heikon kohtansa kiusaaja saa tästä aseensa tätä vastaan. (Lämsä 2009b, 60-61.)

Kiusaamisen taustalla voivat olla kiusaajan epävarmuus, itsetunto-ongelmat, kateus kiusattua kohtaan, pelko sosiaalisen aseman menettämisestä sekä ennakkoluulot erilaisuutta kohtaan. Kiusaamisen ja muun häiriökäyttäytymisen takana voi olla omien tunteiden tunnistamisen vaikeus. Tällainen ihminen ei tunnista itse omia tarpeitaan, jolloin hän ottaa kiusaamisesta toimintatavan itselleen kerätäkseen huomiota. Taustalla voi olla myös se, ettei lapsi ole saanut kotona tarvitsemaansa huomiota eikä tarpeisiin ole vastattu. Yhteyden löydyttyä omiin tunteisiinsa ihminen kykenee ilmaisemaan itseään terveellä tavalla. Itsetunnon ollessa terve lapsi on valmiimpi kohtaamaan muita ilman ennakkoluuloja. Ennakkoluulot ovat asenteita, jotka sisältävät negatiivisia tunteita jotakin asiaa kohtaan. Sukupuolten välillä kiusaamisessa on havaittavissa eroavaisuuksia. Pojilla kiusaaminen on yleensä suoraa aggressiivista kiusaamista. Tyttöjen välinen kiusaaminen on useimmiten epäsuoraa. (Aalto 2000, 29; Himberg & Jauhainen 2000, 39-45; Lämsä 2009b, 60-61.)

Pitkäaikaisella kiusaamisella on vakavia seurauksia yksilön kehitykselle. Usein kiusattu on torjuttu ja epäsuosiossa oleva oppilas, jolloin hän syrjäytyy vertaisryhmästään. Tästä johtuen kiusattu saattaa kokea pelkoa ja ahdistusta koulusta, ja tämä vaikeuttaa koulunkäyntiä ja oppimista. Pahimmillaan kiusaaminen voi saada kiusatun jäämään pois koulusta, koska hän ei sinne uskalla mennä. Lapsi peilaa usein itseään saamaansa palautteeseen. Kiusattu alkaa kokea itsensä juuri sellaiseksi surkimukseksi ja omituiseksi, kuin kiusaajat häntä kutsuvat, ja hän ottaa tällaisen surkimuksen ja syrjässä olevan roolin. Kiusattu saattaa kokea itsensä huonoksi seuraksi ja kykenemättömäksi vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa. Tällaisista rooleista ryhmässä voi olla vaikea muuttua. Tutkimuksissa on todettu kiusatuksi tulemisella olevan yhteys vuosienkin päästä kiusatun masentuneisuuteen, huonoon minäkuvaan ja itsetuntoon, epäonnistuneisiin ihmissuhteisiin ja kielteiseen käsitykseen muista ihmisistä. Kiusaamisen aiheuttamat vaikutukset eivät välttämättä koskaan muutu. (Himberg & Jauhiainen 2000, 125; Jarasto & Sinervo 1998, 166-168; Lämsä 2009, 62-67; Salmivalli 2005, 54; ks. myös Salmivalli 2003, 20-21.)

Tutkimusten mukaan 5-15 prosenttia perusopetuksen oppilaista ovat kiusattuja (Salmivalli 2003, 14). Koulukiusaaminen on lisääntynyt viime vuosien aikana. Nyt myös väkivaltaisemmat kiusaamisen muodot ovat lisääntyneet. Koulukiusaamistapauksista 75 prosentissa kiusaajia on vähintään kaksi, jolloin saadaan myös fyysisesti pahempaa jälkeä kiusatulle. Pahimmillaan kiusaaminen ei ole enää pelkästään henkistä väkivaltaa vaan kiusaaminen on nöyryyttämistä, alistamista ja fyysistä väkivaltaa. (Kuokkanen 2009a.) Tästä esimerkkitapauksena näkyi paljon mediassakin käsitelty 14-vuotiaan pahoinpitely Viikissä joulukuussa 2009. Tapauksessa 14-vuotias tyttö pahoinpideltiin ensin kotonaan ja muutamaa päivää myöhemmin paikallisen uuden peruskoulun lähetyvillä. Molemmista tapauksista mukana oli ainakin yksi sama alle 15-vuotias tyttö. Toisella kerralla epäiltiin, että hakkaajaksi oli pyydetty ulkopaikkakuntalainen. Helsingin yliopiston kaupunkisosiologian professori Kortteista toteaa tapauksen olevan uusi ilmiö nuorten käyttäytymisessä. Kortteistan mukaan koulukiusaaminen muuttuu raaemmaksi ja väkivaltaisemmaksi. (Kuokkanen 2009b.)

2.2 Vanhemmuus lapsuuden tukena

Vanhempien kasvatuksella on ratkaiseva asema lapsen tasapainoisessa kasvussa ja elämässä. Huolehtiva ja välittävä perhe muodostavat lapsen ympärille elämän kestävän suojaverkon. Lapsi oppii vanhempien kautta arvoja, tapoja, arkielämän- sekä vuorovaikutustaitoja. (Lee 2001, 72; Lämsä 2009a, 32; Vilén ym. 2006, 119.) Lapsen tulisi saada mahdollisimman paljon kontakteja ja yhdessäoloa läheisten ihmisten kanssa. Lapsuuden sanotaan yksinäistyneen 1990-luvulta lähtien, kun läheisten aikuisten määrä lapsen elämässä on vähentynyt. Nykyajan perheet ovat niin sanottuja pienperheitä, joihin kuuluu vanhemmat ja lapset. Sukulaisverkos-

tot ovat harventuneet. Läheisten aikuisten ja lähisukulaisten määrä lapsen elämässä on vähentynyt. Lapset viettävät ison osan päivästä päivähoitossa tai koulussa ammatti-ihmisten seurassa. Ryhmäkoot sekä koulussa että päivähoitossa ovat kasvaneet, jolloin lapset saavat yhä vähemmän omaa aikaa opettajan tai hoitajan kanssa. (Järventie & Sauli 2001, 8; Lämsä 2009a, 22-23.)

Riskit lasten elämässä liittyvät suurimmaksi osaksi ongelmiin sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisten suhteiden puutteista (Lämsä 2009a, 28). Rakkauden ja riittävän huolenpidon puuttuessa lapsen kehitys vaurioituu eikä lapselle synny sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen vuorovaikutuksen puuttuessa lapsen psyykkiset taidot ja rakenteet eivät kehity eikä lapselle muodostu ihmillistä pääomaa. Kehittyäkseen yhteiskunnassa ja yhteisöissä selviytyväksi aikuiseksi lapsi tarvitsee aikuisen, joka kuuntelee ja näkee lapsen omana itsenään. (Järventie & Sauli 2001, 14.) Järventie on verrannut lapsen elämistä kasvuympäristöissään elämiseen sosiaalisessa kohdussa. Kasvuympäristöistään lapsi kerää ravinnetta persoonallisuutensa rakenteiksi. Sosiaalinen vuorovaikutus on napanuora, jonka kautta lapsi sisäistää ulkopuolisen maailman aineksia, kuten toisten ihmisten ominaisuuksia, vuorovaikutuksen tunnelmia ja persoonallisuutensa aineksia. Minuutensa peileinä lapsi käyttää pääasiassa vanhempiaan, mutta ympäristön laajetessa lapsi peilaa itseään muihinkin elämässä lähellä oleviin ihmisiin. (Järventie 2001, 108.)

Vanhempien työ on nykypäivänä tekijä, joka vähentää perheen yhteistä aikaa. Työelämän vaatimusten kasvu merkitsee lapsille kilpailua vanhempien ajasta. Työn kasvava kuormittavuus vaikuttaa vanhempien jaksamiseen, joka heijastuu perheen ja lasten hyvinvointiin. (Valtioneuvoston selonteko... 2002, 26-38.) 8-10 -vuotiailta lapsilta kysyttäessä kaksi kolmasosaa kokee vanhempansa olevan kiireisiä. Usein vanhempien kiireisyys liittyy lapsen yksinjäämisen kokemuksiin. Lasten mielestä vanhemmilla jää liian vähän aikaa perheelle ja perheen yhdessäololle. Vastaajista noin neljäsosa kokee olevansa liikaa yksin, jolloin he jäivät ilman päivittäin tarvitsemaansa sosiaalista kanssakäymistä perheen sisällä. (Matikkala & Lahikainen 2005, 102-103.) Vanhemmilta kysyttäessä noin 30 prosenttia sekä äideistä että isistä koki työn aiheuttavan ajanpuutetta lasten kanssa vietettyyn aikaan usein tai jatkuvasti (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 45).

Lastenklirikoiden kummien tekemän tutkimuksen mukaan alle 12-vuotiaiden lasten perheissä lasten kanssa vietetty aika jää alle kahteen tuntiin päivässä. Lastenklirikoiden kummien toiminnanjohtaja Maria Ekrothin mukaan ei riitä, että vanhempi on samassa paikassa lapsen kanssa, vaan vanhemman pitää olla aidosti läsnä. Tällöin työpuhelimet ja sähköpostit tulee sulkea kokonaan pois. Usein vanhemmat selittelevät yhteisen ajan puutetta kotitöiden määrällä. Tähän Ekroth ehdottaa lasten ottamista kotitöihin mukaan. Lapset nauttivat vanhempien kanssa puuhastelusta ja kotitöitä tehdessä voidaan vaihtaa kuulumisia. (Vilpponen 2008.)

Vanhempien pahoinvointi on usein lasten pahoinvoinnin takana. Erityisesti riskiryhmässä olevilla lapsilla on rajalliset mahdollisuudet saada tukea kasvulleen kotoaan ja lähiyhteisöstään. Nykypäivän keskusteluissa puhutaan paljon murtuneesta vanhemmuudesta, jossa näkyy samankaltainen polarisoituminen kuin lapsen hyvinvoinnista puhuttaessa. Suuressa osassa perheitä vanhemmuus saattaa olla jopa aiempaa vahvempaa, kun taas osassa perheissä useat eri ongelmat saavat aikaan ongelmakimpun. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä perhekriisit heikentävät perheen yhteisöllisyyttä, joka vaikuttaa heikentävästi lapsen hyvinvointiin. (Lämsä 2009a, 28-29; Valtioneuvoston selonteko... 2002, 26.) Murtuneeseen vanhemmuuteen liittyy usein puhe lasten rajojen puutteesta ja vanhempien kurinpidon vähentymisestä. Aikuisen riittävän hoivan ja huolenpidon puute saattaa pakottaa lapsen itsenäistymään liian aikaisin, jolloin lapsi ei saa olla lapsi tarpeeksi kauan. (Lämsä 2009a, 28-29; Sihvola 2002, 144.)

Lasten pahoinvointi ja kodin ongelmat heijastuvat koulunkäyntiin, joka näkyy kouluissa muun muassa motivaatio-ongelmina, omaehtoisuutena sekä keskittymisvaikeuksina. Yhä useampi lapsi kokee viihtymättömyyttä koulussa ja on väsynyt. Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksessa 7-12-vuotiaista selvisi, että tutkimukseen vastanneista 29 prosenttia koki saamansa perushoivan olevan huono ja omasta mielestään voivat huonosti. Näiden lasten ravinnonsaanti kotoa on vähäistä, he valvovat arkipäivisinkin yli yhteen aamuyöllä ja joutuvat viettämään usein iltoja sekä öitä yksin kotona ilman aikuisen läsnäoloa. Näiden lasten sosiaaliset taidot ovat heikot, he joutuvat usein riitaan toisten kanssa ja he kärsivät yksinäisyydestä sekä ystävien puutteesta. Useat näistä lapsista ovat koulukiusattuja sekä koulukiusaajia, he eivät menesty koulussa ja koulutehtävien teko on vaikeaa. (Rautiainen 2005, 10; Sosiaali- ja terveysministeriö 1999, 37-123.)

2.3 Lapsen turvallinen arki

Kansainvälisesti vertailtuna Suomi on turvallinen kasvupaikka lapselle. Suomessa lapsen oikeudet on määritelty ja vahvistettu lainsäädännössä, lapsille järjestetään perusopetus sekä monia muita palveluja. Lapset voivat liikkua turvallisesti yksinkin, mikä monissa muissa ulkomaanmaissa ei ole mahdollista. Näistä huolimatta on riski- ja vaaratilanteita, jotka uhkaavat lasten turvallisuutta. (Lajunen ym. 2006, 7.)

Turvallinen lapsuus on sekä lasten omien vanhempien että muidenkin aikuisten vastuulla. Aikuisen tulee suojella lapsia kasvua uhkaavilta vaikutteilta ja ärsykkeiltä. Vaikka lapsella on aikuiset turvanaan, hän on itse aktiivinen osapuoli omassa elämässään. Lapselle tulee saada tietoa, miten hän voi itse pitää huolta omasta turvallisuudestaan. Turvataitokasvatuksella

pyritään lisäämään lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja antamalla tukea ja tietoa lasten turvallisuutta heikentävistä tekijöistä. (Lajunen ym. 2006, 14.)

Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa lapsen oma kokemus turvallisuudestaan. Turvallisuutta ei ole vain se, että turvallisuutta uhkaavat tekijät ovat poissa, vaan ihmisen tulee itse kokea turvallisuutta. Turvallisuuskäsitteeseen kuuluvat psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset ulottuvuudet. Nämä ovat tärkeitä ryhmän yhteisöllisyyden kannalta, mutta myös lapsen jokapäiväisessä toiminnassa. (Aalto 2000.) Medialla voi olla turvallisuutta kehittävä, mutta myös heikentävä vaikutus. Median positiiviset elementit, esimerkiksi median tarjoama hyödyllinen informaatio, voivat lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta. Median negatiivisiin puoliin kuuluu esimerkiksi väkivaltaiset materiaalit, joilla voi olla lapsen turvallisuuden tunteeseen heikentävä vaikutus. (ks. Mustonen & Salokoski 2007.) Näitä turvallisuuteen liittyviä aiheita olen käsitellyt tässä luvussa 2.3.

2.3.1 Turvallisuus

Ryhmän jäsenten hyvinvoinnin takia, jokaisen tulisi kokea ryhmä turvalliseksi. Jokaisella ryhmän jäsenellä tulisi olla tunne niin psyykkisestä kuin fyysisestäkin turvallisuudesta toimiesseen ryhmässä. Ihmisen pettyminen omaan fyysiseen turvallisuuteen ryhmässä aiheuttaa aina lisäksi luottamuksen haavoittumisen tai sen menettämisen. Aallon mukaan luottamus on yksi turvallisen ryhmän edellytyksistä. (Aalto 2000, 16.)

Kouluikäisen päivään yleensä kuuluu paljon leikkimistä, hyppimistä, kiipeilyä ja muuta fyysistä liikkumista. Leikki ja liikunta ovat tärkeä tuki lapsen hyvinvoinnille. Leikki ja liikkuminen tarjoavat lapselle iloa, vapauden tunteen sekä jännitystä. Näiden avulla lapsi oppii havaitsemaan ja tutkimaan itseään sekä ympäristöään. Tuntemalla oman kehonsa lapsi saa käsityksen omista taidoistaan ja oppii tunnistamaan omat suorittamisen rajat. Tämä tukee toimintaa ja suorituskyvyn rakentumista, joka on perustana hyvinvoinnille. Lapsen leikkivät ja liikkuvat yleensä yhdessä kavereidensa kanssa. Tällainen yhdessä toimiminen tuo yhteisöllisyyden tunnetta ja vahvistaa vuorovaikutussuhteita. Normaalisti kehittynyt kouluikäinen lapsi on fyysisesti ja motorisesti kehittynyt niin, että kehitys mahdollistaa monenlaiset liikuntasuoritukset. Leikki ja pelit ovatkin sopivaa liikunnan harjoittelua, koska tällöin rasitus ja lepo vaihtelevat luonnollisella tavalla. (Lajunen ym. 2006, 14; Miettinen 1999, 14-67; Puhakainen 2001, 25-37.) Tässä tuodaan esille liikunnan ja leikin merkitystä lapselle. Niiden avulla lapsi oppii ympäristöstään sekä itsestään. Leikille ominaista on yhdessä leikkiminen. Perhekerhoon otin fyysisen turvallisuuden mukaan, koska se on merkittävä elementti lasten hyvinvoinnin kannalta. Fyysinen turvallisuus liittyy lasten liikuntaan ja leikkiin lähes joka päivä. Lasten on tärkeä tuntea turvallisuutta, jotta he uskaltavat liikkua ja kokeilla omaa kehoaan.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että liikuntaa harrastavilla lapsilla on parempi minä - käsitys kuin liikunnallisesti passiivisilla lapsilla. Lasten motoriset vaikeudet ovat lisääntyneet. Motorinen kömpelyys liittyy usein kouluvaikeuksiin, jotka ilmenevät oppimisvaikeuksina tai käytöshäiriöinä kaikissa muissakin kouluaineissa kuin liikunnassa. Osalla psyykkisistä ongelmista kärsivistä lapsista on toimintakyky heikentynyt, koska fyysinen aktiivisuus on heikentynyt fyysisen aktiivisuuden vähentyessä. (Eronen ym. 2003, 89; Miettinen 1999, 14-67; Vilén ym. 2006, 144.)

Fyysisyys ja fyysisen turvallisuuden uhkaaminen liittyvät aikaisemmin luvussa 2.1.3 käsiteltyyn koulukiusaamiseen. Koulukiusaamisen yhtenä kiusaamisen muotona voi olla fyysinen raju päällekkäyminen, lyöminen, hakkaaminen, potkiminen tai muuta vastaavaa fyysisesti vahingoittavaa toimintaa. Väkivaltainen päällekkäyminen saattaa tapahtua yksittäisenä tapauksena tai se voi olla osa pitkään jatkuneessa prosessimaisessa kiusaamisessa. Helsingin yliopiston kaupunkisosiologian professori Kortteistan mukaan koulukiusaaminen on muuttumassa raaemmaksi ja väkivaltaisemmaksi (Kuokkanen 2009b). Kavereiden välinen kiistojen selvittely voi johtaa fyysisen väkivallan käyttämiseen. Fyysisen väkivallan käyttäminen ja muille näyttäminen voi olla kiusaajalla tapa pitää yllä omaa sosiaalista asemaansa kouluyhteisössä. Tappeluille syy voi olla väärin sanominen tai tekeminen. Ylläpitämällä väkivaltaista statustaan kiusaaja huolehtii siitä, että kukaan ei uskalla sanoa hänelle vastaan eikä hänestä mitään pahaa. (Hamarus 2008, 53-55.)

2.3.2 Median vaikutus turvallisuuteen

Keskusteluissa on noussut paljon aiheeksi median lisääntyminen lasten arkipäivässä. Nykypäivänä lapset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa median kanssa. Medialla on sekä positiivisia, mutta myös negatiivisia lasten hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä ominaisuuksia. Lapset katsovat televisiota, pelaavat digitaalisia pelejä, surffaavat Internetissä, kuuntelevat radiota sekä käyttävät matkapuhelinta. Suurin osa lapsista aloittaa aktiivisen mediankäytön alle 10-vuotiaana. (Inkinen 2005, 9; Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 5-8.)

Positiivisesti media voi olla tukemassa lapsen oppimista ja kehittymistä. Media mahdollistaa nopean ja helpon tiedonhaun ja tällä tavalla lapsi saa lisätietoa kiinnostuksen kohteista. (Mäkelä-Rönholm 2006, 57). Median tarjoamien tunnekokemusten avulla lapsi saa tilaisuuden harjoitella tunnekokemuksia sekä tunteiden säätelyä sijaiskokemusten avulla. Median tarjoamat tarinat puhuttelevat lapsia ja samaistumalla tarinoiden roolihahmoihin ja eläytymällä tarinaan lapsi oppii roolinottotaitoja sekä toimintamalleja. (Mustonen 2006, 16; Mustonen & Salokoski 2007, 22.)

Internet tarjoaa lapselle monenlaisia keskusteluohjelmia, foorumeita sekä chatteja, joiden avulla voi luoda kontakteja uusiin ihmisiin sekä pitää yhteyttä kavereihin. Media saattaa auttaa yleensä vuorovaikutustilanteissa olevaa arkaa lasta luomaan kontakteja median välityksellä. Tämä saattaa edesauttaa rohkaistumista kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. On kuitenkin tärkeää huolehtia, että lapsi ei uppoudu liikaa median maailmaan. Median liiallinen käyttö saattaa aiheuttaa syrjäytymistä todellisesta elämästä ja riippuvuutta mediaan. Lapselle on tärkeää korostaa kasvatusten tapahtuvan kommunikoinnin tärkeyttä. (Inkinen 2005, 10; Kangas ym. 2008, 6-7; Mäkelä-Rönholm 2006, 57.)

Median negatiivisiin puoliin kuuluu tiedon ja informaation laajuus ja kaiken saatavilla oleminen. Media on pullollaan aikuisille tarkoitettua materiaalia, kuten pornografiaa, väkivaltaa ja päihteitä. Kun lapsen maailmaan pääsee näitä aikuisen maailman elementtejä, lapsen maailma vääristyy ja lapsuus lyhenee. (Martsola 2006, 44; Mustonen 2006, 19-20.) Tutkimukset osoittavat, että mediassa nähdyllä väkivallalla on jossain määrin vaikutusta lapsiin. Erityisesti mediaväkivalta on haitallista lapselle, joka elää haavoittuvassa ja väkivaltaisessa ympäristössä. Väkivallan näkeminen kotona, ympäristössä tai televisiossa voi antaa lapselle kuvan, että väkivalta on keino ratkaista ongelmatilanteita, saada rahaa, rakkautta ja valtaa. Tällainen viihteellinen väkivalta luo lapselle käsityksen, että se on luovallista. Tällöin lapsi saattaa omata aggressiivisen käyttäytymisen omaan elämäänsä. Media saattaa lisäksi ruokkia lapselle suvaitsemattomuutta rasmin muodossa. (Griffiths 2000, 31; Jarasto & Sinervo 1998, 169; Mustonen 2006, 16; Valtion elokuvatarkastamo 2007.) Väkivallan lisäksi elokuvien seksuaalisella sisällöllä on nähty olevan haitallisia vaikutuksia lapsiin. On arvioitu, että lapsen ikätasolle sopimattomat seksikohtaukset voivat olla haitallisia lapsen kehitykselle antamalla vääristyneitä malleja. Sukupuolisuuteen ja aikuiseen seksuaalisuuteen liittyvät kuvat saattavat kiinnostaa lasta, mutta ne voivat olla varsin hämmäntäviä, koska hän ei vielä ymmärrä eikä osaa käsitellä seksiin liittyviä asioita. Liian varhainen altistuminen seksuaalisille teemoille voi häiritä tunne-elämän ja tasapainoisen seksuaalisen identiteetin kehitystä. (Mustonen & Salokoski 2007, 19; Valtion elokuvatarkastamo 2007; Wartella, Scantlin, Kotler, Huston & Donnerstein 2000, 144.)

Lasten ja nuorten lisääntynyt Internetin käyttö on mahdollistanut kyseisen väylän kiusaamiselle. Tällaisesta sähköisestä kiusaamisesta voidaan käyttää nimitystä "saippaus" ja se voidaan jakaa kännykkä- sekä nettikiusaamiseen. Kännykkäkiusaamista voi tapahtua pilasoitoin, loukkaavin sekä uhkailevin puheluin ja tekstiviestein sekä kiristämisenä. Internetissä tapahtuva kiusaaminen voi olla uhkailua, sähköpostiviestien lähettämistä, juorujen ja yksityistietojen levittämistä, valokuvien ja videoiden levittämistä sekä toisen nimellä esiintymistä foorumeissa tai gallerioissa. Mannerheimin lastensuojeluliiton kyselyyn netin kuvagallerioiden käytöstä vastanneista lapsista ja nuorista 19 prosenttia vastasi kokeneensa nettikiusaamista. Netti-kiusaaminen oli yleisintä kyselyyn vastanneiden 12-vuotiaiden keskuudessa, heistä kolmasosa

oli kokenut nettikiusaamista. Kiusaamista Internetin kautta edesauttaa nimettömyys, aikuisen poissaolo ja virtuaalimaailmassa läsnä oleva suuri yleisö. Usein nettikiusaajat ovat kiusatun tuttuja esimerkiksi koulusta, jolloin nettikiusaaminen saattaa olla jatkoa koulukiusaamiselle. (Hamarus 2008, 71-73; Mustonen & Peura 2007, 9-12; ks. myös Lämsä 2009b, 65-66.)

Lapsen medialukutaitoon eli kykyyn tulkita mediaa ja sen tuottamaa ainesta vaikuttavat tunte-elämän, sosiaalisten taitojen, kognitiivisen kehitystason kehittyminen sekä lapsen omat kokemukset, kasvatustapa sekä maailmankuva. Medialla on suuri vaikutus ihmiseen, joka ei tunnista omia tunteitaan ja tarpeitaan. Tällöin hän antaa muiden päättää puolestaan, ja medialla on suuri vaikutus siihen, mitä hän alkaa tavoitella. (Aalto 2000, 32; Kangas ym. 2008, 7-8.) Alakoululainen osaa melko hyvin erottaa oikean väärästä ja osaa arvioida kriittisesti mediaa ja sen tarjontaa. Lapsi tunnistaa täysin epätodelliset asiat todellisuudesta, mutta faktan ja fiktion rajan ollessa epäselvä lapsi ei välttämättä osaa erottaa epätodellista. Lapsi tarvitseekin medialukutaitonsa kehittämiseen nimenomaan aikuisen apua, joka on auttaa median antaman tiedon suodattamisessa. Lapsen on parempi katsoa ohjelmaa vanhemman kanssa, joka auttaa puhumaan pelottavista ja vieraista asioista. Koska asioiden pelottavuus ja se, miten lapset käsittelevät mediakuvia on yksilöllistä, vanhempien olisi tärkeää tarkastella lapsen reaktioita ja sitä millaisia asioita lapsi pelkää televisiota katsoessa. Vanhempien olisi myös tärkeää seurata, minkälaisia pelejä lapset pelaavat ja ohjelmia katsovat, jotta lapset eivät käyttäisi ikäistään vanhemmille tarkoitettua materiaalia. (Inkinen 2005, 11; Mustonen 2006, 19-20; Mustonen & Salokoski 2007, 22; Valkonen, Pennoinen & Lahikainen 2005, 61.)

3 Kohderyhmän kuvaus

Perhekerhon toimintaa suunniteltaessa sen on ajateltu sijoittuvan niin sanottuihin nivelvaiheisiin. Nivelvaiheiksi kutsutaan muutosvaiheita lapsen elämässä. Kolmanteen luokkaan mennessä lapsi on käynyt ala-asteen ensimmäiset vuodet ja oppinut toimimaan koulumaailmassa. Kolmannen luokan jälkeen lapsi siirtyy alakoulun nuorimmista alakoulun vanhimpiin oppilaisiin. Kolmannella luokalla, 10-11-vuoden iässä, lapsi alkaa lähestyä murrosikää, joka on sekä fyysisten että psyykkisten muutosten ikäkausi (Eronen ym. 2003, 113). Lapsen kasvaessa ja kehittyessä muutokset ovat uusia lapsen lisäksi myös vanhemmille ja ne vaikuttavat perheen elämään. Muutosvaiheessa Perhekerholla pyritäisiin tukemaan vanhemmuutta ja tällä tavoin tukea heitä heidän kasvatustehtävässään. Lisäksi pyritään vahvistamaan sekä lasten että vanhempien vertaistukea, jotta he saavat jakaa kokemuksia samassa tilanteissa olevien kanssa.

Perhekerhoon kutsuttavan luokkayhteisön valinnassa auttoi Lapsen ja nuoren hyvä arki - hankkeen yhteistyökoulun rehtori. Yhdessä koulun opettajien kanssa rehtori oli havainnut lasten pahoinvoinnin lisääntymistä koulussaan. Pahoinvointi oli näkynyt kiusaamisen lisääntymisenä sekä kouluvihtymättömyytenä. Heillä oli huoli erityisesti tästä tietystä luokkayhteisöstä, johon Perhekerho päätettiin toteuttaa. Luokkayhteisössä lasten välillä oli ollut usein erimielisyyksiä ja riitoja. Luokassa oli havaittu syrjintää ja koulukiusaamista, joilla oli huonontava vaikutus ilmapiiriin. Opettajan mukaan ryhmää tulisi saada tiiviimmäksi ja lisätä sen vuorovaikutusta sekä yhdessä toimimista keskenään. Tästä nousi Perhekerhon tarve ja tavoitteena oli parantaa lasten hyvinvointia juuri tässä luokkayhteisössä. Rehtorin ja opettajan tuomat luokkayhteisöön liittyvät huolenaiheet ovat sellaisia, joita on havaittu myös monissa tutkimuksissa. Tätä tutkimustietoa olen tuonut esille luvussa 2.

Perhekerhossa mukana ollut kolmannen luokan luokkayhteisö koostui 18 perheestä. Koululuokka koostui 18 oppilaasta, joista poikia oli 12 ja tyttöjä 6. Tämäkin koululuokka, niin kuin muutkin koululuokat, rakentui niin monesta erilaisesta persoonallisuudesta kuin luokassa on oppilaitakin. Ryhmässä oli näkyviä persoonallisuuksia, jotka äänekkyydellä sekä näkyvällä toiminnallaan toivat itseään esille ja hakivat huomiota. Päinvastoin ryhmässä oli myös persoonaltaan hiljaisempia lapsia, jotka opettajan sanoin jäivät helposti toisten jalkoihin ja ryhmän työskentelyn ulkopuolelle. Perhekerhon pilotin osallistujien ja osallistuvan koululuokan sekä koulun tunnistamattomuuden vuoksi opinnäytetyössäni en käytä koulun eikä osallistujien nimiä.

4 Perhekerhon tavoitteet

Julkisessa keskustelussa on noussut usein esille huoli lasten pahoinvoinnin lisääntymisestä (ks. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalla...2002, 36). Tästä kasvavasta huolesta nousi tarve Perhekerholle. Perhekerhon päätavoitteeksi muodostui lasten hyvinvoinnin edistäminen. Koska lasten pahoinvoinnin takana nähdään usein olevan vanhempien pahoinvointi (ks. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle...2002, 36), Perhekerhossa toisena päätavoitteena oli vanhemmuuden tukeminen.

Perhekerho rakentui kahdesta ryhmästä, lasten- sekä vanhempien ryhmästä. Ryhmät eriyettiin, koska haluttiin toteuttaa asioiden käsittely vanhempien ryhmässä vanhempien näkökulmasta ja lasten ryhmässä päinvastoin lasten näkökulmasta. Ryhmien jakaantuessa Perhekerhon sisälle muodostui edellä mainittujen Perhekerhon päätavoitteiden lisäksi molempien ryhmien omat tavoitteet. Lasten ryhmässä tavoitteena olivat ryhmän yhteisöllisyyden parantaminen luokassa sekä lasten yhteistyötaitojen lisääminen. Yhteisöllisyyttä lisäämällä Perhekerhossa pyrittiin rakentamaan lasten ryhmästä mahdollisimman turvallinen, jotta kaikilla ryhmän jäsenillä olisi hyvä olla ja ryhmän tavoitteet saavutettaisiin. Yhteistyötaidot ovat tärkeitä, koska niiden avulla lapsi pystyy toimimaan ryhmässä vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa.

Vanhemmuuden heikentymiseen liittyvässä huolesta nousee esille huoli lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönnistä sekä vanhempien neuvottomuudesta (ks. Bardy 2002a). Tästä ovat nousseet vanhempien ryhmän tavoitteet, joita olivat vanhempien osallisuuden lisääminen sekä vanhempien tukiverkoston vahvistaminen. Vanhempien ryhmässä pyrittiin lisäämään vanhempien tietoa ja taitoa lasten kasvattamiseen liittyvistä aiheista, ja tällä tavoin tavoiteltiin lasten hyvinvoinnin edistämistä. Tukiverkostoa vahvistamalla pyrittiin lisäämään vanhempien kasvatukseen saamaa tukea. Luvussa 2.2 olen käsitellyt lapsuuden yksinäistymistä sekä lasten ja vanhempien yhteisen ajan vähyyttä. Lasten ja vanhempien yhteisen ajan vähentymisestä muodostui tavoite lisätä lasten ja vanhempien vuorovaikutusta sekä yhdessä toimimista.

Jakaessamme lapset ja vanhemmat omiin ryhmiinsä mahdollistimme vertaisryhmien muodostumisen. Vertaisryhmä on ryhmä, johon kuuluu samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Tällaisten ryhmien tarkoituksena on, että ryhmässä voidaan käsitellä mahdollisia ongelmia yhdessä samankaltaisissa tilanteissa olevien ihmisten kanssa. Ryhmästä on mahdollista saada uutta näkökulmaa asioihin, ja se tarjoaa osallistujille tunteen, ettei ole yksin ongelmiansa kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto; Puustinen-Korhonen 2008.) Vanhempien vertaisryhmän tarkoituksena oli lisätä vanhempien sosiaalista tukiverkostoa, joka voi tänä päivänä olla monella vanhemmalla vähäinen. Lapsille vertaisryhmässä toimiminen liittyi sosiaalisten

taitojen sekä itsetunnon parantamiseen. Liitteenä olevassa kuviossa olen selkeyttänyt tavoitteita, sekä tuonut esille molempien ryhmien tavoitteet kullekin tapaamiselle (liite1).

5 Perhekerhon toteutus

Perhekerhon tavoitteisiin pyrittiin käsittelemällä lapsen hyvinvointiin ja elämään liittyviä teemoja sekä lasten että vanhempien ryhmässä. Perhekerhon teemoja päätettäessä on otettu huomioon luokkayhteisöstä nousseet toiveet, koska halusimme käsitellä juuri tälle luokkayhteisölle ajankohtaisia aiheita. Tällä tavalla tavoiteltiin osallistujien näkökulmasta parasta mahdollista hyötyä. Teemoiksi valittiin heidän toivomiaan sekä paljon keskusteluissa olevia teemoja. Lasten ja vanhempien vuorovaikutusta ja yhdessä toimimista pyrittiin lisäämään sekä tukemaan järjestämällä ohjatusti heille yhteistä toimintaa. Lasten ryhmään kohdistuviin tavoitteisiin, ryhmän yhteisöllisyyden parantamiseen ja lasten yhteistyötaitojen parantamiseen, pyrittiin yhteisellä toiminnalla ja ryhmätyöskentelyllä.

Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta katsottuna Perhekerhon voitaisiin sanoa olevan sosiokulttuurisen innostamisen toimintamenetelmä. Hämäläisen ja Kurjen (1997, 200-205) mukaan sosiokulttuurinen innostaminen on elementti, joka luo energiaa ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisissa prosesseissa. Sosiokulttuurisella innostamisella pyritään ihmisen osallistumisen avulla tukemaan itsetoteutuksen prosessia, jotta ihmisestä kasvaa aktiivinen toimija yhteisön sekä itsensä kehityksessä. Sillä autetaan kehittämään ihmisten välistä kommunikaatiota.

Opinnäytetyöni tässä viidennessä luvussa kerron Perhekerhon etenemisestä suunnitelmavaiheesta sen toteutukseen. Lisäksi reflektoin omia kokemuksiani Perhekerhon toteuttamisesta ja onnistumisesta. Olen perustellut ja selvittänyt tarkemmin, miten päädyin tekemiini ratkaisuihin Perhekerhossa ja mitä kaikkea siihen sisältyi. Olen pohtinut sitä, mikä onnistui ja mitä kokemusten perusteella olisi voinut tehdä toisin.

Opinnäytetyön lopussa on Perhekerhon pilotin pohjalta kehitelty Perhekerhon toimintamalli (liite 2). Toimintamalli on kokonaisuus, jossa on lasten ryhmän lisäksi myös työparini osuus vanhempien ryhmästä. Työparini kanssa halusimme yhdistää malliin molempien osuudet, koska tällöin mallissa on koko Perhekerhokokonaisuus ja se on monipuolisesti käytettävissä.

5.1 Perhekerhon aloitus

Perhekerho aloitettiin yhteistyössä koulun rehtorin ja luokanopettajan kanssa suunnittelemaan Perhekerhon rakennetta ja teemoja. Sekä rehtori että luokanopettaja osallistuivat suunnitteluun tuomalla siihen omia ideoitaan. He toivat mukaan oman näkökulmansa koulun ja luokan toiveista ja tarpeista. Heiltä saimme suunnittelutyön kannalta olennaisia tietoja kohde-

ryhmästä kuten luokkayhteisön koosta, jäsenten ominaispiirteistä ja jäsenten aikaisemmasta yhteistyöhalukkuudesta.

Saatuamme suunnitteluvaiheen Perhekerhon rakenteista ja tärkeimmistä asioista päätökseen otimme yhteyttä Perhekerhoon osallistuvaan luokkayhteisöön. Luokkayhteisö käsittää luokan oppilaat sekä heidän vanhempansa. Vanhemmille Perhekerho esiteltiin vanhempainillassa, johon yksi Perhekerhon ohjaajista osallistui. Vanhempainiltaan osallistumattomille vanhemmille lähetettiin opettajan välityksellä esittelykirje Perhekerhosta. Perhekerhon esittelyssä tärkeintä oli vanhempien innostaminen osallistumaan. Vanhemmille mainostettiin Perhekerhoa sen lasten hyvinvointia parantavalla tavoitteella. Vanhemmilta kyseltiin heidän toiveitaan Perhekerhossa käsiteltävistä teemoista, koska koimme tärkeänä osallistujine tarpeiden kuulemisen ja huomioonottamisen Perhekerhon toteutuksessa. Kurki (2000, 133) korostaa sosio-kulttuurisen innostamisen näkökulmasta herkistämisen ja motivoinnin merkitystä heti toiminnan alusta lähtien. Herkistämällä tarkoitetaan ihmisten tietoisuuden herättelyä ja kosketamista. Motivoinnissa herätellään ihmisten kiinnostumista toiminnasta, jonka he kokevat arvokkaana ja tärkeänä oman elämänsä kannalta.

Lapsille Perhekerho esiteltiin tapaamalla koululuokkaa koulutyöskentelyn aikana. Lapsia innostettiin osallistumaan luokkalaisten yhdessä toimimiseen mukavan tekemisen parissa. Lasten kynnystä osallistumaan pyrin alentamaan sillä, että tapasin koululuokkaa muutaman kerran koulutyöskentelyn aikana ennen Perhekerhon aloitusta. Tällä tavalla halusin tehdä itseni tutuksi koko luokalle ja samalla myös tutustua luokkalaisiin. Ajattelin tämän helpottavan lasten tuleamista ensimmäiselle tapaamiselle, koska he tunsivat tapaamisilla olevan ohjaajan. Näillä tapaamisilla minulla oli mahdollisuus havainnoida lasten ryhmätoimintaa ja persoonallisuksia. Himberg ja Jauhiainen (2000,116) korostavat ryhmän havainnoinnin tärkeyttä. Heidän mukaan ryhmän ohjaajan päätehtävä on ryhmädynamiikan säätteleminen, niin että toiminnan tavoitteet saavutetaan. Päätehtävän onnistumisen kannalta on tärkeää tarkkailla ryhmäkoko- naisuuden toimintaa, yksilöiden toimintaa omissa elämäntilanteissa ja sekä näiden vuorovaikutusta(ks. myös Aalto 2000, 69-75).

5.2 Perhekerhon tapaamisten järjestäminen

Perhekerhon pilotti päätettiin toteuttaa viitenä tapaamiskertana. Tapaamiset tapahtuivat maaliskuusta toukokuuhun. Tapaamisten viikonpäivää ja kellonaikaa päätettäessä pohdittiin, mikä olisi paras mahdollinen aika osallistujien kannalta. Päätimme tapaamisten olevan ilta-aikaan klo 18-20. Tällöin päivätyötä tekevät ehtivät kotiin töistä ennen Perhekerhoa. Näin myös lapsille jäisi vapaa-aikaa koulun jälkeen. Päivämäärä päätettiin torstaiksi luokanopettajan ehdotuksen mukaan. Opettajalla oli tieto, että torstaisin lapsilla ei pitäisi olla harrastuk-

sia. Tapaamisten väli oli vähintään kaksi viikkoa. Kerran väli oli pidempi, pyhäpäivän sattuesssa torstaille.

Usein luokkaan muodostuu erilaisia rooleja oppilaille ja nämä roolit ohjaavat roolissa olijan toimintaa. Luokassa näkyviä rooleja voivat olla muun muassa johtaja, luokan pelle, syrjitty ja seurailija. (Jarasto & Sinervo 1998, 156.) Tapaamispaikaksi valitsimme jonkun muun paikan kuin luokan oman koulun. Halusimme sillä tavalla erottaa Perhekerhon koulumaailmasta viemällä tapaamiset täysin toisiin tiloihin. Tapaamisten pois viemisellä koulun tiloista halusimme vähentää näiden kouluroolien näkymistä Perhekerhon tapaamisilla. Näimme tämän hyväksi esimerkiksi mahdollisten kiusaaja - kiusattu asetelmien vuoksi, minkä näkymistä halusimme välttää Perhekerhon tapaamisilla. Samaten halusimme luoda lapsille vieraamman ja myös mielenkiintoisemman ympäristön tapaamisiin.

Tarjosimme vanhemmille mahdollisuuden tuoda perheen pienemmät lapset hoitoon Perhekerhon ajaksi. Näin halusimme helpottaa yksinhuoltajaäitien sekä vanhempien, joista toinen on iltaisin töissä tai harrastuksissa, osallistumista. Pienille lapsille oli suunniteltu toiminnallista ohjelmaa, esimerkiksi leikkimistä ja piirtämistä. Pienten lasten toiminta tapahtui lähellä vanhempien toimintaa, jotta vanhemmat olisivat mahdollisimman lähellä lapsia. Tämä voi helpottaa vanhemman olemista vanhempien ryhmässä, kun he tietäisivät, että pienet lapset ovat lähellä.

5.3 Perhekerhon ohjaajat

Perhekerhossa pääohjaajia oli kaksi, minä itse sekä vanhempien ryhmän pääohjaaja. Lasten ryhmässä sopiva ohjaajien määrä muotoutui Perhekerhon edetessä. Ensimmäisellä kerralla ohjasin yksin. Tämän tapaamisen jälkeen totesin lapsiryhmän vaativan useampia ohjaajia. Koin useamman ohjaajan hyödylliseksi, koska tällä tavoin lapsiryhmää saataisiin jaettua tarvittaessa pienempiin ryhmiin. Toisesta tapaamisesta lähtien meitä ohjaajia oli kolme. Pysyin itse niin sanottuna pääohjaajana ja itseni lisäksi ohjaajina toimi kaksi muuta opiskelijaa.

Ohjaajan tehtävänä on saada ryhmän jäsenet itse työskentelemään tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjaajan tulee säädellä ryhmädynaamisia tekijöitä ryhmäytymistä edistääkseen ja päästäkseen päämääräänsä. Ohjaaja on ryhmässä turvallisuuden luoja. Ohjaajan tulee auttaa ryhmän jäseniä keskittymään perustehtävään, täsmentämään tavoitteita, selvittämään keskinäisiä suhteita sekä ristiriitoja ja pääsemään tarkoituksenmukaiseen työnjakoon. Ohjaaja huolehtii toiminnan käytännöllisistä edellytyksistä, kuten paikasta, ajasta sekä tiedottamisesta. Ohjaaja siis toimii ryhmän eräänlaisena resurssihenkilönä ja voimavarana. Ohjaajan tulee ottaa ohjatessaan huomioon jokainen ryhmän jäsen, pysytellä herkkänä heidän tarpeille ja pyrkimyksille, ja sovittaa niitä yhteen ryhmän tarpeiden kanssa. Ohjaaja auttaa ryhmän jäse-

niä käsittelemään tapahtuvia asioita ja omia kokemuksiaan. (Aalto 2000, 74; Himberg & Jauhainen 2000, 176-180.) Koin tärkeänä näiden ohjaajien tehtävien täsmentämisen, koska silloin kaikki ohjaajat tiedostavat itselleen, mitä heiltä odotetaan. Ohjaajia ollessa useampi kaikilla on samanlaiset tehtävät ja tavoitteet.

5.4 Tiedon jakaminen koko luokkayhteisölle

Jokaisen tapaamisen jälkeen lähetimme tiedotuskirjeen kaikille luokkayhteisön perheille. Kirje oli samalla myös kutsukirje seuraavaan tapaamiseen. Halusimme avoimesti jakaa kaikille luokkayhteisön jäsenille tietoa Perhekerhon teemoista ja viedä teemoja myös tapaamisiin osallistumattomille perheille. Parhaimman hyödyn sai varmasti osallistumalla tapaamiseen, mutta halusimme saada myös muut luokkayhteisön jäsenet hyötymään Perhekerhosta. Emmekä myöskään halunneet tehdä Perhekerhosta suljettua yhteisöä, josta osallistumattomilla ei olisi mitään tietoa. Kirjeessä kerroimme tapaamisen teemoista heränneistä keskusteluista ja teemojen käsittelystä. Osaan kirjeistä lisäsimme mukaan myös oheismateriaalia teemoihin liittyen. Toivoimme kirjeiden herättelevän kotona keskustelua lasten hyvinvointiin liittyvistä teemoista. Lähettämämme kirjeet löytyvät Perhekerhon toimintamallin liitteinä.

Luokkayhteisön lapsille Perhekerhon teemoja veimme tapaamalla lapsia koulutyöskentelyn aikana. Tapaamiset olivat toiminnallisia kertoja, joissa käsiteltiin Perhekerhon tapaamisissa käsiteltyjä teemoja. Näistä koululuokan tapaamisista on lisää kappaleessa 5.6.

5.5 Perhekerhon tapaamiset

Perhekerhossa tapaamiset rakentuivat niin, että lapsille ja vanhemmille oli eri toimintaa kahden tunnin tapaamisesta puolitoistatuntia. Pyrimme rakentamaan molempien ryhmien illat samojen teemojen ympärille. Jotkut teemoista ovat kuitenkin olleet sellaisia, jotka liittyivät ainoastaan joko lapsille tai aikuisille. Kummassakin ryhmässä teemoja käsiteltiin ryhmän osallistujat ja ikäryhmä huomioon ottaen. Neljän tapaamisen lopusta puoli tuntia vietimme yhdessä molempien ryhmien kanssa. Yhteisen lopetushetken tarkoituksena oli mahdollistaa vanhempien ja lasten yhdessä toiminen sekä kokemusten jakaminen. Neljänneestä aikaisemmasta tapaamisesta poiketen viides tapaaminen toteutettiin kokonaisuudessaan yhdessä ryhmässä vanhempien ja lasten kanssa.

Ihmisen kehitystä tutkineen Jean Piaget'n mukaan kolmasluokkalainen lapsi on ajattelultaan konkreettisten operaatioiden tasolla. Tällöin lapsi osaa käyttää omia kokemuksiaan ja aistihavaintojaan ajattelun ja asioiden muistamisen tukena. Konkreettisten operaatioiden tasolla lapsen päättelytaito kehittyy ja lapsi oppii vertailemaan sekä luokittelemaan asioita, kuitenkin lapsi tarvitsee tässä konkreettisia kokemuksiaan ja näköhavaintoja. (Piaget 1988, Karling

ym. 1997/2008, 138-139 mukaan.) Lasten ajattelun kehityksen huomioon ottaen käsittelin teemoja konkreettisten esimerkkien avulla.

Kouluikäisen lapsen tarkkaavaisuus ja keskittymiskyky ovat yleensä kehittyneet niin pitkälle, että lapsi pystyy istumaan paikallaan koulutunnin ajan ja seuraamaan opetusta. Kehityksen ollessa yksilöllistä ja erilaisista tarkkaavaisuushäiriöistä johtuen kaikki lapset eivät kykene keskittymään ja istumaan paikallaan kokonaista tuntia. (Eronen ym. 2003, 93-94.) Lapset pääsääntöisesti istuvat pulpetin ääressä koulupäivänsä. Halusin Perhekerhon toiminnan rakenteen poikkeavan koulupäivästä, etteivät osallistuvat lapset koe toimintaa niin sanottuna koulupäivän jatkeena. Otin huomioon mahdolliset tarkkaavaisuushäiriöt, jotka vaikeuttavat lapsen pitkään istumista paikallaan. Nämä tekijät huomioon ottaen halusin iltojen koostuvan toiminnallisesta tekemisestä. Teemoja käsittelyssä käytin erilaisia menetelmiä, jotta tapaamisiin saatiin vaihtelua. Menetelminä käytin esimerkiksi piirtämistä, kuvien vertailua, omien kokemusten käsittely ja pienimuotoista näyttelemistä.

Lasten kanssa työskentelevien tulee perustaa toimintansa aina asiakkaiden arvioinnille. Arvioinnin avulla työntekijä pystyy kehittämään omaa työtään sekä työtapojaan. Työskennellessä ryhmässä tulee arvioinnissa huomioida ryhmän tilanne, kuten ryhmän rakentuminen ja koko. Arvioinnin perustaitoja ovat mittaaminen, havainnoiminen, kuunteleminen ja lapsen haastattelu. Yhdessä toimimisen ja tekemisen avulla saa myös kerättyä tietoa siitä, mitä lapsi osaa ja mistä lapsi pitää. (Kurvinen ym. 2006, 163-164.) Työskennellessäni lasten kanssa Perhekerhossa tämän kaltainen lasten arviointi oli tärkeässä asemassa, jotta pystyin suunnittelemaan toimintaa juuri näille osallistuville lapsille parhaaksi. Tapasin lapsia ennen Perhekerhon alkamista muutaman kerran koulussa, jolloin sain hieman kokemusta lasten luonteista ja käyttäytymisestä ryhmässä. Jokaisella Perhekerhotapaamisella opin uutta osallistuvista lapsista ja pystyin käyttämään näitä havaintoja seuraavia tapaamisia suunnitellessani. Opinnäytetyössäni en käsittele tai pohdi tekemiäni havaintoja millään tavalla, koska osallistuneiden lasten luonteiden ja käyttäytymisen arviointi eivät ole opinnäytetyöni tavoitteena. Havaintojen tarkoitus on ollut ohjata ja tukea minua suunnittelutyössäni.

5.5.1 Ryhmähenki ja ryhmän toimivuus

Ensimmäisellä tapaamisella teemana olivat ryhmähenki ja ryhmän toimivuus. Tavoitteena oli parantaa ryhmän yhteisöllisyyttä. Tavoitteelle perusteena oli koululuokassa havaittu koulukiusaaminen ja riitojen lisääntyminen, jotka ovat ryhmän yhteisöllisyyttä rikkovia tekijöitä (ks. luku 2.1). Lisäksi tavoitteena oli luoda positiivinen aloitus Perhekerholle. Halusin järjestää ryhmällä yhteistä mielekästä tekemistä, jossa toimittaisiin ryhmänä tavoitteen saavuttamiseksi. Halusin myös tapaamisen olevan mahdollisimman toiminnallinen ja sisältävän sellaista tekemistä, mitä välttämättä kotona ei joka päivä tehdä. Tästä sain idean yhdessä leipomi-

selle. Tapaamista varten etsin mahdollisimman helppoa ohjetta, joka olisi yksinkertainen ja nopea tehdä lasten kanssa. Löysin ohjeen suklaakekseihin, joka on liitteenä Perhekerhon toimintamallissa.

Ensimmäinen Perhekerhotapaaminen alkoi perheiden saapumisella paikalle, ja me ohjaajat pyysimme heitä aluksi istumaan niin, että perheenjäsenet olisivat vierekkäin. Tällä tavalla halusimme selkeyttää kaikille osallistujille sekä meille ohjaajille ryhmän rakennetta ja sitä, ketkä osallistujat ovat samasta perheestä. Toivotimme kaikki tervetulleiksi ja esittelimme Perhekerhon ideaa. Kerroimme Perhekerhon tarkoituksesta ja tavoitteista sekä korostimme pyrkivämme lasten sekä perheiden hyvinvoinnin tukemiseen. Himberg ja Jauhiais (2000, 187) mukaan ryhmän aloittamisessa ratkaistaan koko ryhmän työskentelyn suunta ja jäsenten motivoituminen yhteistoimintaan. Tässä tärkeänä on ohjaajan aseman selkeyttämistä ryhmälle (ks. myös Aalto 2000, 92). Koimme itsekkin tämän olevan tärkeää, joten kerroimme ryhmäläisille meidän ohjaajien roolista. Sanoitimme, että olemme tehtävänjohtajina tukemassa yhteistoimintaa sekä huolehtimassa käytännön asioista. Alussa kävimme läpi myös käytännön asioita, kuten käytettävissä olevia tiloja sekä illan aikataulua ja rakennetta.

Otimme alkuun lyhyen esittelyleikin, jossa kaikilla osallistujilla oli mahdollisuus esitellä itsensä. Ryhmän jäsenten esittely on tärkeää, jos ryhmässä on toisilleen vieraita ihmisiä. Esittely on merkittävässä asemassa toiminnan aloittamisessa, ja se on yksi turvallisuuden lisäämisen väline (Aalto 2000, 92). Esittelyleikissä vanhempi tai vanhemmat esittelivät itsensä sekä lapsensa ja kuvailivat perhettään yhdellä adjektiivilla. Myös lapsella oli mahdollisuus sanoa perhettä kuvaava adjektiivi. Aallon (2000, 92) mukaan myös ohjaajien itsensä esittely alussa on tärkeää turvallisuuden lisäämisessä, joten esittelimme samalla tavalla myös itsemme.

Lasten ryhmän kokoonnuttua keittiöön kerroin, että tapaamisella olisi ohjelmassa leipomista ja kahvitarjoilun järjestäminen koko ryhmälle. Korostin, että tapaamisilla noudatettaisiin samanlaisia sääntöjä kuin koulussa eli otettaisiin huomioon mahdollisimman hyvin kaikki ryhmän jäsenet. Ryhmän turvallisuuden lisäämistä ja ohjaamista käsiteltäessä Aallon (2000, 74-75) mukaan yhteisten toimintasääntöjen laatiminen alussa on tärkeää. Puhuimme yhteisistä toimintasäännöistä ja sovimme antavamme työrauhan jokaiselle olemalla rauhallisia ja välttämällä ylimääräistä melua. Tapaamisilla ei voitu myöskään kulkea miten sattuu paikasta toiseen, koska tilana oli lapsille vieras paikka ja Perhekerholla oli käytössään ainoastaan siihen varatut tilat.

Leipominen aloitettiin niin, että jokainen sai jonkun tehtävän jauhojen mittaamisesta aineksien sekoittamiseen. Leipominen on asioiden tekemistä tietyssä järjestyksessä, joten jokainen joutui hetken odottamaan vuoroaan. Odottaessa sai auttaa ja neuvoa kaveria tämän omassa tehtävässään. Olin ohjaajana jatkuvasti läsnä ja huolehtimassa jokaisen oppilaan oman tehtä-

vän onnistumisesta. Positiivisen palautteen saaminen lisää palautteen saajan kokemaa hyvää oloa sekä tämän itsetunto- ja luottamus lisääntyvät. Kun ryhmä saa positiivista palautetta työstään, sillä on positiivinen vaikutus ryhmän ilmapiiriin, se lisää luottamusta ja uskallusta sekä ryhmän viihtymistä yhdessä. (Aalto 2000, 27-65.) Koin positiivisen palautteen antamisen tärkeäksi, joten huomioin positiivisella palautteella lapsen onnistumista tehtävässään. Koko ryhmälle annoin palautetta tehtävän loppuun saamisesta ja onnistumisesta. Palautteen antamisella halusin lisätä jokaisen osallistujan hyvää oloa ja tällä tavalla vaikuttaa ryhmän toimivuuteen positiivisesti. Leipomisen lisäksi katoimme yhdessä illan lopetushetkeä varten kahvitarjoilun.

Illan lopetushetkeen sekä lasten että aikuisten ryhmät kokoontui samaan tilaan. Lopetuksessa nautittiin kahvitarjoilusta yhdessä ja tässä lapset saivat tilaisuuden tarjoilla vanhemmilleen itse tehtyjä keksejä. Kahvitarjoilun lomassa molemmat ryhmät kertoivat toisille omasta illastaan. Me ohjaajat kehoitimme ryhmäläisiä kertomaan omin sanoin illasta. Jos ryhmäläiset eivät halunneet itse kertoa, ohjaajat jakoivat ryhmänsä kokemuksia toisille. Lopuksi kerroimme seuraavan kerran teemasta sekä rakenteesta ja toivotimme kaikki tervetulleeksi myös silloin.

Leipominen voi useassa perheessä olla harvinaista tekemistä. Luokanopettajan kertoman mukaan myös koulussa on harvoin aikaa sellaiseen, joten siksi koin leipomisen olevan mielekästä lapsille. Leipominen on pienelle ryhmälle sopivaa toimintaa, koska leipomisesta löytyy erilaisia tehtäviä, joita voi jakaa jokaiselle. Jos osallistumassa olisi ollut isompi ryhmä, ryhmä olisi pitänyt jakaa pienempään osaan niin, että toinen puoli leipoisi ja toinen olisi toisessa tilassa esimerkiksi leikkimässä tai pelaamassa yhdessä. Tällöin osia vaihdettaisiin niin, että jokainen pääsisi leipomaan.

Toisen huomioonottaminen ja kunnioittaminen ovat ryhmätoiminnan edellyttämiä yhteisötaitoja. Lisäksi näillä on tärkeä merkitys turvallisen ryhmän rakentumisen kannalta (Aalto 2000, 15-22; Raina & Haapaniemi 2007, 40). Leipossa toimittiin ryhmässä ja jokaisen tuli ottaa ryhmän jäsenet huomioon toiminnan onnistumiseksi. Tällä tavoin tapaamisella tuettiin ryhmän jäsenten yhteisötaitojen kehittymistä sekä turvallisen ryhmän rakentumista. Keksien ohje oli helppo ja yksinkertainen eli juuri sopiva tällaiseen tarkoitukseen. Tärkeässä osassa oli myös tarjoilun järjestäminen. Tällä tavalla halusin lasten saavan tehdä omille vanhemmilleen jotain mukavaa ja tarjota ylpeänä itse leipomiaan keksejä. Tällainen toi lapsille onnistumisen tunnetta ja antamisen iloa. Koen, että ensimmäinen kerta antoi positiivisen aloituksen Perhekerholle.

5.5.2 Koulussa viihtyminen

Toisen tapaamisen teemana oli koulussa viihtyminen. Vanhempien ryhmässä samaan aikaan käsiteltiin koulukiusaamista, jota en kuitenkaan halunnut suoraan sellaisenaan negatiivisessa muodossa ottaa lapsen ryhmän teemaksi. Tavoitteena tapaamisella oli käsitellä lasten kanssa heidän koulussa kokemia hyviä ja huonoja asioita. Tällä tavalla halusin antaa mahdollisuuden kiusaamisaiheen esiin nousemiselle. Halusin tapaamiseen mukaan toiminnallisuutta, joten päätin piirtämisen olevan väline, jolla lapset voisivat tuoda ajatuksiaan esille. Bardy (2002b, 129-132) on korostanut erilaisen ilmaisun ja menetelmien, esimerkiksi kuvallisen ilmaisun, käytön tärkeyttä käsitellessä maailmaa ja kokemuksia lasten kanssa, koska lapsille itsensä esille tuominen voi olla helpompaa ja mielekkäämpää jonkin elementin avulla.

Ryhmän yhteinen leikkiminen on työkalu ryhmän jäsenten turvallisuuden tunteen luomisessa ja ylläpitämisessä (Raina ja Haapaniemi 2007, 39). Tapaamisen lopuksi olin ottanut valmiiksi mukaan ideoita ja välineitä yhteisiä leikkejä varten. Perhekerhon tavoitteena oli ryhmän yhteisöllisyyden parantaminen ja yhteisöllisyyteen liittyä ryhmän jäsenten kokema turvallisuus ryhmässä. Tämän vuoksi koin leikkien olevan tärkeä toimintaväline Perhekerhossa.

Perheiden saapuessa paikalle uudet ohjaajat esittelivät itsensä, koska aikaisemmin edellisessä luvussa korostettiin ohjaajien esittelyn tärkeyttä. Tästä siirryimme samantien lasten kanssa omaan ryhmään. Tapaamisen aloitimme keskustelemalla edellisestä tapaamisesta. Me ohjaajat kyselimme, millaisia ajatuksia lapsille oli jäänyt edellisestä tapaamisesta. Edellisen kerran käsittelyn jälkeen siirryimme tämän tapaamisen teemaan. Kerroin lapsille, mitä tapaamisella on suunnitelmassa tehdä. Lasten aloittaessa piirtämistä me ohjaajat avasimme tehtävää apukysymyksin. Apukysymyksiä olivat: "Mitä hyvää koulussa on? Mitä huonoa? Millaisia asioita haluaisi kouluun lisää? Mitä haluaisi vähentää?" Piirtämisen jälkeen jokainen esitteli piirroksensa kertomalla, mitä ja miksi piirsi. Näistä piirustuksista ja esiin nousseista aiheista keskusteltiin yhdessä. Me ohjaajat johdattelimme keskustelua ja kyselimme lapsilta, miten jonkun piirtämää asiaa olisi mahdollista saada kouluun lisää tai vähemmän. Kiusaamisaiheen noustessa esille yhdessä mietimme, mitä jokainen voisi tehdä kiusaamisen vähentymisen eteen. Tässä käsittelimme turvallisen ryhmän rakentumista (ks. Aalto 2000). Nostimme lopuksi esille yhteenvetona eniten esiin tulleita aiheita. Kun jokainen oli esitellyt piirroksensa, ohjelmassa oli yhteisiä leikkejä.

Illan päätökseen siirryimme oppilaiden kanssa vanhempien ryhmän tilaan. Tilassa pöydät oli asetettu kokoustilamaisesti ympyrään. Kehotimme oppilaita hakeutumaan oman vanhempansa luokse. Ensin vanhempien ryhmän ohjaaja kertoi, mitä vanhempien ryhmän tapaamiseen oli sisältynyt. Vanhemmat olivat kiusaamisesta ja koulu hyvinvoinnista puhuessaan laatineet terveisiä, jotka halusivat tuoda esille lapsille. Nämä terveiset olivat vanhempien kokemia tärkei-

tä elementtejä koulutyöskentelyssä ja ryhmän yhteistoiminnassa. Vanhemmat kertoivat terveisensä lapsille ja niitä hieman avattiin lasten sanoin lisää. Minä kerroin lasten tapaamisen teemasta ja lapset vuorollaan esittelivät kaikille piirroksensa. Rohkaisin myös lapsia sanomaan muutaman sanan omasta piirroksestaan. Tämän jälkeen illan lopetti ”fiiliskierros”. ”Fiiliskierroksessa” jokainen valitsi erivärisistä pahvisuikaleista sellaisen, joka parhaiten kuvasi omaa tunnetta sillä hetkellä. Kun kukin oli valinnut värinsä, vuorollaan kerrottiin, mitä tunnetta väri kuvastaa. Koska jokaiselle värien merkitys on yksilöllinen, samalle värille saattoi tulla monta eri tunnetta ja moni eri väri saattoi merkitä samaa tunnetta.

Mielestäni piirtäminen oli toimiva väline lasten ajatusten esille tuomiseen. Olen aikaisemmin lasten kanssa työskennellessä havainnut, että lapset usein nauttivan piirtämisestä ja omin käsin tekemisestä. Lapset saivat itse rauhassa ensin miettiä, mitä aihe toi mieleen. Tämän jälkeen asiasta vielä keskusteltiin yhdessä. Me olimme koko ryhmän kanssa yhdessä tilassa, mutta olisi ollut hyvä, jos olisimme jakaneet ryhmän ainakin kahteen osaan ja eri huoneisiin. Himberg ja Jauhaisen (2000, 117.) mukaan parhaat suoritukset syntyvät pienryhmissä. Ryhmäkoon ollessa suuri, kiinteys ja jäsenten tyytyväisyys heikkenevät, kilpailu, ristiriidat ja ryhmää hajottavat liittoutumat lisääntyvät, jolloin jäsenten motivaatio, ponnistelut ja osallistumisaktiivisuus pienenevät. Tämä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä, vaan siihen vaikuttaa myös ryhmän luonne. Tällä kerralla huomasimme, että koko ryhmässä toimiminen ei ole tavoitteiden saavuttamisen kannalta paras mahdollinen toimintatapa, koska isossa ryhmässä kaikkien voi olla vaikea saada puheenvuoroa ja hiljaisempien uskaltaa kertoa omasta tuotoksestaan. Jälkeenpäin ajattelin, että sopiva koko näille pienryhmille voisi olla kolmesta neljään lasta. Jos ryhmä jaettaisiin pienryhmiin, myös tapaamisen rakenne muuttuisi hieman. Pienryhmissä voitaisiin piirustustehtävän lisäksi käydä keskustelua piirustuksista samaan tapaan, kuin me teimme isossa ryhmässä. Molemmat ryhmät työskentelisivät saman ajan, jonka jälkeen kokoonnuttaisiin yhteiseen tilaan, jossa ryhmät näyttäisivät omat piirrokset vielä kaikille muillakin ja ryhmäläiset ohjaajan kanssa kertoisivat, mitä ideoita yhteisestä koulupäivästä oli ryhmässä tullut. Tässä piirustuksien merkityksestä voitaisiin käydä keskustelua vielä koko ryhmän kanssa.

Koin tärkeäksi yhteisten leikkien merkityksen tapaamisen lopussa. Tällöin leikki oli niin sanottu lopetus tapaamiselle ja tarjosi hetken toiminnallista hauskanpitoa yhdessä. Hännikäisen (2004, 150-156) mukaan leikki on toimiva väline yhteisöllisyyden lisäämisessä sekä se on ryhmän välistä hauskanpitoa. Leikeissä ryhmänjäsenten yhdessä toimiminen on ratkaisevassa asemassa. Leikin avulla lapsi pystyy harjoittelemaan kommunikointia, toisen mukaan ottamista ja huomioimista, ja leikillä on positiivinen vaikutus lapsen itsetunnon kasvamisessa. Tapaamisen lopussa leikkejä oli useita. Jos leikeissä oli leikin johtajia, vaihtelin tätä johtajaa joka leikissä. Tällä tavalla jokainen sai olla johtajan roolissa ja olla niin sanottu leikin päähahmo ja saada äänensä kuuluviin. Leikin toimivuudesta ja alhaisesta äänitasosta oli tärkeää

huolehtia, koska kaikki leikit tapahtuivat sisällä. Mahdollisuuksien mukaan olisimme voineet mennä myös ulos, jossa leikit olisivat voineet olla enemmän liikunnallisia ja enemmän tilaa vieviä.

5.5.3 Omat tunteet ja erilaisuus

Kolmannen tapaamisen teemana olivat omat tunteet ja erilaisuus. Tunneteeman tavoitteena oli tunnistaa ja ilmaista omia tunteita. Erilaisuusteemassa tavoitteena oli hyväksyä jokainen ihminen omana itsenään erilaisuudesta huolimatta. Monenlaiset tunteet ovat suuressa osassa meidän elämäämme joka päivä. Yhden päivän aikana voi olla useita eri tunnetiloja ja ne ovat mukana vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sekä vaikuttavat toimintaamme (Aalto 2000, 29-32; ks. myös luku 2.1.2). Toisten ihmisten tunteiden tunnistaminen on tärkeää, jotta lapsi sopeutuu ryhmään ja kykenee ylläpitämään myönteistä vuorovaikutusta. Tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen ovat tärkeitä turvallisen ryhmän rakentumisessa. Näitä tarvitaan muiden persoonien ulottuvuuksien tunnistamiseen ja omaan ilmaisuun. Suvaitsemattomuuden tärkeimpiä syitä ovat pelko vierasta, toista ja erilaista kohtaan. Tähän vaikuttavat ihmisen kokemukset omista tunteistaan. Mitä vähemmän ihminen tuntee itseään, sitä vaikeampi hänen on hyväksyä erilaisuutta. (Aalto 2000, 19-20; Bardy 2002b, 128; Eronen ym. 2003, 96.). Tähän perustuen tunneharjoitukset olivat tärkeä osa lasten ryhmän tavoitteiden saavuttamisessa. Tunteita käsittelemällä halusin antaa tilaisuuden tunteiden nimeämiseen ja niiden aiheuttajista puhumiseen. Erilaisuusteemalla halusin luoda keskustelua erilaisista ihmisistä. Halusin lisätä lasten tietoisuutta erilaisuudesta ja kehittää rakentavaa keskustelua omista ennakkoluuloista ja niiden taustoista. Bardyn (2002b, 128) mukaan erilaisuus voi olla fyysisesti näkyvää tai esimerkiksi luonteenpiirteitä ja toimintatapoja. Lisäksi hän korostaa, että jokaisen ihmisen hyväksyminen omanlaisenaan on tärkeää ryhmän toimivuuden lisäämisessä ja syrjinnän vähentämisessä.

Poiketen aikaisemmista kerroista kolmas tapaaminen koostui pienryhmätoiminnasta, koska edellisen kerran jälkeen arvioidessani koin koko ryhmässä toimimisen vääräksi toimintatavaksi. Me ohjaajat jaoin ryhmien kokoonpanot etukäteen. Lasten valitessa itse ryhmänsä, ryhmät olisivat todennäköisesti koostuneet joka kerta omista parhaista kavereista. Kun kokoonpanot oli päätetty ohjaajien toimesta etukäteen, lapset oppivat toimimaan myös sellaisessa ryhmässä, jossa aina ei ole vain ne parhaat kaverit. Himberg ja Jauhialaisen (2000, 117) mukaan ryhmän kasvaessa niin isoksi, etteivät ryhmän jäsenet pysty olemaan henkilökohtaisesti vuorovaikutuksessa kaikkien ryhmän jäsenten kanssa, tapahtuu osaryhmiin jakaantumista. Ryhmän jäsenet liittyvät osaryhmiin niiden ryhmän jäsenten kanssa, jotka ovat alueellisesti, toiminnallisesti tai henkisesti lähimpiä. Jakamalla ryhmien kokoonpanot etukäteen erotimme näitä osaryhmiä ja rakensimme uusia pienryhmiä. Ryhmä jaettiin kolmesta neljään opipilaasta koostuvaan ryhmään.

Käsiteltäviä aiheita oli kolme. Jaoimme jokaiselle ohjaajalle oman teemansa. Teemoja käsiteltiin rastityöskentelynä, jossa jokainen ryhmä kävi jokaisen ohjaajan luona käsittelemässä kyseisen ohjaajan teeman. Rasteja oli tunteiden käsittely, erilaisuus sekä luokan erot ja samankaltaisuudet. Pienryhmät kiersivät jokaisen rastin, jonka jälkeen kaikki kokoontuivat samaan tilaan. Lopuksi yhdessä keskusteltiin pienryhmissä heränneistä ajatuksista.

Tunneteemaan liitettiin tunteiden tunnistamisen lisäksi myös omien tunteiden näyttäminen. Erilaisia tunteita käsiteltiin kuvakorttien avulla. Jokaisessa kortissa oli tunne kuvattuna yksinkertaisen ilmeen avulla ja sama sanoin kirjoitettuna. Jokainen vuorollaan otti kortin ja esitti sen pantomiimina muille ryhmäläisille. Pantomiimissa sai käyttää ainoastaan kasvon ilmeitä ja liikkeitä, ei ääntä. Muiden tehtävänä oli arvata, mistä tunteesta oli kyse. Jokaisen esitetyn tunteen jälkeen keskusteltiin, mikä asia sellaisen tunteen aiheuttaa, miten sen voi aiheuttaa muille ja voiko itse tehdä jotakin jos toisella on sellainen tunne (esimerkiksi toisen ollessa surullinen häntä voi lohduttaa).

Erilaisuusteemaa käsiteltiin erilaisia ihmisiä esittävien kuvien avulla. Erilaisuuksia oli esimerkiksi tummaihoisen, eri kulttuurit ja kehitysvammaiset. Kehotin oppilaita itse kertomaan, mitä kustakin kuvasta tulee mieleen ja sen jälkeen pohdittiin, mitä kaikkea erilaisuus on (ei tarvitse olla niin näkyvää kuin kuvissa, vaan esimerkiksi luonteenpiirteet ovat erilaisuutta). Yhdessä ohjaajan johdolla pohdittiin, onko erilaisuus hyvä vai huono asia ja miten muiden erilaisten ihmisten kanssa tulisi olla.

Luokassa esiintyviä yhteisiä ja erilaisia asioita kerättiin taululle. Viivan toisella puolella kirjoitettiin "erilaiset asiat" ja toiselle puolelle "samanlaiset asiat". Tämän harjoituksen tarkoituksena oli, että lapsen näkevät, miten paljon samoja asioita kaikista luokkalaisista löytyy, mutta on myös paljon eroja. Kuitenkin kaikista eroistakin huolimatta toimitaan yhtenä luokkana. Tärkeää oli korostaa, että jokainen saa olla erilainen, ja se on vain hyvä asia, etteivät kaikki ihmiset ole samanlaisia. Erilaisuudesta ja erilaisten mielipiteiden vuoksi saattaa tulla riitoja ja erimielisyyksiä, mutta riidat tulee sopia ja yhdessä täytyy pyrkiä toimimaan.

Lopuksi ennen vanhempien tapaamista oli 10 minuutin rentoutuminen. Rentoutuminen on pysähtymistä ja rauhoittumista (Breilin 2006). Rentoutumishetkellä halusin antaa jokaiselle hetkeksi omaa aikaa omien ajatusten kanssa ja rauhoittaa ryhmää iltaa kohden. Rentoutumisharjoituksia voi tehdä esimerkiksi rentoutumisnauhojen avulla (Breilin 2006). Kuuntelimme tällaista nauhaa rentoutumisen aikana. Rentoutumishetkeä varten oli aseteltu patjoja ympäri huonetta. Jokainen sai oman patjan, jolle pystyi asettumaan makuulle kuuntelemaan nauhaa ja rauhoittumaan paikalleen.

Illan yhteiseen lopetukseen vanhemmat tulivat lasten ryhmän tilaan ja asettuivat istumaan oman lapsensa luokse. Vanhemmat olivat ryhmässään valinneet kuvallisen adjektiivikortin. Korteissa oli positiivisia adjektiiveja ja vanhemmat olivat valinneet sellaisen, joka kuvaa heidän mielestään lastaan parhaiten. Kun kokoonnuimme kaikki yhteen, jokainen vanhemmista vuorollaan näytti lapselleen tämän kortin ja kertoi miksi oli juuri sen valinnut. Lasten kannalta korttiharjoituksen tarkoituksena oli antaa lapsille tilaisuus saada positiivista palautetta vanhemmalta. Vanhemmille harjoituksella tarjottiin tilaisuus poimia lapsen ominaisuuksista positiivista ja antaa positiivista palautetta kasvokkain. Palautteen antaminen sekä vastaanottaminen lisäävät vuorovaikutusta sekä turvallisuutta (Aalto 2000, 27). Harjoituksen jälkeen vanhemmilta kysyttiin, miltä tuntui valita sellainen kortti. Lapsilta kysyttiin, miltä tuntui saada tällä tavalla positiivista palautetta vanhemmaltaan.

Koin pienryhmätoiminnan toimivaksi ratkaisuksi. Pienessä ryhmässä on helpompi saada syvällisempää keskustelua lasten kanssa, kun ei ole monta muuta lasta ympärillä meluamassa. Pienessä ryhmässä ujojen ja hiljaisten lasten voi olla helpompi sanoa omia ajatuksiaan ääneen, jolloin pienryhmällä on rohkaiseva vaikutus. Turvallisessa ryhmässä jokaisen tulee saada olla oma itsensä ja osallistua yhdessä toimimiseen (Aalto, 2000). Tärkeässä asemassa oli lopuksi ryhmässä heränneiden ajatusten purkaminen, koska halusin jokaisen kuulevan, miten toisissa ryhmässä aiheita oli käsitelty.

Mielestäni tunteiden tunnistamisessa toiminnallisuus palveli sekä tunteiden käsittelyn että ilmaisun tavoitetta. Toiminnallisuus liittyi yhdessä toimimisen lisäämisen tavoitteeseen. Pantomiimissa jokainen pääsi vuorollaan näyttämään toisille. Esiintyminen lisää omaa varmuutta tutun ryhmän edessä (Aalto 2000). Pienryhmässä toimiminen saattoi rohkaista arempiakin lapsia esiintymään, koska yleisönä koko luokan sijaan oli vain muutama muu henkilö. Erilaisuuden hyväksyminen on ajankohtainen ala-asteikäisillä lapsilla. Siinä iässä luokassa on usein kiusaamista ja syrjimistä. Lapset syrjivät paljon toisia juuri erilaisuuden takia (ks. luku 2.1.3). Mielestäni oli tärkeää nostaa keskustelua siitä, että jokainen saa olla erilainen omalla tavallaan. Hyväksyessämme itsemme sekä muut omana itsenään syrjiminen ja kiusaaminen varmasti vähentyisivät koululuokissa (Aalto, 2000).

Rentoutumisharjoitus oli ryhmän kanssa toimiva lopetustapa. Lähes puolitoistatuntia toiminnallista tekemistä on melko pitkä aika tämän ikäisille lapsille. Rentoutumisessa jokainen sai tilaisuuden maata omalla patjallaan, ottaa mukava asennon ja kuunnella rentoutumisnauhaa. Tällä tavoin jokainen osallistuja sai hetken rentoutua ja lepuuttaa omia ajatuksia ennen yhteistä lopetushetkeä vanhempien kanssa. Rentoutuminen saattoi auttaa lapsia jaksamaan paremmin yhteisen lopetushetken, kun välissä oli pieni tauko toiminnasta.

5.5.4 Turvallisuus

Neljannen tapaamisen teemana oli turvallisuus. Tavoitteena oli lisätä lasten omaa tietoisuutta turvallisuudestaan käsittelemällä turvallisuuteen liittyvistä teemoista mediaa sekä fyysistä turvallisuutta. Kyseisten teemojen merkitystä lasten hyvinvoinnille olen käsitellyt luvussa 2.3.

Media on tänä päivänä suuressa osassa lasten vapaa-aikaa. Lapset käyttävät mediaa monessa eri muodossa, kuten olen luvussa 2.3.2 tuonut esille. Media-aiheen käsittely aloitettiin jakamalla jokaiselle osallistujalle ajankäyttöympyrä. Ajankäyttöympyrä (Perhekerhon toimintamallin liite 14) on A4-kokoiselle paperille piirretty ympyrä, johon on sijoitettu kaksi osaluuetta valmiiksi. Toinen näistä on koulu ja toinen nukkuminen. Vuorokauden 24 tunnista nukkuminen vie yhdeksän tuntia ja koulu kuusi tuntia. Tällöin kolmanteen osaluueeseen, vapaa-aikaan jää yhdeksän tuntia. Lapsille tehtävänä oli täyttää vapaa-ajanalue joko kirjoittaen tai piirtäen omasta vapaa-ajastaan. Toisen Perhekerhotapaamisen kuvauksessa olen tuonut teoriatietaa piirtämisen hyödyllisyydestä ilmaisun välineenä. Ohjeena tehtävään annettiin merkkiä esimerkiksi harrastuksia, kavereiden kanssa olemista ja perheen kanssa vietettyä aikaa. Kun kaikki olivat saaneet ympyränsä valmiiksi, jokainen kertoi, mitä oli paperiinsa tehnyt. Keskustelun avulla poimittiin yhdessä asioita, joita olisi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta hyvä olla enemmän ja vähemmän lasten vapaa-ajassa. Emme jyrkästi sanoneet, että jokin asia on todella pahasta, vaan keskustelulla käsitelimme, millaisia vaikutuksia asioilla on lapsen hyvinvointiin, mitkä kehittävät ja mitkä heikentävät.

Median eri muotoja käsiteltiin piirtämällä taululle neliö, joka jaettiin neljään osaan eli neljään eri median muotoon. Yhteen osaan kirjoitettiin tietokone ja Internet, toiseen pelit, kolmanteen televisio ja neljänteen ruutuun matkapuhelin. Jokainen oppilas kävi vuorollaan merkitsemässä jokaiseen alueeseen, kauanko aikaa kyseisen median parissa kuluu vuorokaudessa. Kaikkien käytyä taululla tarkasteltiin yhdessä, millaisia lukuja taululle oli kirjoitettu. Jonkun median muodon käytön noustessa erityisen paljon esille siitä pystyttiin keskustelemaan miettien, pitäisikö käyttöä vähentää ja miksi pitäisi. Mediaan liittyy myös vahvasti viestintä ja se, käytetäänkö mediaa kommunikaation välineenä; kommunikoivatko lapset puhelimen, Internetissä esimerkiksi Messengerin, Facebookin tai erilaisten kuvagallerioiden välityksellä vai vuorovaikutuksessa kasvotusten (Mustonen 2007, 59-70; ks. myös Mustonen & Peura, 2007). Aiheesta kyselimme lapsilta, millä tavalla he eniten kommunikoivat kavereidensa kanssa ja miten paljon käyttävät mediaa tässä apuna.

Media-aiheen käsittelyn alussa halusin kartoittaa osallistujien median käyttöön kuluttamaa aikaa. Selvittämällä osallistujien omaa mediankäyttöä pystyimme lähestymään aihetta näiden tulosten pohjalta. Tarkastelemalla median käyttöön kuluva aikaa ja käytettäviä medioita, pystyttiin poimimaan hyvät sekä huonot mediankäyttötavat lasten omasta kokemuksesta. Aikaisemmin luvussa 2.3.2 olen käsitellyt lasten median käyttöä, sen hyötyjä ja haittoja. Näitä

aiheita halusin käsitellä myös Perhekerhossa, koska medially on paljon negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin, esimerkiksi median liittyessä suuressa osassa arkipäivään se vie aikaa muilta harrastuksista ja yhdessä olosta. Medially on myös vaikutusta koulukiusaamiseen, koska kiusaamista voi tapahtua median kautta (ks. luku 2.3.2).

Fyysistä turvallisuutta käsittelemällä halusin tuoda esille, millaisia hätätilanteita arjessa voi kohdata ja miten hätätilanteissa tulee toimia. Lapset saattavat joutua itse onnettomuuteen esimerkiksi kavereiden kanssa leikkiessä. Lisäksi lapset saattavat havaita onnettomuuden liikkuessaan ulkona tai onnettomuus voi tapahtua myös esimerkiksi kotona. Fyysisen turvallisuuden teemaa käsiteltiin diaesityksen avulla. Diaesitykseen oli kerätty sekä piirrettyjä että aitoja kuvia vaara tilanteista, onnettomuuksista ja niitä aiheuttavista paikoista. Tällaisia tilanteita oli pyörällä kaatuminen, tappelu, toisen ihmisen kaatuminen ja tajuttomuus, tulipalo kotona ja väkivallan uhriksi joutuminen. Jokaisen kuvan kohdalla mietittiin, mitä siinä on tapahtunut, mikä siihen on johtanut ja miten itse tilanteessa voisi toimia. Oppilaille annettiin mahdollisuus itse kertoa, millaisissa vaaratilanteissa he ovat olleet ja miten ovat niissä toimineet.

Fyysistä turvallisuutta käsittelemällä halusimme lisätä lasten tietoisuutta tapaturmissa ja onnettomuuksissa toimimisesta. Käsitelimme yhdessä hätänumeroon soittamista sekä turvallisiin aikuisiin turvaamista. Tällä tavalla korostimme turvallisten ja huolehtivien aikuisten läsnäoloa ja sitä, että jokaisessa hätätilanteessa on tärkeää kertoa aikuiselle tapahtuneesta. Fyysiseen turvallisuuteen liittyy myös toisen satuttaminen ja se, miten pahasti esimerkiksi viattomasti alkava koulukiusaaminen voi edetä toisen fyysiseen satuttamiseen (ks. luku 2.1.3). Lapset eivät välttämättä tiedosta millaista vahinkoa yksikin lyönti voi aiheuttaa, joten teemaa käsittelemällä halusimme herätellä lasten ajatuksia tästä. Teeman käsittelyn jälkeen toivon lasten miettivät vakavia seurauksia ennen kuin lyövät.

Edellisellä tapaamisella koimme rentoutumishetken toimivaksi lopetushetkeksi lasten ryhmälle. Sen vuoksi myös neljännen tapaamisen lasten ryhmä lopetettiin samankaltaiseen rentoutumisharjoitukseen ennen lasten ja vanhempien yhteistä lopetushetkeä. Rentoutumishetkeä varten asetettiin patjoja lattialle ja näistä jokainen sai valita itselleen oman patjan.

Illan yhteiseen hetkeen kokoonnuttiin luokkaan, jossa lapset olivat viettäneet iltansa. Lattialle olimme levittäneet patjoja, joille kokoonnuimme kaikki ympyränmuotoon istumaan. Kehotimme vanhempia hakeutumaan oman lapsensa luokse samalle patjalle. Aluksi molemmat ryhmät kertoivat, mitä olivat illan aikana tehneet. Tapaamisen loppuun olimme suunnitelleet luottamusharjoituksen toteuttamisen, mutta ajanpuutteen takia tämä jäi pois. Luottamusharjoituksessa tarkoituksena oli, että vanhempi ohjaa lastaan, jolla on silmät sidottuna. Ohjaus on sanatonta, jolloin se tapahtuu kosketuksen avulla. Harjoituksen tarkoituksena oli lisätä vanhemman ja lapsen välistä luottamusta. Fyysinen turvallisuus ja luottamus liittyvät lähei-

sesti toisiinsa. Tuntiessaan oman fyysinen turvallisuutensa olevan kunnossa yksilö kokee myös luottamusta (Aalto 2000, 16). Suunnitelmamme harjoituksesta oli seuraavanlainen. Harjoituksen alussa vanhempi ja lapsi sopii keskenään, millä tavalla ohjaus tapahtuu. Esimerkiksi olkapäähän koskettaminen tarkoittaa käännoä oikeaan/vasempaan, selkään koskettaminen eteenpäin ja päähän taputtaminen seis. Kun yhteinen ohjaustapa on sovittu, lapsilta sidotaan silmät ja harjoitus voi alkaa. Sopiva aika on noin viisi minuuttia, jonka ajan vanhemmat ohjaavat lapsia ympäri huonetta. Harjoituksen jälkeen keskustellaan, miltä harjoitus tuntui: miltä vanhemmista tuntui ohjata lasta ja miltä lapsesta tuntui olla ohjattavana. Lopetimme illan aikaisemminkin kerroilla käytettyyn "fiiliskierrokseen", jossa jokainen sai tilaisuuden kertoa ajatuksistaan ja tunteistaan illasta.

Yhdessä ohjaajien kanssa olimme suunnitelleet neljännen tapaamisen rakenteen samankaltaiseksi pienryhmätöinnaksi kuin kolmannella tapaamisella. Osallistujien vähäisyydestä johtuen päätimme kuitenkin pysyä yhdessä isossa ryhmässä koko tapaamisen ajan. Pienryhmä toiminnassa edellisellä kerralla käytimme rastityöskentelyä. Tässä rastin vaihtuminen selkeyttää siirtymistä seuraavaan teeman. Koko ryhmän toimiessa samassa ryhmässä teemat kulkivat perätysten, jolloin teemasta siirryt seuraavaan sanoittamalla aiheen vaihdos. Tämän vuoksi jo kaista teemaa käsiteltäessä tuli yhtäläisyyksiä aikaisemmista teemoista, koska teemoja ei pystytty eriyttämään yhtä hyvin kuin pienryhmä- ja rastityöskentelyssä.

Tutkimuksissa on paljon nostettu median lisääntymistä erityisesti lasten käytössä (ks. luku 2.3.2). Tapaamisen alussa halusimme kartoittaa kyselemällä, kuinka paljon lasten ryhmän lapset käyttävät aikaa median parissa. Tällä tavalla suunnittelimme käsittelevämme media-teemaa lasten omaa käyttöä tarkastellen. Kyselyämme median käytöstä selvisi, ettei osallistuneista lapsista kukaan juurikaan käytä Internetiä. Televisiota he kertoivat katselevansa harvoin. Jokainen kertoi omistavansa matkapuhelimen, mutta sitä käytettiin yleensä lyhyisiin yhteydenpitoihin ja muuten kommunikointi kavereiden kanssa tapahtui kasvokkain. Keskustelimme lasten kanssa mediasta ja sen haittapuolista. Keskustelujen perusteella lapset tiesivät melko hyvin nämä haitat, eivätkä itse mediaa siksi juuri käyttäneetkään. Koska lapset eivät juuri mediaa käyttäneet, emme nähneet tarpeelliseksi sen laajempaa käsittelyä.

5.5.5 Yhteisöllisyys

Viidennen tapaamisen teemana oli hyvä yhdessä oleminen. Perhekerhon pilotissa yhdistimme viidennen, joka oli myös Perhekerhon viimeinen tapaaminen, luokan yhteiseen retkeen. Tapaamisen tavoitteena olivat yhteisöllisyyden lisääminen sekä rennon ja mukavan yhdessäolon viettäminen perheiden kesken. Lisäksi tavoitteena oli Perhekerhon toiminnan saattaminen päätökseen. Opinnytetyön teoriassa (luku 2.2) olen käsitellyt, miten lasten ja vanhempien yhteinen aika on tutkimusten mukaan vähentymistä. Tästä syystä halusimme tarjota koko illan

pelkästään perheiden yhdessä toimimiselle. Tärkeää oli myös, että luokkayhteisön perheet pääsivät tutustumaan toisiinsa, joka voisi mahdollisesti lisätä perheiden yhteistyötä tulevaisuudessa esimerkiksi ongelmatilanteita ratkaistaessa. Perhekerhon tavoitteet luvussa olen käsitellyt yhteisöllisyyden olevan turvallisen ryhmän edellytys.

Aloitimme tapaamisen tutustumisleikillä, koska paikalla oli perheitä, jotka eivät olleet osallistuneet aikaisempiin Perhekerhotapaamisiin. Tutustumisleikissä perheenjäsenet esittelivät toisensa ja kuvailivat toisiaan positiivisilla adjektiiveilla. Me ohjaajat esittelimme toisemme samalla tavalla. Ohjelmarunko viimeisellä kerralla oli vapaamuotoisempi kuin aikaisemmin, koska kyseessä oli luokan retki. Tässä toimimme täysin perheiden omien toiveiden mukaan. Me toimimme ideoita ja välineitä yhteiseksi tekemiseksi, mutta vanhemmat saivat päättää aikataulun ja ohjelman. Koska tämä kerta oli liitetty luokan omaan retkeen, me emme halunneet olla sanelemassa aikataulutusta samoin tavoin kuin aikaisemmilla Perhekerhotapaamisilla. Koko tapaamisen ajan olimme ulkona ja käytössämme oli ranta sauna sekä uimaranta. Ulkona oleminen mahdollisti tilaa vievien pelien ja leikkien toteuttamisen. Teimme kilpailuhenkisen radan, jossa oli saappaanheittoa, pussihyppelyä sekä kananmunan kantoa pujotellen. Tärkeintä oli leikkimielinen osallistuminen. Ohjelmassa oli myös lettujen paistamista, makkaran paistamista, uimista ja saunomista. Yhdessä tekemisen ja olemisen lomassa keskustelimme Perhekerhon sujumisesta. Aallon (2000, 97) mukaan ryhmän niin sanotussa erotyössä on tärkeää muistella ja tiedostaa yhdessä tekemiä ja opittuja asioita. Kyselimme vanhemmilta heidän kokemuksiansa sekä ajatuksia Perhekerhosta. Rohkaisimme antamaan palautetta sekä kehitysideoita. Kerroimme myös omia kokemuksiamme ja tunteita Perhekerhosta.

Tapaamisella tavoittelimme perheiden yhdessä tekemisen ja toimimisen lisäämistä. Koen yhteistoimintaa vaativien pelien ja leikkien käyttämisen menetelminä olleen toimiva ratkaisu, koska näissä perheenjäsenet toimivat yhdessä kannustaen ja tukien toisiaan. Meillä oli loistavat puitteet hyvän sään ja hyvän tapaamispaikan suhteen. Rantamökki- ja sauna mahdollistivat ”kesän aloituksen” saunomalla, makkaraa ja lettuja paistaen sekä uiden. Paikka oli täysin erillään koulusta, joka helpotti ”vapaalle” asennoitumista. Vanhemmat saivat tilaisuuden tutustua toisiinsa yhdessä tekemisen lomassa ja yhteisissä peleissä. Meidän ohjaajien rooli oli innostaa perheitä osallistumaan ja tulemaan mukaan leikkimielisiin kilpailuihin.

5.5.6 Iltojen päätökset yhdessä lasten ja vanhempien kanssa

Perhekerhon suunnittelun alusta asti oli selvää, että tapaamisissa lapset työskentelevät omassa ryhmässään ja aikuiset omassaan. Tämä siksi, että näin teemat voitiin suunnitella molemmille ryhmille parhaalla tavalla. Perhekerhon yhtenä tavoitteena oli lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen lisääminen sekä yhdessä toimimisen tukeminen. Tavoitteen taustalla oli vanhemmuuden tuen merkitys lapsen hyvinvoinnille ja tähän liittyen tuen heikentyminen (ks.

luku 2.2). Tavoite huomioon ottaen Perhekerhotapaamiset lopetettiin yhteiseen ohjattuun hetkeen, jossa mukana olivat ohjaajat, vanhemmat ja lapset.

Yhteisessä hetkessä tärkeää oli tiedon jakaminen, jossa molemmat ryhmät kertoivat toisilleen, mitä ryhmissä on tehty. Jakaminen oli molemmin puolin todella tärkeää, koska tarkoituksena oli, että lapset kuulevat, mitä aiheita vanhemmat ovat käsitelleet ja myös päinvastoin. Aallon (2000, 120-121) mukaan purku on tärkeää turvallisuuden lisäämisen kannalta, koska siinä sanoitetaan yhteisiä kokemuksia. Purkaminen tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe on ryhmän tapahtumista ja tehtävän suorittamisesta puhuminen. Meillä tiedon jakaminen oli suullista, mutta suullisen tiedon jakamisen lisäksi jokaisella kerralla yhteisessä hetkessä oli jotakin toisen ryhmän tuomaa tai yhteistä tekemistä. Ensimmäisellä kerralla lapset leipoivat vanhemmille. Toisella kerralla vanhemmat olivat laatineet terveisiä luokan oppilaille, jotka olivat heidän mielestään tärkeitä asioita koulunkäynnissä. Kolmannella kerralla vanhemmat toivat lapselleen adjektiivilla varustetun kuvakortin, jonka tarkoituksena oli sanoa jotakin positiivista lapsesta. Neljännellä kerralla oli yhteinen luottamusharjoitus.

Toiminnan purkamisen toinen vaihe on osallistujien tunteista, elämyksistä sekä kokemuksista puhuminen. Tämä on tärkeää, koska turvallisessa ryhmässä tulee kyetä kommunikoimaan sekä jakamaan kokemuksiaan ja omia tunteitaan. (Aalto 2000, 120-121.) Käytimme ajatustenjakamisesta nimitystä ”fiiliskierros”. Kyseistä nimitystä käytettiin joka kerralla, jolloin se tuli tutuksi useamman kerran mukana olleille osallistuneille. Jos tapaamisilla oli uusia osallistujia, kerroimme ”fiiliskierroksen” tavoitteen ja rakenteen. Ensimmäistä kertaa ”fiiliskierrosta” käyttäessämme siinä oli apuna värilliset pahviliuskat. Aallon (2000, 125-127) mukaan tällainen nonverbaali-symboli auttaa tunteen purkamista verbaalisti. Muina kertoina ”fiiliskierros” käytiin sanallisesti. Koimme tärkeäksi ajatusten purkamisen jokaisen tapaamisen jälkeen. Tällöin jokaisella osallistujalla oli tilaisuus kertoa omista heränneistä ajatuksista, jos niitä halusi jakaa muille. Myös ohjaajat kertoivat joka kerralla omista ajatuksistaan tapaamisen jälkeen. Himberg ja Jauhiainen (2000, 186) ovat korostaneet palautteen antamisen ja pyytämisen tärkeyttä. Ohjaajan on tärkeä antaa itse osallistujille suoraa palautetta heidän toiminnastaan sekä kannustaa heitä antamaan palautetta toisilleen. Alkutekijöissä olevassa ryhmässä ohjaaja voi tukea ryhmän jäsenten ajatusten ilmaisemista tukemalla hyväksyvää ilmapiiriä. Palautteen on tärkeää perustua omiin havaintoihin. Palautetta ei tule antaa osallistujien persoonasta vaan heidän toiminnastaan.

5.6 Koululuokan tapaamiset

Emme halunneet asioiden jäävän ainoastaan Perhekerhotapaamisten sisälle, joten veimme käsiteltäviä teemoja myös koko koululuokalle. Tämä tapahtui niin, että sovimme luokanopettajan kanssa lukujärjestykseen sopivasta noin kahden tunnin ajasta, jolloin voimme tavata

koululuokkaa. Tapaamiset olivat toiminnallisia ja tapaamisilla käsittelemille Perhekerhossa käsiteltyjä teemoja. Toiminta oli kuitenkin erilaista kuin Perhekerhotapaamisista, koska näissä koululuokan tapaamisissa oli mukana myös Perhekerhoon osallistuneita lapsia. Kävimme tapaamassa koululuokkaa kaksi kertaa, toisen sekä neljännen tapaamisen jälkeen. Parempi hyöty olisi todennäköisesti saavutettu tapaamalla heitä jokaisen tapaamisen jälkeen.

5.6.1 Yhteisten sääntöjen laatiminen koulussa viihtymiseen

Ensimmäinen koululuokan tapaaminen oli toisen Perhekerhotapaamisen jälkeen. Tällä toisella tapaamisella Perhekerhossa teimana olivat olleet vanhempien ryhmässä kiusaaminen ja lasten ryhmässä koulussa viihtyminen. Vanhemmat olivat omassa ryhmässään laatineet terveiset koko luokalle vietäväksi. Terveiset olivat vanhempien kokemia tärkeitä asioita liittyen lasten hyvinvointiin lasten luokkayhteisössä. Luokan tapaamisessa tavoitteena oli viedä nämä vanhempien terveiset kaikille luokkayhteisön lapsille, ja rakentaa heidän kanssa toimintasäännöt, joiden avulla vanhempien terveiset toteutuisivat. Luokan tapaamisen alussa me ohjaajat kerroimme, että meidän luokkaan tulo liittyy Perhekerhoon ja tarkoituksenamme oli tulla jakamaan Perhekerhon asioita myös niiden lasten kanssa, jotka eivät ole Perhekerhotapaamisille osallistuneet. Kertasimme kaikille, mistä Perhekerhossa on kyse ja mitä Perhekerhotapaamisilla olimme tehneet. Toimintaa aloittaaksemme jaoimme lapset viiteen kolmesta neljään hengen pienryhmään. Olimme päättäneet ryhmien kokoonpanot etukäteen, koska halusimme lasten oppivan työskentelemään ryhmässä myös sellaisten ihmisten kanssa, jotka eivät ole niitä läheisimpiä kavereita (ks. luku 5.5.3). Tällä tavalla halusimme lisätä yhteisöllisyyttä koululuokassa, joka oli yhtenä tavoitteena Perhekerhossa.

Pienryhmiin jakautumisen jälkeen kerroimme vanhempien laatimat terveiset lapsille. Terveiset ovat vanhempien omista kokemuksista ja ajatuksista muotoutuneita, ja ne liittyivät juuri tähän luokkayhteisöön, joten sen vuoksi en käsittele terveisten sisältöä opinnäytetyössäni. Kävimme jokaisen terveisen yksitellen läpi niin, että asia kirjoitettiin taululle ja lapsia pyydettiin kertomaan, mitä kyseinen asia heidän mielestä tarkoittaa. Nämä lasten mietteet kirjoitettiin aihepuheen ympärille taululle. Aiheiden käsittelyssä käytettiin apuna tilanteiden näyttelemistä ohjaajan ja lapsen kesken. Tilanteissa lapsi oli tekijä, joka pystyi kysymään muilta lapsilta apua tilanteessa toimimiseen.

Käsiteltyämme kaikki terveiset jokaiselle pienryhmälle annettiin paperia, mihin heidän tuli kirjoittaa useampia toimintasääntöjä, jonka avulla vanhempien tärkeät terveiset toteutuisivat. Esimerkiksi jos vanhempien terveinen olisi "Luokkahuoneen tulee pysyä kunnossa ja siistinä" lasten laatima toimintasääntö voisi olla "Älä potki palloa sisällä, koska se voi osua ikkunaan tai peiliin ja hajottaa sen." Kun säännöt oli kirjoitettu, jokainen pienryhmä luki ne ääneen ja kaikki kirjoitettiin taululle. Tämän jälkeen jokainen ryhmä valitsi itselleen tärkeäksi

kokemansa säännön. Ryhmä kirjoitti valitsemansa säännön isoin kirjaimin A3-kokoiselle paperille. Me ohjaajat keräsimme nämä paperit ja kiinnitimme säännöt seinälle. Tapaamisen lopuksi korostimme lapsille, että säännöt jäävät luokkaan ja niitä tulee noudattaa.

Koululuokan tapaaminen oli toimiva väylä viedä vanhempien laatimat terveiset kaikille lapsille. Kyseiset terveiset oli laadittu ajattelemalla koko koululuokkaa, joten ei olisi ollut parhaan hyödyn mukaista jättää terveisiä ainoastaan Perhekerhotapaamisen sisälle. Koululuokan tapaamisessa ohjaajien ohjeistuksella lapset laativat itse omin sanoin säännöt, joiden avulla vanhempien terveiset toteutuisivat. Säännöt jätettiin luokan seinälle, jolloin opettaja voisi niistä koulupäivien aikana muistutella ja korostaa, että nimenomaan lapset itse olivat säännöt laatineet.

5.6.2 Arjen turvallisuus

Toisen kerran tapasimme koululuokkaa neljännen Perhekerhotapaamisen jälkeen. Neljännellä Perhekerhotapaamisella vanhempien sekä lasten ryhmässä teemana oli ollut turvallisuus. Koululuokan tapaamisen teemana oli arjen turvallisuus sekä siihen liittyen koulukiusaaminen. Tavoitteena oli lisätä lasten turvallisuuden tunnetta ja keskustella turvallisuus teemasta kaikkien luokkayhteisön lasten kanssa. Kerroimme tapaamisen alussa lapsille hieman siitä, mitä Perhekerhossa olimme aikaisemmilla kertoina tehneet ja millaisia teemoja käsitelleet.

Turvallisuusteeman käsittelyn aloitimme lukemalla Turvataitoja lapsille -kirjasta Kallen kotimatka tarinan (Lajunen ym. 2006, 184-185). Tarina kertoo tilanteesta, jossa tarinan päähahmo Kalle joutuu koulumatkallaan vanhemman oppilaan kiusattavaksi. Luettuamme tarinan kyselimme lapsilta heidän mielipidettä siitä, miten Kalle olisi voinut toimia tilanteessa. Asiasta keskusteltuamme luimme kirjan antaman ratkaisun tilanteeseen. Kyselimme myös, onko joku lapsista itse joutunut tällaiseen tilanteeseen ja miten he olivat tilanteessa toimineet. Väkinen emme ketään käskeneet kertoa kokemuksistaan, mutta rohkaisimme lapsia tekemään niin. Ryhmän ollessa mahdollisimman turvallinen, ryhmän jäsenet uskaltavat jakaa kokemuksiaan muille (Aalto 2000).

Tarinan jälkeen jaoin lapset pienryhmiin, jotka olimme edellisen koululuokan tapaamisen tapaan päättäneet etukäteen. Annoimme jokaiselle pienryhmälle yhden tilanteen, johon heidän tuli miettiä toimintaratkaisu ja suunnitella pienimuotoinen näytelmä. Näytelmässä tuli ilmetä, mistä tilanteesta oli kyse ja millaisen toimintaratkaisun ryhmä oli tilanteeseen tehnyt. Tilanteita olivat kotona sattunut onnettomuus, kaupassa eksyminen, lapsi haluaa jäädä kaverin luokse pidemmäksi aikaa, lapsi tapaa ulkona ventovieraan henkilön ja lapsi näkee välitunnilla jonkun tönivän toista oppilasta. Lapsille annettiin reilusti aikaa miettiä ja suunnitella näytelmäänsä. Lopuksi jokainen näytelmä esitettiin pienryhmä kerrallaan. Esityksen jäl-

keen lapsilta kysyttiin, ymmärsivätkö he tilanteen ja tuliko jollekin jokin muu toimintaratkaisu mieleen. Tilanteita käsittelemällä halusimme tuoda lasten tietoisuuteen kehen hätätapauksessa voisi ottaa yhteyttä. Korostimme auttavien tahojen ja turvallisten aikuisten läsnäoloa lasten toimintaympäristöissä.

Tapaamisen lopuksi jaoin lapsille Turvataitoja lapsille -kirjasta turvapassin (Lajunen ym. 2006, 101). Turvapassiin täytettiin tärkeät puhelinnumerot; hätänumero, äiti, isä, sisko, muut läheiset sukulaiset ja jokaisen omat turvahenkilöt, jotka ovat apuna ongelmatilanteissa. Tässä tarkoituksena oli myös korostaa turvallisten aikuisten läsnäoloa. Käsittelemme myös hätänumeroon soittamista, jotta jokaisella on tieto, miten ja milloin hätänumeroon voi soittaa.

Neljännellä Perhekerhotapaamisella fyysisen turvallisuuden lisäksi aiheena oli myös media. Koululuokan tapaamisessa jätimme median käsittelyn pois, koska halusimme keskittyä ison ryhmän kanssa ainoastaan yhteen teemaan ja tässä tapauksessa se oli fyysinen turvallisuus. Koululuokan kanssa toiminnallisella tapaamisella toiminnan jakaminen kahteen muotoon oli toimiva ratkaisu. Tällöin yksi tehtävä ei kestänyt koko tapaamisen ajan, jolloin se olisi saattanut tuntua lapsista liian pitkältä. Ensin käsittelemme turvallisuusteemaa lukemalla tarinan ja keskustelemalla tästä. Seuraavaksi toimittiin pienryhmissä, suunniteltiin näytelmää ja jokainen pääsi näyttelemään pientä roolia. Tapaamisen ajan kyselimme useaan otteeseen oppilailta heille heränneitä ajatuksia ja ehdotuksia, koska halusimme saada oppilaiden omat äänet mahdollisimman hyvin kuuluviin.

6 Arviointi

Arviointi on hyvin onnistuneen hankkeen edellytys. Arvioinnin tarkoituksena on osoittaa, miten projekti on palvellut kohderyhmäänsä ja saavuttanut tavoitteensa. Arvioimalla projektin onnistumista ja sujuvuutta pystytään parantamaan projektin tehokkuutta (House 1993, Jalava & Virtasen 1996, 109 mukaan; Hyttinen 2006, 11.) Parhaimmillaan arviointi on koko toiminnan ajan jatkuvaa prosessinarviointia, jonka tavoitteena on toiminnan jatkuva parantaminen. Prosessiarvioinnin lopuksi tulee lisäksi loppuarviointi. Itsearviointi on arvioinnin perusta, mutta arvioinnista on tärkeää olla myös ulkopuolisia mukana. (Kurki 2000, 150-153.)

Prosessin aikana kävimme väliarviointia yhdessä meidän Perhekerhon ohjaajien, opinnäytetyön ohjaajan sekä työelämänedustajien kanssa. Väliarvioinnissa pohdimme suunnitelmapalaverissa tehtyjen suunnitelmien onnistumista sekä matkan aikana tulleita muutoksia ja syitä näihin. Väliarvioinnin tarkoituksena oli saada kaikkien osallistuvien tahojen ääni kuuluviin ja ideoita tulevien tapaamisten suunnitteluun. Tärkeää oli oppia aikaisemmasta, jotta tätä kokemusta voitiin hyödyntää tulevien tapaamisten suunnittelussa. Loppuarviointiin kokoonnuimme samalla kokoonpanolla kuin väliarvioinnissakin. Loppuarvioinnissa katsottiin Perhekerhoa taaksepäin kokoamalla, mitä siinä on tehty ja miten onnistuttu. Työelämänedustajat arvioivat meidän ohjaajien onnistumista sekä toivat kehitysideoita Perhekerhosta.

Yhdessä vanhempien ryhmän pääohjaajan kanssa otimme arviointimme sekä kehitysideat pohjaksi Perhekerhon toimintamalliin. Pohdimme aikataulua, resursseja sekä tapaamisten suunnitelmien toteutumista ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Malliin kehitimme omaa toteutustamme hieman edemmäs omien kehitysideoiden pohjalta ja rakensimme niistä Perhekerhon toimintamallin alakoulun kolmanteen luokkaan (liite 2).

Toimintaprosessi

Koko Perhekerhon ajan kestävä yhteistyö yhteistyötahojen kanssa oli tärkeää toiminnan onnistumisen kannalta. Olimme yhteydessä koulun rehtoriin ja luokanopettajaan yleensä jokaisen tapaamisen jälkeen. Yhteistyötahojen antamalla palautteella oli todella tärkeä merkitys Perhekerhon rakentumisessa, koska he toivat omia kehitysideoitaan esille. Näitä ideoita pystyimme hyödyntämään Perhekerhon aikana ja kehittämään jatkuvasti Perhekerhoa eteenpäin. He myös pystyivät tuomaan esille näkemystään siitä, onko Perhekerholla ollut vaikutusta koulutyöskentelyyn. Loppuarvioinnissa oli tärkeää kuulla heidän mielipiteensä onnistumisesta ja siitä, palveliko Perhekerho kouluyhteisön tarpeita. Mielestämme yhteistyömme yhteistyötahojen kanssa oli toimivaa. Koulun puolelta rehtori sekä luokanopettaja olivat yhteistyöhaluisia ja valmiita pitämään yhteyttä Perhekerhon aikana. Heidän omien töidensä lisäksi he järjestivät aikaa tavatakseen meitä Perhekerhon ohjaajia sekä järjestivät kouluajasta aikaa Perhe-

kerhon koululuokan tapaamisiin. Ohjaajien kesken pyrimme olemaan yhteydessä aina tarvittaessa, joka tarkoitti yleensä useampaa kertaa tapaamisten välillä. Aikataulun kiireellisuuden vuoksi emme mielestäni ehtineet ohjaajien kanssa keskenämme tapaamaan niin usein kuin olisi ollut tarve. Jos olisimme pystyneet tapaamaan enemmän, olisimme voineet suunnitella tapaamisia laajemmin ja tutkia mahdollisia tarvittavaa kirjallisuutta enemmän. Nyt tapaamisten suunnittelu-aika oli melko lyhyt, jonka takia emme mielestäni saaneet tapaamisille kaikkea sellaista, mitä nyt jälkeenpäin ajateltua niissä olisi voinut olla. Näitä asioita olemme kuitenkin arvioineet ja kehittäneet eteenpäin Perhekerhon toimintamalliin.

Sosiaalialan ammattieettisiin periaatteisiin kuuluvat asiakaslähtöisyys ja asiakkaan yksityisyyden takaaminen. Halusimme kuulla osallistujien toiveita Perhekerhon teemoista. Tällä tavoin saimme otettua Perhekerhoon juuri sellaisia teemoja, jotka olivat ajankohtaisia osallistuville perheille ja palvelivat juuri heidän tarpeitaan. Tässä huolehdimme heidän yksityisyydestään niin, ettemme kertoneet toisille osallistujille, kuka oli mitäkin teemaa toivonut. Toki jokainen sai itse kertoa halutessaan, mitä teemaa oli toivonut, mutta tätä me emme odottaneet osallistujilta. Perhekerhon aikana me ohjaajat emme liikaa kyselleet ja vaatineet osallistujia kertomaan omasta elämästään ja mahdollisista ongelmistaan. Kehotimme heitä halutessaan kertomaan, mutta ketään emme pakottaneet. Ohjatessani lasten ryhmää pyrin huomioimaan ja havainnoimaan jokaisen osallistujan ominaisuuksia. Näiden havaintojen perusteella pyrin vahvistamaan ja rohkaisemaan lapsia tuomaan taitojaan esille. Kaikkien osallistujien yksityisyys on otettu huomioon opinnäytetyössäni, niin etten mainitse kenenkään osallistujan tunnistetietoja tai muutenkaan heidän ominaisuuksiaan. Tunnistamattomuuden vuoksi en myöskään kerro yhteistyökoulun nimeä työssäni.

Tapaamisten arviointi

Perhekerhotapaamiset olivat rakenteeltaan toiminnallisia. Opinnäytetyössäni olen käsitellyt toiminnallisuuden tärkeää merkitystä yhteisöllisyyden lisäämisen ja turvallisen ryhmän rakentumisen kannalta. Lasten kanssa toimintaa jälkeenpäin arvioidessa koen toiminnallisuuden olleen toimiva menetelmä Perhekerhon teemojen käsittelyssä. Yhteiset keskustelut antoivat lapsille tilaisuuden kertoa omia mielipiteitään ja jakaa toisille kokemuksiaan. Pyrimme pitämään ilmapiirin avoimena, mikä mahdollisti ja rohkaisi lapsia kyselemään aiheista. Yhteiset leikit antoivat lapsille mahdollisuuden toimia yhdessä, ja koen niiden olleen piristävää toimintaa koulupäivän jälkeen.

Aikataulu Perhekerhon toteutuksessa oli todella tiukka. Meidän ohjaajien kannalta suunnittelu-aikaa olisi pitänyt olla huomattavasti enemmän. Toiminta haluttiin yhteistyötahojen suunnalta aloittaa todella nopeasti, jolloin meille ohjaajille ei kovinkaan jäänyt aikaa taustatyölle ja suunnittelulle ennen Perhekerhon aloitusta. Koen tämän nopean aloituksen vaikuttaneen

todella paljon Perhekerhotoiminnan onnistumiseen. Ajanpuute rajoitti teoriatietoon ja lähdekirjallisuuteen perehtymistä ennen Perhekerhon aloitusta. Kirjallisuutta lukiessani jälkeenpäin olen saanut paljon uusia ideoita teoksista, joita olisi voitu käyttää Perhekerhon tapaamisilla. Kiireellisen aikataulun vuoksi toteutin lasten ryhmän toimintaa yksin, koska en ottanut huomioon ryhmän haasteellisuutta. Siksi ensimmäinen kerta ei onnistunut aivan niin hyvin kuin olin suunnitellut, koska meillä oli käytössämme todella pieni keittiö ja yksin minulla ei ollut mahdollisuutta jakaa ryhmää kahteen pienempään ryhmään. Ensimmäisen kerran kokemus kuitenkin opetti, että tarvitsemme useamman ohjaajan lasten ryhmän ohjaamiseen. Tällöin haimme toisia ohjaajia Laurea -ammattikorkeakoulun opiskelijoista, ja löysimme kaksi ohjaajaa minun lisäksi. Kolmen ohjaajan voimin koen Perhekerhon tapaamisten onnistuneen paljon paremmin, koska tällöin saimme yhdistettyä tapaamisia suunniteltaessa kaikkien kolmen ideat ja taidot sekä näin saimme jaettua ryhmää pienryhmiin.

Yhdistimme viimeisen tapaamisen luokan retkeen opettajan toiveesta. Hän toivoi näin, koska toukokuu on monessa perheessä kiireellistä aikaa kesälomien ja kesäjuhlien järjestämisen kannalta. Mielestäni tämä ratkaisu ei ollut kovinkaan toimiva. Luokan retken tarkoitus opettajan sanoin oli viettää yhdessä aikaa koko luokkayhteisön voimin ulkoilmassa ja rennossa ilmapiiressä. Koen meidän olleen ulkopuolisia tunkeutujia luokan retkelle, koska emme ole olleet osa luokkayhteisöä. Retkellä oli mukana lähes samat perheet, jotka olivat osallistuneet Perhekerhoon, joten he tunsivat meidän entuudestaan. Jos kuitenkin retkelle olisi tullut muitakin perheitä, uskon heidän kokeneen meidät tunkeutujina ja ”ylimääräisinä”. Jokainen perhe on itse tehnyt päätöksensä osallistumisestaan Perhekerhoon. Heille, jotka eivät olleet osallistuneet Perhekerhoon, olisi saattanut tulla tunne, että olemme tulleet retkellekin toteuttamaan Perhekerhoa, johon he ovat päättäneet aikaisemmin olla osallistumatta. Koska kyseessä oli luokan oma retki, emme halunneet ulkopuolisina rakentaa ja määrätä retken aikataulua ja toimintaa. Jos olisimme pitäneet viimeisen tapaamisen omana Perhekerhotapaamisena, olisimme voineet rakentaa ja suunnitella sen aikaisempien tapaamisten tapaan itse. Nyt kun se liitettiin retkeen, tämä rajoitti suunnitteluamme todella paljon.

Tapaamisten loputtua ajankohtaa pohtiessamme totesimme, että tapaamisten välillä olisi pitänyt olla enemmän aikaa. Vanhemmat voivat kokea töiden ynnä muiden omien menojen lisäksi osallistumisen kahden viikon välein tällaiseen vapaaehtoiseen toimintaan liian raskaaksi tahdiksi. Tapaamisten väliä pidennettäessä Perhekerho olisi voinut kestää koko lukuvuoden ajan, jolloin tapaamisten väli olisi voinut olla kuukauden tai enemmänkin. Tapaamisten viikonpäivää olisi myös ollut hyvä vaihdella. Lapsilla tai vanhemmilla saattoi olla harrastuksia torstaisin, jotka estivät osallistumisen.

Tapasimme koululuokkaa koulutyöskentelyn ohessa kaksi kertaa. Koen kuitenkin, että parempi hyöty olisi saavutettu, jos olisimme tavanneet heitä jokaisen tapaamisen jälkeen. Tällöin oli-

simme voineet viedä jokaisen Perhekerhon jälkeen tapaamisen teemoja koko luokalle, kun taas nyt veimme vain kahden Perhekerhontapaamisen teemoja. Jos olisimme tavanneet heitä joka kerran jälkeen, tapaamisista olisi tullut kaikille säännöllisiä. Tällöin olisimme säännöllisesti voineet toteuttaa koululuokan yhteisöllisyyttä tukevaa ja kehittävää toimintaa. Kiireellisen aikataulun vuoksi meillä ei ollut aikaa tavata koululuokkaa kuin kaksi kertaa.

Tulokset

En kerännyt opinnäytetyössäni kirjallista palautetta vanhemmilta enkä koululta. Palautteiden kerääminen olisi tosin antanut minulle itselleni tärkeää tietoa siitä, miten olemme Perhekerhossa onnistuneet. Kuitenkin työ oli näinkin todella suuritöinen, joten siksi jätin kokonaan palautteen keräämisen pois. Opettajalta olemme kuitenkin Perhekerhon edetessä ja loputtua saaneet suullista palautetta. Opettajan sanoin hän on havainnut muutoksia luokkaryhmässä Perhekerhon aloittamisen jälkeen. Hän on huomannut kiusaamisen vähentyneen ja lasten ryhmäytymisen edistyneen eteenpäin. Opettaja kertoi myös lasten pitäneen Perhekerhon koululuokan tapaamisista. He ovat kokeneet sen mukavana, koska ovat tällöin saaneet tietoa Perhekerhotapaamisista, eivätkä ole jääneet kokonaan sen ulkopuolelle osallistumattomuudesta huolimatta. Tämä opettajan palaute vahvisti koululuokan tapaamisen tärkeyttä. Vanhempien palautteita on kerätty ja käsitelty vanhempien ryhmän ohjaajan opinnäytetyössä. Palautteiden mukaan Perhekerholla on ollut jonkin verran vaikutusta perheisiin, esimerkiksi lisäämällä teemoista keskustelua kotona.

Perhekerhon tavoitteena oli kehittää työmenetelmä työelämän tueksi. Lapsen ja nuoren hyvä arki -hankkeessa on suunnitelma toteuttamaan hankkeen voimin Perhekerhoa lisäksi myös vauvaikäisten, neuvolassa käyvien sekä yläkouluikäisten lasten perheissä. Perhekerhon pilotilla pohjalta rakensimme toimintamallin Perhekerhosta. Toimintamallista pyrimme rakentamaan sellaisen, jonka mukaan kuka tahansa pystyisi tulevaisuudessa toteuttamaan Perhekerhotoimintaa. Malli ikään kuin toimisi silloin toimintarunkona ja ohjeena.

Hankkeen resurssit

Toiminnassa aikatauluresurssit olivat liian vähäiset. Tapaamisten välissä oleva kaksi viikkoa oli liian lyhyt aika arvioida edellistä tapaamista, johtaa arvioinnin perusteella kehittämistarpeita sekä suunnitella seuraava tapaaminen. Toki, jos Perhekerhon toteuttamiseen olisi ollut käytettävissä joka päivä työpäivän mittainen aika, olisi arvioinnille ja suunnittelulle ollut huomattavasti enemmän aikaa. Meillä ohjaajille kuitenkin oli Perhekerhon lisäksi omat opinnot sekä työt, jotka veivät myös todella paljon aikaa.

Rahallisiin resursseihin saimme varoja Lasten ja nuorten hyvä arki -hankkeesta. Rahalliset resurssit käytimme kahvitarjoilun järjestämiseen ja materiaalien hankkimiseen. Koen tarjoilun olleen ystävällinen ja positiivinen asia tapaamisilla. Perheet vapaaehtoisesti osallistuivat Perhekerhoon, joten koen tarjoilun olleen meiltä ystävällinen ele heitä kohtaan. Ohjaaja- sekä toimintatilaressusseissa pystyimme käyttämään Laurea-ammattikorkeakoulua apuna. Lasten ryhmään uusia ohjaajia kyselimme sähköpostin välityksellä koulultamme. Koulumme myös tarjosi käyttöömme tilojaan. Saimme käyttöömme useita eri huoneita, joka auttoi lasten ryhmässä pienryhmien jakamista erillisiin tiloihin. Tämä oli mielestäni tärkeää, jotta ryhmät pystyivät toimimaan omassa rauhallisessa tilassaan.

Hankkeen arvioinnin arviointi

Koen prosessiarvioinnin olleen todella tärkeää Perhekerhotoiminnan onnistumisen kannalta. Käsittelimme yhdessä, miten suunnitelmat ovat toteutuneet ja me ohjaajat kerroimme yhteistyökumppaneille omia havaintojamme toiminnan ajalta. Yhdessä mietimme, mikä on onnistunut ja mitä pitäisi vielä korjata. Huomatessamme korjausta vaativat asiat Perhekerhon aikana pystyimme parantamaan niitä vielä tuleviin tapaamisiin. Itse arvioin jatkuvasti omaa toimintaa sekä tapaamisten kulkua. Kuitenkin oli tärkeää kuulla muidenkin mukana olevien mielipiteitä ja ajatuksia onnistumisesta. Tällä tavalla saimme kehitettyä Perhekerhoa koko toiminnan ajan.

Loppuarvioinnissa oli tärkeää katsoa taaksepäin koko Perhekerhoa ja miettiä, miten toiminta on onnistunut. Oli tärkeää arvioida tavoitteiden onnistumista sekä sitä, palveliko toiminta näitä tavoitteita. Keräsimme korjausehdotuksia myös yhteistyökoulun rehtorilta sekä luokanopettajalta. He toivat kehittämisen kannalta tärkeän tiedon siitä, millainen koulun näkökulma on Perhekerhon onnistumisesta. Arviointien pohjalta kehitimme yhteisen Perhekerhon toimintamallin lasten sekä vanhempien ryhmästä.

7 Pohdinta

Koen Perhekerhon olevan varteenotettava menetelmä lasten hyvinvoinnin tukemisen kannalta. Toivon, että työllämme olemme vieneet Perhekerhoa eteenpäin ja jotkut toiset toimijat jatkavat menetelmän kehittämistä pidemmälle, lopulta valtakunnallisesti toimivaksi menetelmäksi. Tarve tällaiselle mallille on varsin perusteltua. Lasten hyvinvoinnin heikentymisestä puhutaan nykypäivänä paljon, ja jatkuvasti näkyy seurauksia tästä. Kouluissa hyvinvoinnin heikkeneminen näkyy muun muassa lasten kouluviihtymättömyytenä, kiusaamisen lisääntymisenä sekä yhteisöllisyyden heikentymisenä (ks. luku 2). Perhekerho olisi varhaisen puuttumisen menetelmä, jossa tarjottaisiin tukea vanhempien kasvatukseen sekä pyritäisiin edistämään lasten hyvinvointia. Mielestäni mahdollisesti tällainen Perhekerho voisi tulevaisuudessa olla koulun rinnalla kulkeva menetelmä, jossa tuettaisiin sekä vanhempia että lapsia. Kouluissa keskityttäisiin koulun päätehtävään, eli lasten opiskeluun. Koulun rinnalla Perhekerhossa käsiteltäisiin vanhempien kanssa lasten hyvinvointiin liittyviä teemoja, tuettaisiin vanhempia heidän kasvatustehtävässään sekä mahdollistettaisiin vertaistukiryhmän muodostuminen. Lasten kannalta koulun rinnalla kulkeva menetelmä voisi edistää yhteisöllisyyttä sekä lisätä lasten tietoisuutta heidän hyvinvointiinsa liittyvistä teemoista.

Perheiden yhteinen aika on vähentynyt, mikä heikentää vanhempien tukea lapselle (ks. luku 2). Meillä Perhekerhossa yhtenä tavoitteena oli edistää vanhempi ja lasten vuorovaikutusta lisäämällä heidän yhdessä toimimista. Tällaiseen vanhempien ja lasten yhdessä toimimiseen voisi olla aivan oma Perhekerhonsa. Perheissä, joissa yhteistä aikaa sekä yhdessä tekemistä ei välttämättä ole paljon, tällainen toiminta olisi todella tärkeää, koska sillä pyritäisiin tukemaan lasten hyvinvointia. Tässä meidän Perhekerhossamme vanhempien ja lasten yhteinen aika rajoittui joka kerta yhteiseen puolituntiseen. Jos sille olisi oma Perhekerho, siinä pystyttäisiin toteuttamaan myös enemmän aikaa vieviä harjoituksia perheiden kanssa, ja tukemaan tällä tavalla heidän yhdessä toimimistaan.

Koen Perhekerholle tavoitteemme olleen realistiset. Kuitenkin koen, että toiminnan pitäisi olla pidempiaikaisempaa perheiden kanssa, jotta tuloksia saataisiin enemmän. Jos Perhekerho olisi pidempiaikaisempaa, vanhemmat saisivat kauemmin tukea ja vanhempien vertaisryhmä voisi ajan kanssa vahvistua. Lasten kannalta myös yhteisöllisyyden ja turvallisuuden lisääminen vaatisivat intensiivisempää ja jatkuvampaa työskentelyä.

Koen opinnäytetyöni valmistaneen minua tulevaan työelämään lasten ja nuorten kanssa. Perhekerhoa varten luin paljon teoriaa ja useita eri tutkimuksia lasten sekä perheiden hyvinvoinnista. Useissa niissä puhuttiin hyvinvoinnin heikentymisestä. Teorian ja tutkimusten avulla sain kuvan siitä, mitkä tekijät tällä hetkellä ovat uhkana lasten hyvinvoinnille ja mitkä tekijät näiden uhkien syntymiseen ovat vaikuttaneet. Perhekerhoa suunnitellessani otin parhaani mu-

kaan huomioon lasten ajatusmaailman ja kehitystason. Tässä kehitin omia taitojani suunnittelutyössä. Lasten ryhmän pääohjaajana minun tuli pitää kaikki ”langat käsissäni” ja huolehtia kaiken olevan kunnossa jokaiselle tapaamiselle, joten minun tuli kantaa päävastuu tapaamisten onnistumisesta. Kiireisen aikataulun sekä samalla oman työn takia Perhekerhon toteuttaminen ei aivan stressitöntä ollut. Kuitenkin onneksi me kaikki ohjaajat jaksoimme työskennellä kaikesta huolimatta intensiivisesti Perhekerhon parissa.

Perhekerhossa olen kehittynyt oman työn arvioinnissa sekä reflektoinnissa. Työskennellessäni olen arvioinut jatkuvasti omaa onnistumistani. Tässä minun on tullut löytää omat virheet ja kehitystarpeeni. Tämän lisäksi toimintamalli rakentaessa minun on pitänyt kehittää näitä vielä eteenpäin ja miettiä miten käytännössä omat epäonnistumiseni muuttaisin. Ohjaajan taitoja olen kehittänyt tutustumalla ohjaamista käsitteleviin teoksiin ja poiminut sieltä erilaisia toimintamenetelmiä, joita olen käyttänyt Perhekerhossa. Erityisesti minun on pitänyt ottaa huomioon osallistuvien lasten kehitystaso ja tämän mukaan valita sopivat menetelmät.

Lähteet

- Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi - Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2006 (3.uudistettu painos). Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 52-59.
- Bardy, M. 2002a. Huoli lapsuudesta ja vanhemmuudesta. Teoksessa Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy, 13-19.
- Bardy, M. 2002b. Lasten osallisuus - keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? Teoksessa Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittisen keskusteluun. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy, 123-125.
- Donnerstein, E., Huston, A-C., Kotler, J., Scantlin, R. & Wartella, E. 2000. Effects of Sexual Content in the Media on Children and Adolescents. Teoksessa von Feilitzen, C & Carlsson, U. (toim.) Children in the New Media Landscape : Games, Pornography, Perceptions. Kungälv, Sweden: Livréna Grafiska AB, 141-153.
- Eronen, S., Kanninen, K., Katainen, S., Kauppinen, L., Lähdesmäki, M., Oksala, E. & Penttilä, M. 2003. Persoonaa - Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Eräranta, K. & Autio, M. 2008. Johdanto: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteesinä. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Hakapaino Oy, 8-14.
- Griffiths, M. 2000. Video Game Violence and Aggression - A Review of Research. Teoksessa von Feilitzen, C & Carlsson, U. (toim.) Children in the New Media Landscape : Games, Pornography, Perceptions. Kungälv, Sweden: Livréna Grafiska AB, 31-33.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen - huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Heinikäinen, M. 2004. Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajina. Teoksessa Piironen, L. (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy. 150-157.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Himberg, L. & Jauhiainen, R. 2000. Suhteita: Minä, me ja muut. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- House, E-R. 1993. Professional Evaluation. Social Impact and Political Consequences. Sage: Newbury Park ym.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.
- Hyttinen, N-K. 2006. Arviointi avuksi projektityöhön. Helsinki: Trio-Offset Oy.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

- Inkinen, T. 2005. Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaa-ilmassa – Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Tampere: Tammer-Paino. 9-18.
- Jalava, U. & Virtanen, P. 1996. Laatu, innovaatio ja projekti - Hyvinvointipalvelujen kehittämisen ydinkysymyksiä. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Jauhiainen R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.
- Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WS Bookwell Oy. 83-124.
- Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Karling, M., Ojanen, M., Sívén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1997/2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.
- Kuokkanen, K. 2009a Nuoret saattavat hakata porukalla silmätikuksi joutuneen. Helsingin sanomat 16.12.2009, Kaupunki, 1.
- Kuokkanen, K. 2009b. Ulkoisesti hyvinvoiva alue kätkee nuorten uudenlaista julmuutta – Väki-valta pelottaa Viikissä. Helsingin sanomat 14.12.2009., Kaupunki, 1.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö – Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2006. (3. painos) Turvataitoja lapsille – turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Yliopiston kirjapaino, 38-47.
- Lee, N. 2001. Childhood and Society – Growing up in an age of uncertainty. Guildford and Kings Lynn: Great Britain by Biddles Limited.
- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Lewin, K. 1935. A Dynamic Theory of Personality. Selected papers of Kurt Lewin. New York: McGraw-Hill.
- Lämsä, A-L. 2009a. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Juva: WS Bookwell Oy. 21-32.
- Lämsä, A-L. 2009b. Kiusaamisen muodot ja ulottuvuudet. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Mun on paha olla. Juva: WS Bookwell Oy. 59-72.
- Martsola, Riitta. 2006. Lapsiaikuisia ja aikuislapsia. Teoksessa Hermanson, E. & Martsola, R. (toim.) Aikuinen vanhemmuus – katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja Oy. 37-48.

Matikkala, U. & Lahikainen A-R. 2005. Pelit, tietokone ja kännykkä lasten sosiaalisissa suhteissa. Teoksessa Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa - Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Tampere: Tammer-Paino. 92-109.

Miettinen, P. 1999. Liikkuva lapsi ja nuori. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Mustonen, A. 2007. Minä ja media: media identiteetin peilauspintana. Teoksessa Haapamäki-Niemi, H. & Nojonen, S. (toim.) Elämään bittien kanssa - opiskelu verkossa ja Internetin mahdollisuudet. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. 59-71.

Mustonen, A. 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Niinistö, H., Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Kokemuksia koulusta. Teoksessa Hermanson, E. & Martsola, R. (toim.) Aikuinen vanhemmuus - katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja Oy. 49-63.

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Piaget, J. 1988. Lapsi maailmansa rakentajana. Juva: WSOY

Puhakainen, J. 2001. Lapsen aika - Puheenvuoro lasten liikunnasta ja urheilusta. Helsinki: Otavan kirjapaino Oy.

Pölkki, P. 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WS Bookwell Oy. 125-146.

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2007. Yhteisöllinen pedagogia "...ettei tarvitse tehdä yksin.". Talinna: AS Pakett kirjapaino.

Rautiainen, A (toim.). 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsinki: Yliopistopaino.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen - Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: WS Bookwell Oy.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa - Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Shaw, M-E. 1971. Group Dynamics, Psychology of Small Group Behavior. New York: McGeaw-Hill.

Sihvola, S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 1999. Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalvelujen käytöstä Helsingissä. Helsinki: Oy Edita Ab.

Valkonen, S., Pennonen, M. & Lahikainen A-R. 2005. Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa - Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Tampere: Tammer-Paino. 54-91.

Vilén, M., Kurvinen, A., Neuvonen, S., Sivén, T., Vartiainen, J., Vihunen, R. & 2006. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. WSOY.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Sähköiset lähteet

Breilin, M. 2006. Rentoutuminen. Tulostettu 3.5.2010.

<http://www.nettineuvo.fi/index.asp?language=1>

Finlex. 1998. Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Tulostettu 19.2.2010

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Kangas, S., Lundvall, A. & Sintonen, S. 2008. Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinäkuoressa. Tulostettu 27.1.2010.

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/7ff7c5af0a139d08d53403ed9430755c/1264593761/application/pdf/6084451/P%C3%A4hkin%C3%A4nkuori%20lopullinen%20PDF.pdf

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. Tulostettu 7.5.2010.

http://jkk.mll.fi/huoneentaulut/Tietokoneenkayttosopimus_VALMIS.php?dir=/huoneentaulut

Mannerheimin lastensuojeluliitto - Vertaisryhmät. Tulostettu 1.5.2010.

<http://www.mll.fi/perheille/vertaisryhmat/>

Mustonen, A. & Peura, J. 2007. Netin kuvagalleriat nuorten elämässä, Nettikyselyn tuloksia 2007, Tulosten vertailua 2006 ja 2007. Tulostettu 30.4.2010.

<http://www.mll.fi/@Bin/11904188/Netin+kuvagalleriat+nuorten+el%C3%83%C2%A4m%C3%83%C2%A4ss%C3%83%C2%A4.pdf>

Mustonen, A. & Salokoski, T. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin - katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Tulostettu 21.1.2010.

<http://www.mediaeducation.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Puustinen-Korhonen, A. 2008. Vertaisryhmätoiminta. Tulostettu 1.5.2010.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/vertaisryhmatoiminta/

Valtion elokuvatarkastamo. 2007. Ikärajaluokituksen perusteet. Tulostettu 10.2.2010.

http://www.vet.fi/elokuvat_ikarajaluokitus.php

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle lasten ja nuorten hyvinvoinnista. 2002. Tulostettu 15.2.2010.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/lasthyvinvoi/selonteko.pdf>

Vilpponen, S. Uusimaa 4.7.2008. Perheen yhteinen aika on kortilla. Tulostettu 23.2.2019.

<http://www.uusimaa.fi/Uutiset/Paivan-Puheenaihe/Perheen-yhteinen-aika-on-kortilla>

Liitteet

Liite 1 Perhekerhon tavoitteet	54
Liite 2 Perhekerhon toimintamalli	55

PERHEKERHO

T
a
v
o
i
t
t
e
e
t

- Lapsen hyvinvoinnin edistäminen
- Vanhemmuuden tukeminen
- Lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen lisääminen sekä yhdessä toimimisen tukeminen

LASTEN RYHMÄ

VANHEMPIEN RYHMÄ

- Ryhmän yhteisöllisyyden parantaminen
- Lasten yhteistyötaitojen lisääminen

- Vanhempien osallisuuden lisääminen
- Vanhempien tukiverkoston vahvistaminen

Tavoite
 • Parantaa ryhmän yhteisöllisyyttä
 • Luoda positiivinen aloitus Perhekerholle

Tavoite
 • Tutustuminen
 • Turvallisen ja avoimen ilmapiirin luominen

Tavoite
 • Käsitellä lasten koulussa kokemia hyviä sekä huonoja asioita

Tavoite
 • Kiusaamiseen liittyvän tiedon lisääminen
 • Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttumisen keinot

Tavoite
 • Tunnistaa ja ilmaista omia tunteita
 • Erilaisuuden hyväksyminen

Tavoite
 • Vanhempien voimaannuttaminen vahvistamalla heidän asiantuntijuuttaan oman lapsensa kasvattajana
 • Ohjaajalta tietoja ja taitoja rajojen asettamiseen

Tavoite:
 • Lisätä lasten tietoisuutta mediasta ja fyysisestä turvallisuudesta

Tavoite
 • Tietojen ja taitojen jakaminen vanhemmille riskinkartoitus menetelmän avulla

Tavoite
 • Viettää rentoa ja mukavaa yhdessäoloa perheiden kesken
 • Yhteisöllisyyden lisääminen
 • Perhekerho-toiminnan päättäminen

1. Tapaaminen

2. Tapaaminen

3. Tapaaminen

4. Tapaaminen

5. Tapaaminen

PERHEKERHON TOIMINTAMALLI

Kalliala Sanna
Ruotsalainen Jenni

Sisällys

JOHDANTO	58
PERHEKERHON RAKENNE.....	59
PERHEKERHON SUUNNITTELUVAIHE.....	62
TAPAAMISAIKA JA -PAIKKA	62
OHJAAJIEN JA OSALLISTUJIEN MÄÄRÄ	62
OHJAAJIEN TEHTÄVÄNJAKO	62
TIEDON JAKAMINEN KAIKILLE.....	63
PERHEKERHON ESITTELY LUOKKAYHTEISÖLLE	65
VANHEMMILLE VANHEMPAINILLASSA	65
LAPSILLE KOULUTYÖSKENTELYN AIKANA	66
ENSIMMÄINEN TAPAAMINEN.....	68
YHTEINEN ALOITUSHETKI	68
LASTEN RYHMÄ	69
VANHEMPIEN RYHMÄ.....	71
YHTEINEN LOPETUSHETKI.....	73
TOINEN TAPAAMINEN	74
LASTEN RYHMÄ	74
VANHEMPIEN RYHMÄ.....	76
YHTEINEN LOPETUSHETKI.....	79
OPPILAIKEN TAPAAMINEN KOULUTYÖSKENTELYN AIKANA.....	80
KOLMAS TAPAAMINEN.....	82
LASTEN RYHMÄ	82
VANHEMPIEN RYHMÄ.....	84
YHTEINEN LOPETUSHETKI.....	86
NELJÄS TAPAAMINEN	87
LASTEN RYHMÄ	87
VANHEMPIEN RYHMÄ.....	89
YHTEINEN LOPETUSHETKI.....	91
OPPILAIKEN TAPAAMINEN KOULUTYÖSKENTELYN AIKANA.....	92
VIIDES TAPAAMINEN	94
PERHEKERHON ARVIOINTI.....	96
LÄHTEET	98
LIITTEET	99
LIITE 1 YLEINEN TIEDOTE PERHEILLE PERHEKERHOSTA.....	100
LIITE 2 KUTSU/ILMOITTAUTUMINEN ENSIMMÄISEEN PERHEKERHON TAPAAMISEEN ..	101
LIITE 3 KUTSU/ILMOITTAUTUMINEN TOISEEN PERHEKERHON TAPAAMISEEN.....	102
LIITE 4 KUTSU/ILMOITTAUTUMINEN KOLMANTEEN PERHEKERHON TAPAAMISEEN....	103

LIITE 5 KUTSU/ILMOITTAUTUMINEN NELJÄNTEEN PERHEKERHON TAPAAMISEEN	105
LIITE 6 KUTSU/ILMOITTAUTUMINEN VIIDEN TEEN PERHEKERHON TAPAAMISEEN.....	107
LIITE 7 PERHEIDEN ARVIOINTILOMAKKEIDEN SAATEKIRJE JA ARVIOINTILOMAKE	108
LIITE 8 KIITOSKIRJE PERHEILLE	115
LIITE 9 LUOKANOPETTAJAN LOPPUARVIOINTIHAASTATTELUN TEEMARUNKO	117
LIITE 10 LASTEN RYHMÄN SUKLAAPIKKULEIPIEN OHJE (YHTEISHYVÄ)	118
LIITE 11 ENSIMMÄISEN TAPAAMISEN VANHEMPIEN RYHMÄN APUKYSYMYKSET	119
LIITE 12 TOISEN TAPAAMISEN VANHEMPIEN RYHMÄN TUNNEKEHÄTYÖSKENTELYN POHJA	120
LIITE 13 KOLMANNEN TAPAAMISEN VANHEMPIEN RYHMÄN KEKSITYT TAPAUKSET....	121
LIITE 14 LASTEN JA VANHEMPIEN RYHMIEN AJANKÄYTTÖYMPYRÄ.....	122

JOHDANTO

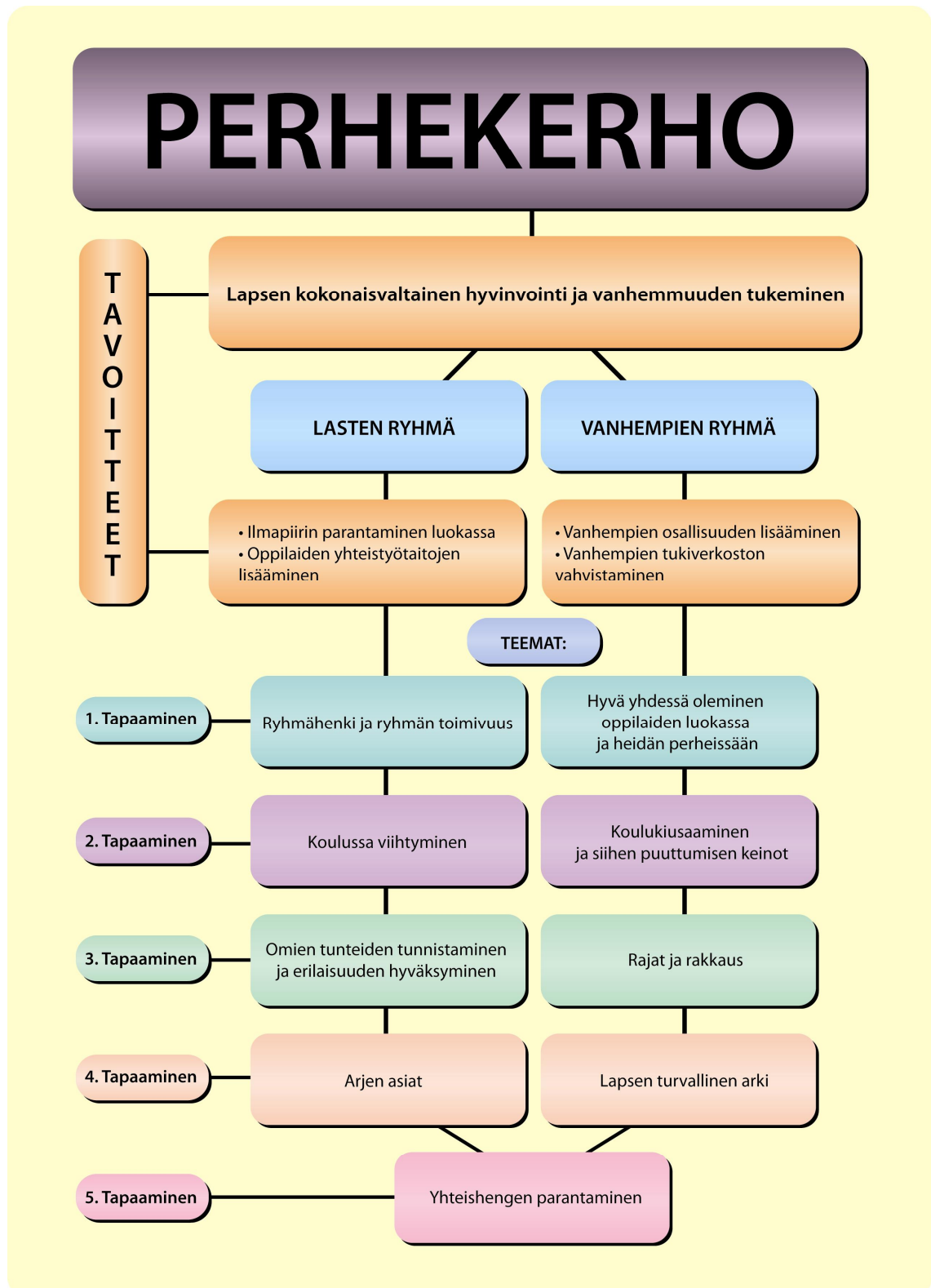
"Lapsuudella on ensimmäinen paikka ihmisen elämänkaareissa, ja lapsuus kulkee matkassa läpi elämän. Lapsuus haaroittuu laajalle, ja sen säteilyvaikutukset heijastuvat syvälle, yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti." Näin aloittaa sosiaalipolitiikan dosentti Marjatta Bardy oman artikkelinsa "Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta" teoksessa Lastensuojelun ytimessä (2009, 17). Tänä päivänä kuitenkin puhutaan paljon lasten pahoinvoinnista, lasten syrjäytymisriskin lisääntymisestä ja jopa vanhemmuuden puutteesta. On tiedossa, että vanhemmuutta saattavat muuttaa esimerkiksi taloudelliset huolet, päihde- ja mielenterveysongelmat. Tarja Heinon (2009, 52-59) esittelemien THL:n ylläpitämän lastensuojelurekisterin mukaan lastensuojelun tarve on kasvanut ja yhä enemmän lapsia ja nuoria on laitossijoituksissa. Myös lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut.

Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa Lapsen ja nuoren hyvä arki -hankkeessa työelämästä nousi esiin tarve ja kiinnostus kehittää perheiden tukemiseksi matalankynnyksen palvelu, joka voisi toimia yhtenä keinona lastensuojelun tarpeen vähentämisessä. Hankkeessa pilotoitiin 2009 Perhekerho yhdessä Uudenmaan peruskoulussa. Pilotoinnin pohjalta on kehitetty Perhekerhon toimintamalli. Tavoitteena ovat lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä vanhemmuuden tukeminen esimerkiksi tukemalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikusta. Tarkoituksena on yhteisöllisyyden ja vertaistuen lisääminen sekä asiantuntijoiden tietojen ja taitojen eteenpäin siirtäminen. Toimintamallin laatiminen oli osa kahden sosionomiopiskelijan opinnäytetöitä.

Pilotissa kohteena oli yhden alakoulun yksi luokkayhteisö ja siksi tässä mallissa viitataan luokanopettajaan, oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa. Mallia pystytään kuitenkin muuntamaan eri foorumeihin huomioimalla lapsen ikätaso. Malli on kehitelty kaikkia Perhekerhon ohjaajia ja siihen mukaan lähteviä yhteistyökumppaneita varten.

PERHEKERHON RAKENNE

Perhekerholla pyritään vaikuttamaan lasten hyvinvointiin ja tästä johdettuna Perhekerhon tavoitteina ovat lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä vanhemmuuden tukeminen. Tähän pyrittiin vaikuttamaan esimerkiksi tukemalla lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta.

1 kuvio: Perhekerhon rakenne

Perhekerho on jaettu lasten- sekä vanhempien ryhmiin. Molemmissa ryhmissä pyritään saavuttamaan Perhekerhon päätavoitteet. Kumpikin ryhmä käsittelee tavoitteita hieman eri näkökulmasta, joten Perhekerhon sisälle muodostuu vielä molempien ryhmien omat tavoitteet. Lasten ryhmässä tavoitteena ovat vaikuttaa lasten hyvinvointiin parantamalla lasten yhteishenkeä luokassa sekä lisätä oppilaiden yhteistyötaitoja. Vanhempien ryhmässä tuetaan vanhemmuutta, mihin pyritään vanhempien osallisuuden lisäämisellä ja vanhempien tukiverkoston vahvistamisella. Molemmissa ryhmissä ovat omat ohjaajansa, jotka suunnittelevat sekä ohjaavat tapaamisten rakenteet.

Perhekerho rakentuu viidestä tapaamiskerrasta. Tapaamiselle lapset sekä vanhemmat tulevat yhdessä. Aluksi heidät jaetaan omiin ryhmiinsä puoleksitoista tunniksi ja viimeiset puolituntia ollaan yhdessä. Yhteisissä lopetushetkissä tavoitteena ovat ryhmissä käsiteltyjen asioiden jakaminen sekä vanhempien ja lasten vuorovaikutuksen tukeminen. Yhteisen hetken tarkoituksena on saattaa tapaaminen sellaiseen lopetukseen, mikä edesauttaa asioiden keskustelemista kotona.

Perhekerhon tavoitteista, lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja vanhemmuuden tukeminen, on valittu jokaiselle viidelle tapaamiselle oma teemansa. Aiheita käsittelemällä pyritään saavuttamaan pää- sekä kunkin tapaamisen omat tavoitteet. Ensimmäisellä kerralla molemmissa ryhmissä teemat liittyvät yhdessä olemiseen. Toisella kerralla teemana on koulukiusaaminen ja lasten viihtyminen sekä oleminen koulussa. Kolmannella kerralla teemat hieman eroavat toisistaan. Vanhempien ryhmässä teemana ovat rajat ja rakkaus, kun taas lasten ryhmässä omien tunteiden tunnistaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. Neljännellä kerralla molemmissa ryhmissä teemana on turvallisuus. Viidennellä kerralla ryhmät toimivat yhdessä ja teemana on koko ryhmän yhteishengen parantaminen.

Vanhempien ryhmän toiminnan pedagogisena mallina käytetään sosiokulttuurista innostamista, mikä näkyy ohjelmarunkojen painottumisesta vanhempien osallisuuden mahdollistamiseen ja vertaistukeen asiantuntijalähtöisyyden sijasta. Lisäksi koko Perhekerhon toimintaan liittyy vahvasti ohjaajien tekemä itsereflektio tapaamisia suunniteltaessa ja itse ohjaamistilanteissa. Lisäksi yhden tärkeän elementin muodostaa innostamisen arviointi, minkä tarkoituksena on aina kehittää toimintaa paremmaksi (Kurki 2000, 150).

Kurjen (2000, 19-20) mukaan useiden sosiokulttuuristen määritelmien ydin kohtina ovat ihmisten herkistymisen elähdyttäminen ja itsensä toteuttamisprosessin valpastuttaminen. Pedagogiikan tarkoituksena ovat ihmisten tietoisuuden herättäminen, toiminnan organisoiminen ja ihmisten liikkeelle saaminen. Koko toiminnan päätavoitteena on ihmisten elämän laadun parantaminen.

Innostamisen pedagogiikalla tarkoitetaan kaikkien sellaisten osallistuvien prosessien yhdistelmää, mitkä tukevat ihmisten kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omista yhteisöistään. Innostaminen kohdistetaan sosiaalisen kommunikaation edistämiseen, ihmisten vuorovaikutuksen tukemiseen ja yhdenvertaisen suhteen muodostumiseen. Innostamiseen pohjautuvan toiminnan avulla ihmisillä on mahdollisuus havaita oman toimintansa arjessa ja lähiyhteisössä liittyvän laajempaan yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Toisin sanoen ihmiset voivat tulla tietoisiksi historiallisesta roolistaan yhteisössään, yhteiskunnassaan ja maailmassaan.

Aidoissa innostamisprojektien alkuvaiheissa on tärkeää varmistaa, että toiminta perustuu sosiaaliseen todellisuuteen ja näin vältetään pelkkä puuhastelu (Kurki 2000, 124). Perhekerhossa tämä pystytään välttämään pyytämällä luokkayhteisön jäseniltä aiheita tapaamisille, jolloin saadaan selville heidän tarpeitaan. Tämän lisäksi selvitetään silloisen ajan yhteiskunnalle ominaisia haasteita perheille, vanhemmuudelle ja lapsuudelle. Vanhempien ryhmälle laajemmaksi teoreettiseksi viitekehykseksi voisi sopia esimerkiksi Hujalan, Puroilan, Parrilan & Nivalan (2007, 15–28) käyttämä kontekstuaalisen kasvun malli, jota on kehitelty Urie Bronfenbrennerin (1979) kehittämän ekologisen teorian nojaten.

Kontekstuaalisen kasvun mallissa lapsi nähdään aktiivisena toimijana omassa ympäristössään. Mallissa kouluikäiselle lapselle muodostavat välilliset ja tärkeimmät ympäristöt koti ja koulu, joita molempia kutsutaan mikrosysteemeiksi. Näiden kyseisten systeemien välinen toimiva vuorovaikutus koetaan merkityksellisenä ja vuorovaikutuksesta puhutaan mesosysteeminä. Välillisempiä ympäristöjä rakentavat lapsen kanssa toimivien aikuisten elämänpiiri, eksosysteemi ja yhteiskunnan kulttuurinen ja sosiaalinen todellisuus, makrosysteemi. Ekso- ja makrosysteemi eivät ole suoraan lapsen kanssa tekemisissä, mutta nämä vaikuttavat lapseen ja lapsi näihin. Hujalan ym. (2007, 27) mukaan kontekstuaalisen kasvun malli tarjoaa vahvan pohjan uudelle yhteistoimintaan perustuvalle kasvatusotteelle. Tämän avulla pystytään havainnollistamaan yhteistyön merkityksen tärkeyttä ja sen reunaehdoja. Lisäksi on mahdollista selkeyttää, millaisten prosessien kautta lapsen kasvuympäristöjen välinen yhteistyö välittyy lapsen tasolle, hänen todelliseen kokemusmaailmaansa.

Hujalan ym. (2007, 27) mukaan kontekstuaalisen kasvun mallin tärkein tavoite on edesauttaa kasvattajia näkemään lapsen kasvuprosessi osana laajempaa kokonaisuutta ja tiedostamaan kasvatuksen vaikutussuhteiden monikerroksisuus. Malli mahdollistaakin viitekehyksen, minkä avulla voidaan analysoida kasvatusta lapsen välittömän kasvuympäristön ja laajempien kasvatuksen yhteiskunnallisten kytkentöjen tasolla.

PERHEKERHON SUUNNITTELUVAIHE

TAPAAMISAIKA JA -PAIKKA

Perhekerhon kannattaa kestää syksystä kevääseen sisältäen selkeät loma-ajat. Näin aikataulu ei ole liian tiukka ohjaajille eikä osallistujille. Tapaamisten välille on jätettävä vähintään kuukausi, jolloin ohjaajille jää riittävästi tapaamisten suunnittelu-aikaa. Tällöin osallistuminen ei käy liian raskaaksi osallistujille. Tapaamisten viikonpäivää kannattaa vaihdella. Esimerkiksi osallistujien joka viikolla tapahtuvat harrastukset saattavat estää tapaamisille osallistumisen, jos Perhekerhon viikonpäivä on aina sama.

Tapaamispaikaksi on hyvä valita jokin muu kuin luokan oma koulu, jotta toiminnan saa eriytettyä koulutyöskentelystä. Oppilailla on tietyt roolit koulussa, mitkä voivat aktivoitua samassa tilassa. Kannattaa huolehtia, että vanhempien ja lasten ryhmällä on selkeästi eri tilat tapaamisen aikana. Tästä on tärkeä huolehtia, etteivät ryhmien äänet kuulu toiseen huoneeseen ja siten häiritse toisen ryhmän toimintaa. Lisäksi jokaisella Perhekerhon tapaamisella kannattaa olla kahvi- sekä mehutarjoilu.

OHJAAJIEN JA OSALLISTUJIEN MÄÄRÄ

Ohjaajia tulee varata yhteen tapaamiseen riittävästi. Vanhempien ja lasten ryhmät tarvitsevat molemmat vähintään kaksi ohjaajaa, mutta erityisesti lasten ryhmässä mahdollisuus jakautua pienryhmiin on hyödyksi. Tällöin lasten ryhmässä tulisi olla vähintään yksi ohjaaja yhtä pienryhmää kohden ja pienryhmien jäsenten lukumäärät tulee pohtia osallistuvan luokan mukaan. Vanhempien ryhmässä toisen ohjaajan olisi hyvä olla työelämästä ja aina kyseisen tapaamisen teeman asiantuntija. Hänen työkokemuksensa avulla saadaan lisää uusia näkökulmia käsiteltäviin asioihin. Luokanopettajan osallistuessa, hän voi tuoda koulun näkökulmaa tapaamisille. Jotta mahdollisimman moni vanhempi pääsisi osalliseksi Perhekerhon tapaamisista, niin kannattaa järjestää perheen pienemmille lapsille hoitomahdollisuus. Tähän on varattava vielä erilliset ohjaajat.

OHJAAJIEN TEHTÄVÄNJAKO

Pääasiassa suunnittelu tapahtuu molempien ryhmien omien ohjaajien kesken, mutta kaikkien ohjaajien tulee olla tietoisia toisenkin ryhmän tapaamisen sisällöstä. Ohjaajien on tärkeää laatia selkeät ja tarkat suunnitelmat, kuka ohjaajista tekee mitään itse tapaamisilla, koska epäselvyyksistä kärsivät eniten ohjattavat. Ohjaajien kannattaa huomioida, että suunnitelmat ovat muokattavissa osallistujamäärän mukaan. Ilmoittautumiset voivat olla vain suuntaa-

antavia, sillä aina voi sattua esimerkiksi yllättäviä sairastapauksia. Ohjaajien tulee muistaa, että osallistujamäärän vähyyttä ei kannata koskaan päivitellä ääneen; läsnäolijat saattavat kokea sen heitä vähättelevänä.

Tapaamisten ulkopuolella olevia tehtäviä on useampia, mitkä vievät yllättävän paljon aikaa. Näitä ovat muun muassa kutsukirjeiden kirjoittaminen sekä toimittaminen, materiaalien, tilojen ja kahvitarjoiluiden hankkiminen. Tapaamisten suunnitteluun tarvitsee varata sekä koko Perhekerhon päävastuuohjaajien sekä molempien ryhmien omien ohjaajien kesken riittävästi aikaa. Suunnittelun olisi hyvä toteutua kasvotusten, mutta sähköistä viestintää voi käyttää apuna. Kaikilla meistä on erilaisia tapoja työskennellä ja tämä kannattanee muistaa intensiivisen tiimityöskentelyn lomassa.

TIEDON JAKAMINEN KAIKILLE

Perhekerhoon eivät välttämättä pääse osallistumaan kaikki kutsutut perheet. Tästä johtuen kuitenkin on hyvä jakaa tietoa tapaamisista kaikille. Näin tavoitellaan parempaa hyötyä Perhekerhosta viemällä asioita myös niihin perheisiin, jotka eivät pääse osallistumaan. Vanhemmille tiedon jakaminen onnistuu kirjeitse, joissa kerrotaan Perhekerhossa käsiteltävistä asioista ja siitä mitä asioita tapaamisilla on noussut esille. Lapsille asioita viedään konkreettisemmin tapaamalla koko lapsiryhmää. Näille tapaamisille teemat otetaan Perhekerhon tapaamisten teemoista.

Oppilaiden tapaaminen koulutyöskentelyn aikana

Perhekerhon pilotissa havaittiin toimivaksi Perhekerhon tapaamisilla käytyjen keskustelujen jakaminen kaikkien oppilaiden kesken heidän koulutyöskentelynsä lomassa. Yhden tapaamisen keston olisi hyvä olla vähintään puolitoistatuntia toiminnallisuuden vuoksi. Koko luokan tapaamisiin osallistuvat myös ne lapset, jotka ovat osallistuneet Perhekerhon tapaamisiin. Tämän vuoksi ohjelman sisältö ei ole hyödyllistä olla identtinen Perhekerhon tapaamisen kanssa.

Kirjeet vanhemmille

Perhekerhon pilotissa havaitsimme toimivaksi tavaksi lähettää jokaista tapaamista ennen kutsukirjeen perheille. Kirjeessä oli tietoa edellisen tapaamisen kulusta, tulevasta tapaamisesta ja liitettynä ilmoittautumislomake, jonka avulla ohjaajat tietävät etukäteen osallistujien määrän. Kirjeiden toimitustapa tulee pohtia, miten se on ohjaajille helpoin, mutta myös varma tapa saada kirjeet perille. Kirjeet voi postittaa tai toimittaa välikäden kautta (esimerkiksi luokanopettajan välityksellä). Mallin lopussa on liitteenä (liitteet 2-6) Perhekerhon pilotissa lähetetyt kutsukirjeet sekä kiitoskirje (liite 8) joka lähetettiin Perhekerhon loputtua.

Yhteydenpito yhteistyökumppaneille

Ennen Perhekerhon käynnistymistä kannattaa sopia kaikkien yhteistyökumppaneiden kanssa, miten ja kuinka usein ollaan yhteyksissä. Koulu-koti-kontekstista riippuen on hyvä pitää koulun henkilökunta myös tietoisena tapaamisten sujumisesta. Myös ohjaajaparien yhteydenpidon laatu ja tiheys on hyvä selventää suunnitteluajaksi.

PERHEKERHON ESITTELY LUOKKAYHTEISÖLLE

Perhekerhon toiminnan esittelyssä luokkayhteisön jäsenille innostaminen, luottamuksen herättäminen ja osallistujien sitouttaminen ovat isossa roolissa. Vanhemmille Perhekerhon voi esitellä esimerkiksi vanhempainillassa ja lapsille tapaamalla heitä koulutyöskentelyn ohessa

VANHEMMILLE VANHEMPAINILLASSA

TEEMA

Perhekerhon toiminnan idean ja sen ohjaajien esittely

TAVOITTEET

- Innostaa ja osallistuttaa vanhempia mukaan Perhekerhon toimintaan

ENNAKKOVALMISTELUT

- Perhekerhon ohjaajien ja luokanopettajan on kannattanut jo yhdessä laatia etukäteen vanhempainillan kutsukirjeeseen kohta, jossa kerrotaan vanhemmille tulevasta Perhekerhosta ja siihen liittyvien ohjaajien osallistumisesta vanhempien iltaan.
- Vanhempien illassa jaettava tiedote Perhekerhosta, jossa tulee esille Perhekerhon päivämäärät, tapaamispaikka sekä pääohjaajien yhteystiedot.

TOTEUTUS

Ohjaajien kannattaa osallistua vanhempainiltaan heti alusta asti, mutta Perhekerhon tarkempi esittely kannattaa tehdä vasta itse vanhempienillassa käsiteltävien asioiden jälkeen. Vanhempien illan kulkua havainnoidessa ohjaajat saavat paljon tietoa ryhmädynamiikasta, mistä he voivat hyötyä jatkoa ajatellen.

Perhekerhon esittelyä

Perhekerhon esittelyssä kerrotaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja vanhemmuuden tukemisen hankkeesta. Vanhemmille kannattaa korostaa toimintaan osallistumisen kautta saatua hyötyä koko perheelle. Ohjaajien kannattaa täsmentää, että Perhekerhosta pyritään rakentamaan luokkayhteisön näköinen. Tämän vuoksi ohjaajat toivovat saavansa jo vanhempainillassa ja myöhemmin esimerkiksi sähköpostiinsa aihe-ehdotuksia tapaamisille. On hyvä täsmentää, että henkilökohtaisesti osoitettuja aihe-ehdotuksia ei nimetä kenenkään yksittäisen vanhemman esiin nostamiseksi, vaan anonyymiteetistä huolehditaan.

Tapaamisten rakenteen läpi käymisen lisäksi painotetaan, että vanhempien ryhmässä tarkoitus on muodostaa vertaistuellista keskustelua. Kerrotaan, että ajatuksena on myös ollut rakentaa tapaamisista toiminnallisia, eli ei pelkästään puolentoista tunnin keskusteluhetkiä. Se millaisia tapaamisista kuitenkin loppujen lopuksi tulee, niin siihen on kaikilla luokkayhteisön jäsenillä mahdollisuus vaikuttaa jo etukäteen kertomalla omia mielipiteitään.

Jaetaan paikalla olleille valmiiksi laadittu yleinen tiedote (liite 1) Perhekerhon toiminnasta. Kerrotaan Perhekerhon ohjaajien menevän tapaamaan lapsia kerran heidän koulutyöskentelynsä aikana ennen Perhekerhon toiminnan käynnistymistä. Vanhempainiltaan osallistumattomille toimitetaan Perhekerhon yleinen tiedote oppilaiden välityksellä. Kerrotaan, että jokaisesta tapaamisesta ennen lähetetään erillinen kutsukirje, jossa kysytään osallistujamäärää kahvitarjoiluiden vuoksi.

LAPSILLE KOULUTYÖSKENTEELYN AIKANA

TEEMA

Perhekerhon ja ohjaajien esittely

TAVOITTEET

- Perhekerhon ohjaajat esittäytyvät ensimmäistä kertaa lapsille, jotta he olisivat lapsille tuttuja Perhekerhon alkaessa. Tutustumalla oppilaisiin etukäteen oppilaiden voi olla helpompi lähteä Perhekerhon tapaamisiin, koska ohjaajat ovat tuttuja ja tutustumisen tapahtuessa etukäteen siihen ei tarvitse käyttää aikaa Perhekerhon alussa.
- Innostaa lapsia kiinnostumaan Perhekerhosta.
- Toteuttaa mukavaa yhdessä oloa lasten kanssa.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Koska ohjaajat tapaavat oppilaita koulussa koulutyöskentelyn ohessa, tulee muistaa käydä luokan opettajan kanssa suunnitelmat ohjelmasta läpi. Opettajan kanssa sovitaan tarkkaan, paljonko opettajan puolesta aikaa on käytettävissä. Opettajan kanssa tulee sopia, osallistuu-ko opettaja toimintaan.
- Materiaalit: leikkejä ja niihin tarvittavat välineet

TOTEUTUS

Luokan tapaamisessa on hyvä olla mukana vähintään kaikki lasten ryhmän ohjaajat, jotta lapsilla on tilaisuus tutustua heihin kaikkiin. Riippuen ohjaajien määrästä mukana voi olla myös

vanhempien ryhmän ohjaajat, koska lasten on hyvä nähdä myös keitä muita ohjaajia tapaamisilla on mukana, vaikka he eivät ole koko aikaa lasten kanssa.

Perhekerhon esittelyä

Luokan tapaamisen alussa ohjaajat esittelevät itsensä ja kertovat tulleen kertomaan oppilaille Perhekerhosta. Tässä vaiheessa kannattaa oppilailta kysyä, ovatko he kotona keskustelleet vanhempien kanssa Perhekerhosta, koska vanhemmille siitä on jo puhuttu. Ohjaajat kertovat, että Perhekerhoon oppilaat tulevat yhdessä vanhemman/vanhempien kanssa. Lapsille on hyvä korostaa, että kyseessä on toiminnallisia tapaamisia eli ei tarvitse pelätä koko ajan istumista ja kuuntelemista.

Tutustumisleikkejä

Perhekerhon ja ohjaajien esittelyn jälkeen on esittelyleikki. Esittelyleikin jälkeen ohjelmassa voisi olla muita yhteisiä tai pienryhmissä toteutettavia leikkejä. Ohjaajien mukana olo kaikissa leikeissä on tärkeää, koska tapaamisen tavoitteena on tutustua lapsiin ja toimia heidän kanssaan, jotta ohjaajat olisivat mahdollisimman tuttuja Perhekerhon alkaessa.

ENSIMMÄINEN TAPAAMINEN

Ensimmäisellä kerralla teemana on yhdessä oleminen. Teema on jaettu kahteen hieman erillaiseen teemaan lasten- ja vanhempien ryhmässä. Lasten ryhmässä teemana on ryhmähenki ja ryhmän toimivuus. Tässä pyritään parantamaan ja tukemaan lasten yhdessä olemista ja toimimista. Yhdessä tekemällä halutaan parantaa luokkalaisten ryhmähenkeä. Vanhempien ryhmässä teemana on hyvä yhdessä oleminen oppilaiden luokassa ja heidän perheissään. Tässä käsitellään yhdessä olemista vanhempien sekä lasten näkökulmasta luokka- ja perhetasolla.

Tapaamisen suunnittelussa on huomioitava, että ensimmäisessä Perhekerhon tapaamisessa tutustuminen ja toiminnan esittely vaatii aikansa, jolloin itse päivän teeman käsittelylle on kyseisellä kerralla huomattavasti vähemmän aikaa kuin jatkossa. Käytännössä tarkoittaa, että molemmilla ryhmillä on vaan reilun tunnin verran mahdollisuus työskennellä intensiivisesti omissa ryhmissään kuin jatkossa kyseinen aika tulee olemaan puolitoista tuntia.

Ensimmäiselle Perhekerhon tapaamiselle todennäköisesti tulee vanhempia ja lapsia, jotka eivät ole olleet läsnä vanhempainillassa, jossa Perhekerhon toimintaa on esitelty. Tästä johtuen ensimmäisellä kerralla on tärkeää lyhyesti kertoa, mistä on kysymys. Ohjaajilla tulee olla valmius jokaisella Perhekerhon tapaamisella tiiviisti kertoa Perhekerhon ideasta ja edellisestä tapaamiskerrasta uusien osallistujien ulkopuolisuuden tunteen välttämiseksi.

YHTEINEN ALOITUSHETKI

TEEMA

Tutustuminen

TAVOITTEET

- Ilmapiirin saaminen rennommaksi mukavalla esittäytymisellä
- Tutustuminen perheinä

ENNAKKOVALMISTELUT

- Ohjaajat ovat tehneet etukäteen tilan edulliseksi esittäytymiselle, jotta kaikki osallistujat näkevät toisensa. Esimerkiksi tuolit voidaan sijoittaa puoliympyrään.

TOTEUTUS

Perhekerhon esittelyä

Perheet ja Perhekerhon ohjaajat kokoontuvat samaan tilaan noin 20-30 minuutiksi. Perheitä ohjataan valitsemaan esimerkiksi puoliringistä sellaiset paikat, että kaikki samaan perheeseen kuuluvat sijoittuvat toistensa läheisyyteen. Kaikki ohjaajat sijoittuvat puoliringin eteen istumaan ja esittelevät itsensä, roolinsa lyhyesti ja toivottavat osallistujat tervetulleiksi ensimmäiseen Perhekerhoon. Lisäksi he täsmentävät vielä Perhekerhotoiminnan ideaa ja rakennetta. Alkuun on myös hyvä selventää luokanopettajan rooli niiden kertojen varalle, kun hän pääsee osallistumaan tapaamisille.

Tapaamisen alussa ohjaajat kertovat Perhekerhon tapaamisten sisältöjen perustuvan toiminnallisuuteen ja vertaistukeen. On myös hyvä kertoa koko toiminnan ja kyseisen tapaamisen aikataulurakenteesta. Toimintatilan ollessa vieras on hyvä selkeyttää tilan rakennetta.

Tutustuminen

Tutustuminen on tärkeässä asemassa ensimmäisellä kerralla ja sen voi toteuttaa esimerkiksi perheinä. (Lapsi/lapset ja vanhemmat istuvat jo valmiiksi toistensa läheisyydessä.) Ohjaajat pyytävät perheitä esittäytymään siten, että muut ymmärtävät heidän kuuluvan samaan perheeseen. Jokainen perheenjäsen kertoo ryhmälle oman nimensä ja esimerkiksi yhden kuvaavan adjektiivin itsestään. Tutustumiskierroksen jälkeen kaikki jakaantuvat omiin tiloihinsa työskentelemään.

LASTEN RYHMÄ

TEEMA

Ryhmähenki ja ryhmän toimivuus

TAVOITE

- Parantaa luokan yhteisöllisyyttä sekä luoda positiivinen aloitus Perhekerholle

ENNAKKOVALMISTELUT

- Ohjaajia tarvitaan vähintään kaksi, mutta mielellään enemmän. Lasten ryhmä jakaantuu kahteen eri tilaan, joten molemmissa tiloissa pitää olla vähintään yksi ohjaaja.
- Tarvittavat tilat ovat keittiö ja yksi keittiöstä erillinen huone.
- Tilat tulee järjestellä ennen ryhmän saapumista valmiiksi. Keittiössä ainekset ja tarvittavat leivontavälineet tulee etsiä esille valmiiksi, ettei lasten tarvitse odotella keittiössä ohjaajan

etsiessä välineitä kaapeista. Toiseen tilaan tulee ottaa mukaan tekemistä lapsille, esimerkiksi leluja, pelejä ynnä muuta.

▪ **Materiaalit:** leivontaohje (liite 10), ohjeen mukaiset ainekset ja välineet sekä yhteisiä pelejä ja leikkejä.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Ensimmäiseksi lasten kanssa kokoonnutaan yhteiseen tilaan (ei keittiöön). Lasten kanssa tulee käydä tapaamisten säännöt huolellisesti läpi. Säännöt kirjoitetaan isolle paperille seinälle, jotta ne ovat kaikkien nähtävillä. Vaikka toiminta onkin koulun ulkopuolella, siellä pidetään samoista säännöistä kiinni eli ollaan rauhallisia, ei juoksennella, riehuta ympäriinsä, ei huudeta eikä puhuta toisten päälle. Säännöt ovat siksi, että illat saataisiin onnistumaan kaikkien kannalta mukavasti ja kaikki haluaisivat tulla myös seuraavalla kerralla mukaan.

Lapsille kerrotaan, että tällä kertaa ohjelmassa on leipomista ja näytetään ohje, jonka mukaan ollaan tekemässä. Tässä tarkennetaan illan ohjelmarunko niin, että kaikille lapsille on selvä miten työskennellään, eli osa lapsista on toisessa huoneessa leikkimässä tai pelaamassa ja muutama kerrallaan keittiössä.

TOIMINTA

Keittiössä

Keittiöön menevä ohjaaja ottaa aluksi sovitun määrän lapsia mukaansa, sopiva määrä keittiössä olevia lapsia on kahdesta kolmeen. Keittiöön tullessa lasten kanssa tulee käydä läpi keittiön toimintasäännöt, erityisesti korostaa hyvää hygieniää, eli kädet pestään kunnolla ennen leipomista ja leipoessa sormet eivät mene suuhun. Keittiössä olevien lasten kanssa katsotaan ohjeesta ohjeen vaiheet, jotka heidän kanssaan tehdään. Ohjaajan on hyvä kysellä lapsilta, minkä verran ovat kotona leiponeet ja onko käytettävät välineet tuttuja. Ohjaajan on tärkeä jakaa jokaiselle oma tehtävä, jotta jokainen lapsi saa tehdä suunnilleen saman verran. Keittiössä oleva ohjaaja vie lapset takaisin yhteiseen tilaan ja hakee seuraavat lapset mukaansa.

Muut kuin keittiössä olevat

Toisessa huoneessa ohjaajat järjestävät yhteistä tekemistä. Tämä tekeminen voi olla esimerkiksi yhteiset leikit, joilla pyritään lisäämään lasten yhdessä toimimista. Tekemisen pitäisi olla melko yksinkertaista ja sellaista, että siihen pääse mukaan kesken kaiken ne lapset, jotka tulevat keittiöstä. Sisällä tila on rajallinen, joten paljon liikkumista vaativia leikkejä/pelejä tila ei mahdollista.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Leipomisen jälkeen yhdessä ohjaajien kanssa lapset kattavat vanhempien ja lasten ryhmän yhteistä lopetushetkeä varten kahvitarjoilun kaikkien ohjaajien kesken sovittuun huoneeseen. Riippuen ryhmän koosta ja lasten vilkkaudesta tarjoilua voi kattaa yhdessä koko ryhmän kanssa tai siinäkin jakaa niin, että vain osa ryhmästä on kerrallaan keittiössä. Tarjoilun järjestämisessäkin on useita eri tehtäviä kahvinkeitosta pöydän kattamiseen, joten jokaiselle lapselle tulee löytyä oma tehtävänsä.

VANHEMPIEN RYHMÄ

TEEMA

Hyvä yhdessä oleminen oppilaiden luokassa ja heidän perheissään

TAVOITTEET

- Luoda turvallinen, avoin, hyväksyvä sekä luottamuksellinen ilmapiiri
- Innostaa ja sitouttaa vanhempia Perhekerhotyöskentelyyn
- Keskustella vertaistuellisesti hyvästä yhdessä olemisesta vanhempien ja heidän lastensa näkökulmasta niin luokka- kuin perhetasollakin

ENNAKKOVALMISTELUT

- Ohjaajia tarvitaan yhdestä kahteen. Jos luokanopettajalla on mahdollista osallistua tapaamisille, hänen kannattaa olla yksi ryhmänjäsen, ei toinen ohjaaja. Näin vältetään provosoimasta asetelmaa "koulu vastaan koti ja toisinpäin", mitä pyritään koko Perhekerhon ajan välttämään.
- Tilan valmistelu pienryhmätyöskentelyjä ja siinä keskusteluja varten suotuisaksi. Etukäteen suunniteltujen pienryhmäkokojen mukaisesti on asetettu tuolit pöytien ympärille.
- Materiaalit: A4 ja A3-paperia ja kyniä kaikille osallistujille, aikakausi- ja sanomalehtiä ja liimapuikkoja.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Yhteistyösopimuksen täsmentämistä

Ohjaajien olisi vielä hyvä kertoa hieman enemmän itsestään vanhemmille kuin esittelykierroksella, jotta ohjaajat olisivat osallistujille tutumpia ja työskentelystä tulisi turvallisempaa.

Ohjaajien pidettävä koko ajan mielessä, että ilman turvallista ilmapiiriä ei ryhmässä ole mahdollista päästä tavoitteisiin.

Tässä kohdin on myös hyvä sopia mahdollisten taukojen (tupakointi ja vessassa asiointi) ajankohdasta tapaamisilla samoin kuin mainita toive matkapuhelimien sulkemisesta työskentelyn ajaksi. Ohjaajien on hyvä mainita, että jokainen vanhempi on tervetullut tapaamisille omana itsenään ja kukin kertoo aina itsestään juuri sen verran kuin haluaa.

Yksilötyöskentely

Aiheeseen johdattelu tapahtuu yksilötyöskentelyllä siten, että ohjaajat jakavat osallistujien lukumäärän kahtia. Toiset vanhemmista, jotka myöhemmin muodostavat yhden yhtenäisen ryhmän, saavat aiheeksi "Mitä hyvä yhdessä oleminen merkitsee luokkayhteisössä?" ja toiset "Mitä hyvä yhdessä oleminen merkitsee perheessä?". Ohjaajat jakavat kaikille ryhmäläisille A4-paperia, kynän sekä lisäksi apukysymyksiä (liite 11), joita voi halutessaan käyttää pohtimisen tukena. Ohjaajat kertovat pohdintojen olevan kunkin henkilökohtaisia ja niistä olisi hyvä laittaa omalla tyylillään jotakin muistiin A4-paperille. On hyvä mainita, ettei muistiinpanoja tarvitse näyttää myöhemmin kenellekään, mutta omista pohdinnoista puhutaan yleisesti myöhemmin ryhmässä. Ohjaajien on hyvä antaa suuntaa-antava aika työskentelylle, esimerkiksi noin viisi minuuttia.

TOIMINTA

Kollaasi-työskentely ryhmänä

Ohjaajat pyytävät henkilökohtaisen työskentelyn jälkeen samaa aihetta pohtineet vanhemmat yhden ja saman pöydän äärelle. He keskustelevat omista ajatuksistaan tekemällä koonnin oman ryhmäläistensä ajatuksista kollaasi-tekniikalla. Kumpikin ryhmä tekee omasta aiheestaan yhden kollaasin repimällä ohjaajien tuomista aikakausi- ja sanomalehdistä kuvia ja tekstejä, mitkä ryhmäläiset liimaavat A3-paperille. Ohjaajat kertovat, että ryhmät esittävät omat kollaasinsa toiselle ryhmälle, kun tuotokset ovat valmiit.

Kollaasien esittelyt ryhminä

Ryhmät esittelevät toisilleen kollaasinsa ja kertovat sen avulla, mitä omassa ryhmässä on aiheesta keskusteltu ja muut ryhmäläiset saavat esittää toisten keskusteluihin omia mielipiteitään. Molempien ryhmien esiteltyä tuotoksensa ohjaajat vetävät kuulemansa perusteella lyhyen yhteenvedon. Tämän jälkeen he toteavat, että lasten ja vanhempien yhteisessä hetkessä olisi hienoa, jos vanhemmat kertoisivat lyhyesti lapsille vanhempien ajatuksiaan hyvästä yhdessä olemisesta. Ohjaajat kysyvät, mitä vanhemmat ajattelevat siitä, jos kollaasit vietäisiin oppilaiden luokkaan terveisinä vanhemmilta Perhekerhosta. Jos tämä sopisi vanhemmille, yhdistyisi Perhekerhotoiminta yhdellä konkreettisella tavalla koulutyöskentelyn arkeen.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Tapaamisen yhteenvetoa

Ohjaajat tekevät lyhyen suullisen yhteenvedon vanhempien ryhmän tapaamisesta ja kertovat ensi kerran teeman. Ohjaajat pyytävät lyhyesti palautetta ensimmäisestä tapaamisesta esimerkiksi pyytämällä vanhempia sijoittamaan toisen kätensä siihen korkeudelle, mikä kuvaa omaa mielipidettään kyseisestä kerrasta. Ohjaajat kertovat pöytien korkeudelle asetetun käden tarkoittavan "huonoa" ja päänkorkeuden "hyvää". Ohjaajat antavat myös suullisesti rehellistä ja positiivissävytteistä palautetta ja kiittävät omalta osaltaan työskentelystä.

YHTEINEN LOPETUSHETKI

TEEMA

Hyvä yhdessä oleminen

TAVOITTEET

- Viettää aikaa yhdessä jakamalla kokemuksia ja ajatuksia

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tarpeeksi tilava tila pöytineen ja tuoleineen, mikä mahdollistaa kahvitarjoilun toteuttamisen. Lasten ryhmä on kattanut ja valmistellut kahvitarjoilun valmiiksi.
- Ohjaajat ovat miettineet etukäteen, missä kohdassa vanhemmat esittävät kollaasit yhteisessä tilassa.

TOTEUTUS

Vanhempien lopettaessa omassa ryhmässään he liittyvät lasten ryhmän seuraksi huoneeseen, jonne on katettu kahvitarjoilu illan loppuksi. Yhteisessä lopetushetkessä molemmat ryhmät kertovat toisille, mitä ryhmissä on tehty. Tärkeää on kokemusten jakaminen niin, että lapsille avoimesti kerrotaan, mitä aikuiset ovat tehneet ja lapset kertovat heidän illastaan.

Ennen perheiden poistumista ohjaajat kertovat seuraavan kerran ajankohdan ja teeman sekä toivottavat perheet tervetulleiksi.

TOINEN TAPAAMINEN

Toisella tapaamiskerralla aiheena on koulukiusaaminen, jota lähestytään eri näkökulmasta lasten- ja vanhempien ryhmissä. Lasten ryhmässä teemana on koulussa viihtyminen ja tarkoituksena on kuulla lasten mielipiteitä kouluun liittyvistä hyvistä ja huonoista asioista. Tavoitteena on myös pohtia yhdessä lasten kanssa, miten koulupäivistä voidaan saada mukava kaikille luokkalaisille. Vanhempien ryhmän teemana ovat koulukiusaaminen ja siihen puuttumisen keinot. Tarkoituksena on tarjota vanhemmille mahdollisuus turvalliseen vertaistuelliseen keskusteluun aiheesta ja antaa tietoa koulukiusaamisesta ryhmäilmionä. Tarkoituksena on myös herätellä keskustelua koulukiusaamisen ehkäisy- ja puuttumiskeinoista.

Vanhemmat laativat omassa ryhmässään toivomukset luokan hyvästä yhteishengestä. He esittelevät nämä heidän terveisensä Perhekerhotapaamisen lasten ja vanhempien yhteisessä hetkessä. Perhekerhon lasten ryhmän ohjaajat välittävät myöhemmin kaikille luokan oppilaille vanhempien toivomukset tapaamalla oppilaita heidän koulutyöskentelynsä lomassa. Näin pyritään tehostamaan sekä edistämään luokkahenkeä. Vanhempien toivomusten pohjalta luokkaan laaditaan säännöt, joiden avulla toiveiden täyttyminen olisi mahdollisempaa.

LASTEN RYHMÄ

TEEMA

Koulussa viihtyminen

TAVOITTEET

- Saada lasten äänet kuulumaan, mitä hyvää ja mitä huonoa koulussa on. Keskustella, miten koulupäivästä voisi saada hyvän kaikille ja puhua koulussa esiintyvistä ongelmakohdista, esimerkiksi kiusaamisesta.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Ohjaajia tarvitaan noin neljää lasta kohden yksi.
- Neljää lasta kohden tarvitaan yksi erillinen huone.
- Pienryhmätoimintaa varten ohjaajat jakavat ryhmät etukäteen. Tässä on tarkoituksena, että lapset oppivat työskentelemään eri ryhmissä ja eri ihmisten kanssa.
- Materiaalit: piirustuspaperia, värikyniä ja yhteisleikkejä välineineen.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Tapaamisen aluksi lapset kokoontuvat samaan tilaan yhdessä lasten ryhmän ohjaajien kanssa. Vanhemmat ovat samalla tavalla heti tapaamisen alussa siirtyneet oman ryhmänsä tilaan. Lapsilta voidaan kysellä, millä "fiiliksellä" he tulivat tähän toiseen tapaamiseen ja mitä olivat pitäneet ensimmäisestä tapaamisesta. Myös ohjaajat kertovat omia fiiliksiään. Ajatusten jakamisen jälkeen ohjaajat kertovat lapsille, että tällä kertaa osa ajasta työskennellään pienryhmissä ja jokaisella pienryhmällä on oma työskentelytilansa. Ohjaajat jakavat lapset valmiiksi ryhmiin. Jokainen ohjaaja ottaa oman ryhmänsä ja siirtyy ryhmäläistensä kanssa omaan tilaan.

TOIMINTA

Pienryhmätoiminta

Jokaisen ryhmän huoneessa on valmiiksi pöydälle laitettu paperit ja värikynät. Pöydän tulee olla sen kokoinen, että lapset mahtuvat yhdessä sen ympärille. Aluksi ohjaaja kertoo tehtävän aiheen olevan täydellinen koulupäivä ja kertoo, että se toteutetaan piirtämällä omalle paperille sitä kuvaava teos. Ohjaaja voi avata aihetta enemmän kertomalla, että paperille voi piirtää mukavia asioita koulusta tai piirtää "haave koulunsa". Lapset saavat piirtää vapaasti, mutta ohjaaja voi auttaa kyselemällä kysymyksiä koulusta: "Mikä siellä on hyvää? Mikä huonoa? Mitä sinne haluttaisiin lisää? Mitä pitäisi muuttaa?". Samalla ohjaaja kehottaa oppilaita piirtämään näitä aiheita paperille.

Piirrosten tullessa valmiiksi ohjaaja kyselee jokaiselta lapselta yksitellen, mitä on paperille piirtänyt ja miksi juuri niitä asioita. Ohjaaja kehottaa jokaista lasta miettimään, mitä hän haluaa kertoa piirroksestaan kaikille lapsille, koska seuraavaksi kaikki lapset kokoontuvat takaisin yhteiseen ryhmään.

Koko ryhmän toiminta

Ryhmät kokoontuvat yhteiseen tilaan takaisin, kun ohjaajien kesken sovittu aika on kulunut. Jokainen yksitellen esittelee toisille piirustuksensa. Yhdessä koko ryhmän kanssa ohjaajien avustuksella mietitään, millaisia ideoita täydellisestä koulupäivästä saatiin. "Millaisia hyviä asioita tuli esille ja millaisia asioita toivottaisiin kouluun lisää?" Toivottujen asioiden kohdalla jokainen voi sanoa ideoita, miten näitä asioita voitaisiin saada kouluun. Asiat voivat olla konkreettisia tavaroita, tapahtumia tai esimerkiksi joku voi toivoa kiusaamisen vähentyvän.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Piirustusten esittelyn jälkeen ennen vanhempien ja lasten yhteistä hetkeä lasten ryhmässä ohjaajat ohjaavat yhteisleikkejä. Yhteisiä leikkejä voi olla esimerkiksi rikkinäinen puhelin, taukotango, vettä kengässä, solmu ja patsasleikki (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2006, 176-181). Jos pihalle siirtyminen onnistuu nopeasti, yhteiset leikit voidaan toteuttaa myös ulkona.

VANHEMPIEN RYHMÄ

TEEMA

Koulukiusaaminen ja siihen puuttumisen keinot

TAVOITTEET

- Koulukiusaamiseen liittyvien tutkittujen tietojen tarkastelu
- Selkeyttää kodin ja koulun aikuisten rooleja koulukiusaamisen ehkäisyssä sekä siihen puuttumisessa
- Luokkaryhmän ilmapiirin parantaminen yhteisten ratkaisujen/sääntöjen etsimisen avulla

ENNAKKOVALMISTELUT

- Ohjaajien huomioitava, että teema voi olla arka ja sitä kautta haastava. On tärkeää, että tapaamisen uhkia on myös pohdittu yhdessä etukäteen, sillä tilanteessa kuin tilanteessa ohjaajien tulisi pystyä ohjaamaan keskustelua eteenpäin. Tärkeintä on ryhmän tarpeiden kuunteleminen itse tapaamisella ja se edellyttää myös valmiuden luopua etukäteen suunnitellusta ohjelmarungosta.
- Tilan valmistelu etukäteen keskustelumyönteiseksi, esimerkiksi pöytien ja tuolien asetteleminen kokouspöytämaisesti suorakulmion muotoiseen asetelmaan.
- Materiaalit: leikattu erilaisia tekstejä lehtileikkeleinä, tulostettuna kaikille vanhemmille koulun järjestyssäännöt ja kaikkia kouluja koskevat säädökset koulukiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyen, Powerpoint-esitys koulukiusaamisesta ryhmäilmiönä, kaksi "tunnekehää" piirrettynä valmiiksi (liite 12), kaksi tussia, suunnitellut myytit ohjaajien luettavaksi. Huom! Vanhempien ryhmän harjoituksia on käytetty ja sovellettu Hyvinkään Seudun Mielen-terveysseuran alaisuudessa toimivassa Hyvinkään Kriisikeskuksessa ja sen lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä sekä nuorten palveluiden työssä. Tarkkaa alkuperäislähdettä ei selvillä!

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Esittelyä

Pääohjaaja esittelee lyhyesti tapaamisella ohjaajaparina toimivan henkilön, joka kertoo tämän jälkeen itse itsestään enemmän.

Tutustumista ja asenteiden kartoitusta lehtileikkeiden avulla

Uuden ohjaajan vuoksi on hyvä tehdä lyhyt tutustumiskierros esimerkiksi seuraavanlaisesti. Toinen ohjaajista ohjeistaa, että sivupöydälle on viety erilaisia lehtileikkeitä, joista jokainen ryhmäläinen käy valikoimassa muutaman kappaleen sen mukaan, mitä ajatuksia ja tunteita tekstit herättävät koulukiusaamisteemaan liittyen. Toinen ohjaaja kehottaa etukäteen ryhmäläisiä valmistautua puhumaan valitsemastaan teksteistä koko ryhmälle, miten tekstit puhuttelevat niiden valitsijaa. Tekstien valikoimiseen on hyvä antaa suuntaa-antava aika, esimerkiksi muutama minuutti.

Jokainen saapuu omalle istumapaikalle ja joku aloittaa ajatusten kertomisen lukemalla ääneen omat tekstinsä ja kertomalla, miten päätyi juuri niihin. Harjoituksen avulla ohjaajat saavat tärkeitä tietoja vanhempien suhtautumisesta ja asenteista kiusaamisaihetta kohtaan. Tämä on hyvä harjoitus, minkä avulla aihetta selkeästi torjuvat suulliset viestit voivat aiheuttaa suunnanmuutoksen päivän ohjelmarungolle. Asteiden kartoituksen jälkeen ohjaajat tekevät lyhyen yhteenvedon kuulemastaan, ennen kuin johdattavat aiheen tarkastelua eteenpäin.

Tietoa kiusaamisesta ryhmäilmionä

Asteiden kartoituksen jälkeen vieraileva ohjaaja kertoo lyhyesti esimerkiksi PowerPointesityksen avulla teoriaa kiusaamisesta ryhmäilmionä.

TOIMINTA

Myyttien purkamista janatyöskentelyn avulla

Toinen ohjaaja vetää lattiaan maalarin teipin siten, että se poikkileikkaa tilan. Toinen ohjaaja kertoo ohjaajien sanovan vuoron perään väittämää, joihin vanhemmat ottavat kantaa siirtymällä janalla. Ohjaajat lukevat väittämät eli myytit vuoronperään ja ovat sijoittuneet koko harjoituksen ajan janan pätyihin. Sen ohjaajan, joka on lukenut väittämän, pääty on paikka, jossa ollaan väittämän kanssa samaa mieltä. Näin toisen ohjaajan päädyistä tulee paikka, jossa ollaan väittämän kanssa eri mieltä. Ryhmäläisten on valittava aina jompikumpi ääripäistä,

välimuotoja ei tässä harjoituksessa ole. Ohjaaja kuitenkin korostaa alkuun, ettei harjoituksessa ole oikeita ratkaisuja, vaan tarkoitus on keskustella aiheesta.

Aina, kun ryhmäläiset ovat siirtyneet mielipiteensä mukaan, pyydetään heitä keskustelemaan aiheesta vierustoverinsa kanssa. Ohjaajat pyytävät heitä sanomaan jotakin mielipiteestään ääneen koko ryhmälle, kun he ovat hetken saaneet jutella keskenään.

Myytit voisivat olla esimerkiksi:

"Ei haukku haavaa tee"

"Opettaja opettaa ja koti kasvattaa"

"Kaikki luokan oppilaat voivat vaikuttaa siihen, kiusataanko luokassa"

"Kiusa se on pienikin kiusa"

Kolmen tai neljän väittämän jälkeen palataan omalle paikalle istumaan ja ohjaajat kysyvät: "Miltä tuntui keskustella aiheista?".

Kysymykset rakentavan keskustelun ohjaajina

Ohjaajat toteavat myyttityöskentelyn jälkeen "Mitä meidän aikuisten tulisi tehdä kiusaamisen ehkäisyksi/korjaamiseksi?". Tämän jälkeen keskustellaan kysymyksen äärellä hetken aikaa. Ohjaajat varovat keskustelun lipsumasta koulu vastaan koti ja toisinpäin syyttelyksi.

Esitetään toinen kysymys "Miten vanhemman kannattaisi menetellä oman lapsen kertoessa koulukiusatuksi tulemisesta?". Ohjaajat painottavat kuuntelua ja lapsen tunteisiin vastaamista.

Tunnekehä-työskentely ajatusten herättelijänä

Tunnekehä-työskentely tehdään kahdessa ryhmässä. Ohjaajat jakavat ryhmän kahtia ja pyytävät samaan ryhmään kuuluvia sijoittumaan lähelle toisiaan, jotta keskustelu onnistuu. Ohjaajat jakavat valmiiksi A3-paperille piirtämät tunnekehät kummallekin ryhmälle.

Ensimmäinen ryhmä keskustelee seuraavan ohjeen mukaisesti:

"Pohtikaa lasten, eli koko luokan näkökulmasta, ketkä kokevat kiusaamistilanteen voimakkaimmin tunnetasolla. Nimetkää kiusaamistilanteessa esiintyviä rooleja ja merkitkää kehälle ne roolit, joissa olevat lapset kokevat kiusaamistilanteen voimakkaimmin (voimakkaimmin kokevat ovat lähimpänä keskustaa)."

Toinen ryhmä keskustelee seuraavan ohjeen mukaisesti:

"Pohtikaa, ketkä aikuisista (eli koulunhenkilökunta ja lasten vanhemmat ja muut mahdolliset aikuiset) kokevat kiusaamistilanteen voimakkaimmin. Merkitkää henkilöiden läheisyys keskus-

taan nähden viivoilla ja nimetkää henkilöt esim. "rehtori" "kouluterveydenhoitaja" "luokanopettaja" "kiusatun/kiusaajan/apurin/kannustajan/puolustajan/hiljaisen hyväksyjän vanhemmat".

Tämän jälkeen puretaan tilanne havainnoimalla tehtyjä tunnekehiä keskustelemalla aiheesta.

Lakien ja säädösten esiin tuomista

Ohjaajat nostavat esille kiusaamisen ehkäisyä ja korjaamista koskevat säädökset valtakunnallisesti sekä mahdollisesti koulukohtaisesti, minkä seurauksena kaikilla on tiedossa faktat opetuksen puolelta. Ne voidaan heijastaa videotykillä valkokankaalle tai kertoa suullisesti. On hyvä painottaa, ettei kiusaamistilanteiden ehkäisyyn, eikä purkamiseen ole yhtä oikeaa toimintamallia, vaan useita erilaisia. Jokainen yhteisö, joka kohtaa kiusaamista kehittää omia puuttumisen käytäntöjä.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Vanhempien terveiset oppilaille

Ohjaajat kysyvät vanhemmilta, millaisia terveisiä he haluaisivat oppilaille kertoa koulu-kiusaamiseen liittyen. Terveiset kerrotaan lapsille vanhempien ja lasten yhteisessä lopetushetkessä. Ohjaaja kysyy vanhempien mielipidettä, voisiko kyseiset terveiset saattaa muiden luokan oppilaiden tietoon seuraavalla koko luokkaa koskevalla tapaamisella.

YHTEINEN LOPETUSHETKI

TEEMA

Tiedon jakaminen ryhmien kesken

TAVOITTEET

- Vanhemmat kertovat itse, mitä asioita toivovat lasten luokkayhteisöön.
- Lapset esittävät vanhemmille oman ryhmänsä tuotokset.
- Antaa jokaiselle tilaisuus kertoa omista "fiiliksistään" tapaamisen jälkeen.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tilan järjestäminen kokouspöytämaisesti puoliympyrän muotoon, jotta jokainen ryhmäläinen näkee toisensa.
- Materiaalit: Eriväristen paperiliuskojen leikkaaminen valmiiksi.

TOTEUTUS

Lapset siirtyvät illan päätökseen samaan tilaan vanhempien kanssa. Siellä pöydät on aseteltu kokouspöytämaisesti suorakulmion muotoon ja ohjaajat kehottavat oppilaita hakeutumaan oman vanhempansa luokse. Ensin vanhempien ryhmä kertoo keskustelleensa kiusaamisesta ja tuo omat terveisensä oppilaille. Vanhempien terveisten jälkeen jokainen oppilas vuorollaan näyttää oman piirroksensa ja kertoo siitä.

Viimeisenä illan päätteeksi on "fiiliskierros" värikorttien avulla. Ensiksi jokainen ottaa ringissä kiertävästä korista haluamansa värisen paperiliuskan. Jokainen ottaa sellaisen värin, joka kuvaa omaa "fiilistä" sillä hetkellä. Jokainen vuorollaan kertoo, mitä tunnetta kortti kuvastaa ja tässä on tilaisuus kertoa kokemuksiaan illasta. Fiiliskierroksen jälkeen ohjaajat kiittävät illasta ja kertovat seuraavasta tapaamisesta.

OPPILAIKEN TAPAAMINEN KOULUTYÖSKENTELYN AIKANA

TEEMA

Luokan yhteishenki ja vanhempien terveisten vieminen

TAVOITTEET

- Luoda luokkaan yhteisiä pelisääntöjä, jotta kaikilla olisi siellä hyvä olla

ENNAKKOVALMISTELUT

- Sopia luokanopettajan kanssa aikataulusta, eli paljonko on aikaa käytettävissä ja onko välisä välitunti. Työskentelyn kannalta parempi olisi, ettei välituntia vietettäisi. Tarkoituksena on saada työskentelystä mahdollisimman jatkuvaa. Opettajan kanssa tulee sopia, onko opettaja mukana.
- Materiaalit: A4- ja A3-paperia ja värikyniä

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Ensiksi ohjaajat esittelevät itsensä oppilaille ja kertovat tulleen kertomaan, mitä Perhekerhon tapaamisilla on tehty. He korostavat, että tämä koko luokan tapaaminen liittyy erityisesti edelliseen Perhekerhon tapaamiseen, jossa lasten ryhmässä on käsitelty täydellistä koulupäivää ja vanhempien ryhmässä kiusaamista.

TOIMINTA

Toiminta aloitetaan jakamalla luokka pienryhmiin, joiden koot ovat kolmesta neljään henkilöä. Ryhmien kokoonpanot on päätetty etukäteen, jotta saadaan luokkalaisia toimimaan hie-
man vieraammissakin ryhmissä. Jos luokan tapaaminen järjestetään oppilaiden omassa luo-
kassa, oppilaat voivat siirtyä tuolinsa kanssa jonkun ryhmän jäsenen pulpetin ympärille. Pul-
petteja ei tarvitse siirrellä.

Vanhempien terveisten käsittely oppilaiden kanssa

Ryhmien jakamisen jälkeen kerrotaan, että vanhemmat ovat Perhekerhotapaamisella laati-
neet lapsille terveisensä asioista, joita vanhemmat toivoisivat lastensa koululuokkaan. Van-
hempien terveiset käydään yksitellen läpi niin, että asiat kirjoitetaan yksitellen taululle ja
oppilaat kertovat omin sanoin, mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Kun kaikki terveiset on
käyty läpi, jokaiselle ryhmälle annetaan A4-kokoinen paperi. Tähän heidän tulee kirjoittaa
sääntöjä, joiden avulla vanhempien toivomukset toteutuisivat.

Sääntöjen kirjoittaminen

Oppilaiden kirjoitettua säännöt paperille jokainen oppilasryhmä lukee ne yksitellen ääneen ja
ohjaaja kirjoittaa samalla ne taululle kaikkien nähtäväksi. Tämän jälkeen kysytään, tuleeko
jollekin vielä muita sääntöjä mieleen, mitä ei ole paperille kirjoitettu. Seuraavaksi ohjaaja
kehottaa jokaista ryhmää miettimään muutaman minuutin, minkä yhden säännön haluaa vali-
ta taululta. Ryhmät kirjoittavat valitsemansa säännön A3-kokoiselle paperille isoin kirjaimin.
Säännön voi kirjoittaa erivärisillä värikynillä ja sitä voi koristella.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Ohjaajat keräävät jokaisen ryhmän paperit, joihin jokaiseen on kirjoitettu yksi sääntö. Ohjaa-
jat näyttävät koko luokalle säännön vuorotellen ja se luetaan yhdessä ääneen. Säännöt laite-
taan ohjaajan kanssa sovittuun paikkaan seinälle näkyville. Ohjaajat korostavat, että säännöt
ovat sellaisia, mitkä lapset ovat itse laatineet. Säännöt jäävät luokan seinälle näkyviin.

KOLMAS TAPAAMINEN

Kolmannella kerralla lasten ryhmässä teemana ovat omien tunteiden tunnistaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. Vanhempien ryhmän teemana ovat rajat ja rakkaus. Teemat eroavat melko paljon toisistaan. Vanhempien ryhmässä teemaa käsitellään pohtimalla rajojen asettamista, antamalla vanhemmilla tukea sekä tietoja ja taitoja rajojen asettamiseen. Lasten ryhmässä käsitellään tunteiden tunnistamista ja erilaisuutta. Keinoina käytetään omien sekä toisten tunteiden pohtimista sekä keskustelua kaikkien ihmisten erilaisuudesta.

LASTEN RYHMÄ

TEEMA

Omien tunteiden tunnistaminen ja erilaisuuden hyväksyminen

TAVOITTEET

- Oppia tunnistamaan omia tunteitaan, mutta myös tunnistaa toisten tunteita eleiden ja ilmeiden perusteella. Erilaisuuden käsitteleminen tapahtuu tutustumalla erilaisiin ihmisiin kuvien avulla sekä miettimällä luokassa esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Jokaiselle pienryhmälle tarvitaan oma tilansa.
- Materiaalit: tunnekuvat (erilaisia kuvia ilmeistä, voi olla lehdistä leikattu tai yksinkertaiset kasvopiirroukset), erilaisuutta kuvaavia kuvia (lehdistä voi leikata tai piirtää itse), fläppitaulu, tusseja, rentoutumisäänite ja patjoja rentoutumista varten.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Lasten ryhmä kokoontuu yhteiseen tilaan aloittamaan tapaamisen. Ohjaajat kertovat lapsille, että ilta työskennellään pienryhmissä käsittelemällä kolmea eri teemaa. Lapset jaetaan ohjaajien ennalta päätettyihin ryhmiin. Työskentely voi tapahtua niin, että jokaisella ryhmällä on ohjaaja, jonka kanssa käydään kaikki kolme teemaa läpi. Tai työskentely voi tapahtua myös niin sanottuna rastityöskentelynä eli ryhmät siirtyvät huoneesta toiseen ja käyvät näin kolme teema läpi eri ohjaajien kanssa.

TOIMINTA

Tunteiden tunnistaminen

Tunteita käsitellään tunnekuvien avulla. Tunnekuvat on levitetty pöydälle nurin päin. Jokainen vuorollaan nostaa pöydältä kortin, jonka jälkeen on hetki aikaa miettiä, millä tavoin tunteen esittää pantomiimina muille. Muiden tehtävä on arvata, mistä tunteesta on kyse. Jos toiset eivät arvaa tunnetta, ohjaaja voi sanallisesti antaa pieniä vihjeitä. Jokaisen tunteen oikein arvaamisen jälkeen keskustellaan muutama minuutti kyseisestä tunteesta. Apukysymyksinä voi käyttää esimerkiksi "Mikä kyseisen tunnetilan aiheuttaa?", "Miten sen voi aiheuttaa muille?" ja "Voiko itse tehdä jotakin, jos toisella on sellainen tunne?". Kun tunteesta on keskusteltu, seuraava lapsi nostaa tunnekortin pöydältä. Järjestys kannattaa olla kiertävä, jotta jokainen saa esittää saman verran (ei niin että oikein arvannut on seuraava).

Erilaisuus

Erilaisuutta käsitellään erilaisia ihmisiä esittävien kuvien avulla. Kuvien ollessa diaesityksenä niitä katsotaan joko tietokoneen näytöltä tai isommalta valkokankaalta. Kuvat voivat olla myös lehdistä leikattuja, jolloin ne on levitetty oikein päin pöydälle, josta niitä voi katsoa. Jokainen kuva käsitellään yksitellen ja oppilaat itse kertovat, mitä kustakin kuvasta tulee mieleen. Tämän jälkeen pohditaan, mitä kaikkea erilaisuus on. Tarkoitus olisi, että lapset havaitsisivat, että ihmisten kulttuuriset tavat sekä jokaisen omat luonteenpiirteet ovat myös erilaisia ja siitä huolimatta hyväksyttäviä.

Luokassa esiintyvät samanlaisuudet/erilaisuudet

Luokassa esiintyviä yhteisiä ja erilaisia asioita kerätään fläppitaululle tai pöydällä olevalle isolle paperille. Paperin/taulun keskelle vedetään viiva, toisella puolella kirjoitetaan "erilaiset asiat" ja toiselle puolelle "samanlaiset asiat". Tehtävässä tarkoituksena on pohtia luokassa esiintyviä samanlaisia ja erilaisia asioita. Erilaisuudet voivat olla näkyviä tai esimerkiksi luonteenpiirteitä. Lapset vuorollaan sanovat mieleen tulevia asioita ja ohjaaja kirjoittaa ne paperille, tai lapset kirjoittavat vuorollaan itse.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Pienryhmien käytyä kaikki kolme teemaa läpi kaikki kokoontuvat yhteiseen tilaan. Ohjaajat kyselevät, mitä tunteita ja ajatuksia työskentelyt herättivät. Asiasta keskustellaan ryhmänä. Oppilaat voivat kertoa, jäikö jokin asia erityisesti mietityttämään, ja tuliko joitain uusia asioita esille. Kaikkien ryhmien listat luokan erilaisista ja samanlaisista asioista näytetään muille ja listoista etsitään yhteneväisyyksiä ja sellaisia asioita, joita saattoi tulla vain yhdessä ryhmässä esille.

Lopuksi on noin kymmenen minuutin rentoutuminen, minkä aikana kuunnellaan rentoutumisaänitettä ja rauhoitutaan paikoilleen. Rentoutumista varten huoneen lattialle on asetettu patjoja, jotta kaikilla on tilaisuus makuulla kuunnella äänite. Jokaista lasta kehoitetaan ottamaan mukava asento, sulkemaan silmät ja rauhoittumaan paikalleen.

VANHEMPIEN RYHMÄ

TEEMA

Rajat ja rakkaus

TAVOITTEET

- Vahvistaa vanhempien osaamista oman lapsensa parhaana asiantuntijana.
- Mahdollistaa vanhemmille tilaisuus vertaistuelliseen keskusteluun liittyen heidän tapoihin asettaa rajoja. On mahdollista myös keskustella avoimesti ja hyväksyvässä ilmapiirissä rajojen asettamisen haastavuudesta.
- Vanhemmat voivat saada tukea, tietoja ja taitoja rajojen asettamiseen ammattilaiselta.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tilan valmistelu etukäteen keskusteluyönteiseksi esimerkiksi asettamalla pöydät ja tuolit kokouspöytämaisesti suorakulmion muotoiseen asetelmaan.
- Materiaalit: televisio, nauhoite rajojen asettamisesta, tietokone ja videotykki tai piirtoheitin, kolme etukäteen keksittyä tapausta rajojen asettamiseen liittyen (liite 13), paperia ja kyniä ja tulostettuja sopimuksia mediakasvatukseen liittyen (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2010)

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Tutustumista

Uuden ohjaajan vuoksi on jälleen hyvä tehdä lyhyt tutustumiskierros. Tämän voi tehdä esimerkiksi siten, että jokainen ryhmän jäsen kertoo oman nimensä ja minkä ikäisiä lapsia perheessä on. Näiden lisäksi jokainen mainitsisi yhden kuvailevan sanan, mikä kertoo muille osallistujille, millä mielialalla on saapunut kyseisen päivän tapaamiseen.

Nauhoitteen katsomista keskustelun herättelijänä

Ohjaajat kertovat, että alkuun katsotaan noin 15-20 minuutin esitys rajojen asettamisesta lapsille. Ennen katsomista toinen ohjaaja kertoo nauhoitteesta olennaisia asioita. Nauhoitteen on tarkoitus toimia keskustelun herättelijänä. Katselun jälkeen toinen ohjaajista kysyykin, mitä ajatuksia siitä heräsi. Ohjaajat pyrkivät herättelemään ja pitämään keskustelua yllä ja ohjaamaan sitä vertaistuelliseksi, eli häivyttämään omaa johtajan rooliaan taustalle. Kun keskustelu hiipuu, ohjaajat tekevät lyhyen suullisen koonnin kuulemastaan.

TOIMINTA

Keksityt tapaukset liittyen rajojen asettamiseen

Nauhoitteen katsomisen ja sen kautta heränneiden keskusteluiden jälkeen ohjaajat kertovat keksineensä tilanteita (liite 13), joita saattaisi Perhekerhotoiminnassa mukana olevien lasten kanssa esiintyä. Ohjaajat korostavat työskentelyn alussa edelleen, ettei ole yhtä oikeaa tapaa puuttua ja asettaa rajoja. Jokainen toimii omalla tavallaan ja mikään tapa ei ole toista tapaa huonompi.

Ohjaajat mainitsevat myös, ettei ohjaajien keksimiä tilanteita tarvitse käydä läpi, jos jollakin vanhemmalla on jokin toinen tilanne mielessä, mistä haluaisi keskustella. Olisi hienoa jos joku vanhemmista toimisi keskusteluiden ajan sihteerinä, mutta jos halukasta ei ole, tekee sen toinen ohjaajista. Kerrotaan, että asioita kirjoitetaan ylös, jotta paikalle pääsemättömät perheet pääsevät myös osalliseksi tapaamisen keskusteluista tapaamiselta lähettävän yhteenvedon välityksellä.

Käytännössä keksittyjä tilanteita voidaan esimerkiksi heijastaa vuoronperään videotykillä valkokankaalle. Lisäksi jokaiselle vanhemmalle voidaan antaa omat monistekappaleet ja kynät jos he haluavat kirjoittaa muistiinpanoja itselleen. Toinen ohjaaja lukee tapauksia ääneen, minkä jälkeen keskustellaan, miten vanhemman olisi hyvä toimia kyseisissä tapauksissa. Tilanteiden herättämien keskusteluiden lomaan ohjaajat ovat ennakkoon varautuneet jakamaan tietoa suositellun unen- ja tietokonepeluun määrästä, lastensuojelulaista ja asetuksista sekä omien kokemusten kautta toimineista tavoista asettaa rajoja.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Ohjaajat toteavat, että rajojen asettamiseen liittyy myös positiivisen palautteen antaminen. Toinen ohjaajista on levittänyt adjektiivikortteja erilliselle pöydälle. Ohjaajat pyytävät vanhempia valitsemaan yhden positiivisen adjektiivikortin, joka kuvaa lapsen positiivista piirrettä. Vanhempi kertoo kortista lapselle lasten ja vanhempien yhteisessä hetkessä.

YHTEINEN LOPETUSHETKI

TEEMA

Positiivisen palautteen antaminen ja saaminen

TAVOITTEET

- Lapset saavat positiivista palautetta vanhemmiltaan.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tilaan on aseteltu patjat lattialle ympyrän malliin.

TOTEUTUS

Illan päätökseen vanhemmat tulevat huoneeseen, jossa lapset ovat olleet. Lattialla olevat patjat asetellaan ringiin, niin että lapset sekä vanhemmat istuvat patjoille. Vanhemmat istuvat oman lapsensa viereen.

Vanhemmat ovat valinneet omassa ryhmässään kuvallisen adjektiivikortin, jonka adjektiivi kuvaa parhaiten heidän lastaan. Jokainen vanhempi vuorollaan antaa kortin lapselle ja kertoo, miksi valitsi juuri sen. Kierroksen jälkeen lapsilta kysytään, miltä tuntui saada tällä tavalla positiivista palautetta ja päinvastoin vanhemmilta kysytään, miltä tuntui valita kortti ja kertoa siitä lapselle.

Vanhempien jälkeen ohjaaja kehottaa lapsia kertomaan, mitä he ovat tehneet illan aikana. Ohjaaja voi itse olla myös mukana kertomisessa.

NELJÄS TAPAAMINEN

Neljännellä tapaamisella lasten- ja vanhempien ryhmien keskusteluaiheet ovat lapsen arkeen liittyviä turvallisuusasioita. Lasten ryhmän teemana ovat arjen asiat, joiden osa-alueita lähestytään pienryhmätyöskentelyn avulla. Ryhmissä keskustellaan lasten nukkumisesta, koulusta ja vapaa-ajasta. Tarkoituksena on tukea ja mahdollisesti lisätä lapsen omia keinoja ylläpitää hänen omaa turvallisuuden kokemustaan. Vanhempien ryhmässä painotus on siinä, miten kasvattajat kokevat omien lapsiensa turvallisen arjen, ja miten he pystyvät siihen itse vanhempana vaikuttamaan. Tarkoituksena on saada aikaan vertaistueellinen keskustelu aiheeseen liittyen, mutta aiheen asiantuntijalta on myös mahdollista saada faktatietoa.

Neljännän tapaamisen jälkeen lasten ryhmän ohjaajat tapaavat kaikkia kyseisen luokan oppilaita heidän koulutyöskentelynsä aikana. Koko luokan oppilaiden tapaamisen tarkoituksena on edistää kaikkien oppilaiden omia keinoja ylläpitää omia ja luokkatovereiden turvallisuuden kokemuksia koulussa ja sen ulkopuolella.

LASTEN RYHMÄ

TEEMA

Arjen asiat

TAVOITTEET

- Käsitellä lasten kanssa arkeen liittyviä asioita ja keskustella niistä. Löytää niistä sekä hyviä, että kehitettäviä puolia.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tiloja tarvitaan niin, että jokaisella pienryhmällä on oma tilansa.
- Materiaalit: ajankäyttöympyrä (liite 14), kuvia mahdollisista vaaratilanteista lapsen elämässä, rentoutumisäänite ja patjat rentoutumista varten.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Tapaamisen aluksi lapset ja ohjaajat kokoontuvat samaan tilaan. Ohjaajat kertovat, että ilta työskennellään pienryhmissä eri huoneissa. Työskentely voi tapahtua samalla tavalla kuin edelliselläkin kerralla, eli joko yhden ohjaajan kanssa tai rasteryöskentelynä. Lapset jaetaan ennalta päätettyihin pienryhmään.

TOIMINTA

Vapaa - aika/ajankäyttöympyrä

Ajankäyttö ympyrä on A4-paperille (liite 14) valmiiksi piirretty ympyrä, johon on laitettu kaksi osa-aluetta valmiiksi. Toinen näistä on koulu ja toinen nukkuminen. Kolmas osa on vapaa-aika, johon oppilaat kirjoittavat tai piirtävät haluamallaan tavalla, miten käyttävät vapaa-aikansa. Ohjeena annetaan merkitä harrastuksia, kavereiden kanssa olemista, perheen kanssa vietettyä aikaa ynnä muuta sellaista. Kun kaikki ovat saaneet ympyränsä valmiiksi, jokainen kertoo, mitä ovat piirtäneet ja kirjoittaneet. Keskustelulla voidaan poimia asioita, joita sen ikäisillä lapsilla pitäisi olla enemmän/vähemmän, esimerkiksi mahdollisimman paljon ulkoilua ja liikuntaa, ystävien kanssa olemista ja vähemmän tietokoneella pelaamista. Ohjaaja voi kysellä lapsilta, keksivätkö he asioita, mitä lapsen pitäisi tehdä enemmän. Voidaan pohtia, miten ajallisesti vapaa-aika kannattaa jakaa ja miten tämä onnistuu.

Media

Median eri muotoja käsitellään piirtämällä neliö taululle. Neliö jaetaan neljään osaan. Yhteen osaan kirjoitetaan tietokone/Internet, toiseen pelit, kolmanteen televisio ja neljänteen osaan matkapuhelin. Ohjaaja ohjeistaa, että vuorollaan jokainen oppilas käy merkitsemässä jokaiseen neljään alueeseen, kauanko kyseisen asian parissa kuluu aikaa vuorokaudessa. Kun kaikki ovat saaneet käydä taululla, ohjaaja luettelee, millaisia lukuja taululle on merkitty. Näitä tuloksia vertaillaan ja keskustellaan, ovatko kyseisiin toimintoihin käytetyt ajat sopivia. Mediaan liittyy myös vahvasti sähköinen viestinsä. Lasten kanssa keskustellaan, millä tavalla he kommunikoivat toistensa kanssa. Ohjaajien tulee korostaa kasvotusten tapahtuvan kommunikoinnin tärkeyttä.

Fyysinen turvallisuus

Yhdessä lasten kanssa katsotaan kuvia erilaisista vaaratilanteista, joihin he voivat joutua (esimerkiksi pyörällä kaatuminen, eksyminen ja tappeluun joutuminen). Lapset saavat itse kertoa, mitä tilanteista tulee mieleen, ja miten niissä toimisivat. Keskustellaan myös, millai-

sia muita vaaratilanteita voisi tulla esimerkiksi koulussa tai kotona. Lapset voivat itse kertoa omista vaaratilanteistaan, joihin ovat joutuneet.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Kun ryhmissä teemat on käyty läpi, kaikki lapset kokoontuvat yhteiseen tilaan. Kolme teemaa käydään yksitellen läpi, minkä aikana lapset voivat kertoa omia ajatuksiaan. Mietitään, onko ryhmissä noussut samanlaisia asioita esille, ja onko tulokset samankaltaisia.

Lopuksi on noin 10 minuutin rentoutuminen, minkä aikana kuunnellaan rentoutumisäänitettä ja rauhoitutaan paikoilleen. Rentoutumisäänitteen on hyvä olla eri kuin edellisellä kerralla. Rentoutumista varten huoneen lattialle on asetettu patjoja, jotta on tilaisuus kuunnella makuulla äänite. Jokaista lasta kehoitetaan ottamaan mukava asento, sulkemaan silmät ja rauhoittumaan paikalleen.

VANHEMPIEN RYHMÄ

TEEMA

Lapsen turvallinen arki

TAVOITTEET

- Tavoitteena on saada vanhempien välille vertaistuellista keskustelua lapsen turvallisesta arjesta kasvattajien näkökulmasta.
- Tarjota vanhemmille mahdollisuus saada faktatietoa ammattilaiselta aiheeseen liittyen.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Tilan valmistelu etukäteen keskusteluyönteiseksi, esimerkiksi pöytien ja tuolien asettelu kokouspöytämaisesti suorakulmion muotoiseen asetelmaan.
- Materiaalit: Post-it-lappuja kaikille osallistujille noin kolmesta neljään kappaletta, yksi tussi jokaiselle osallistujalle ja kynä ja paperi muistiinpanojen kirjoittamista varten.

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Tutustumista

Uuden ohjaajan vuoksi on jälleen hyvä tehdä lyhyt tutustumiskierros. Tämän voi tehdä esimerkiksi siten, että jokainen ryhmän jäsen kertoo oman nimensä ja yhden kuvailevan adjektiivin, joka alkaa oman nimensä etukirjaimella.

Aiheeseen johdattelua yksilötyöskentelyllä

Ohjaajat kertovat turvallisuuden jakaantuvan sekä psyykkiseen että fyysiseen turvallisuuteen. Vanhemmat saavat hetkeksi aikaa asettua oman lapsensa rooliin, jotta he pystyvät samaistumaan lapsena arkipäivään. Jokaiselle vanhemmalle jaetaan ajankäyttöympyrä (liite 14). Tehävä tehdään yksilötyöskentelynä.

Ajankäyttöympyrässä on valmiiksi kolme osa-aluetta: nukkuminen, koulu ja vapaa-aika. On hyvä kertoa selkeästi tai laittaa kirjoitettuna näkyville, miten tarkasti haluaa vanhempien tarkastella lapsensa ajankäyttöä. Esimerkiksi: mihin kellon aikaan lapsi nukkuu, on koulussa, tekee läksyjä, on harrastuksissa, on kotona yksin tai sisarusten kanssa, pelaa tietokonetta/surffailee Internetissä ynnä muuta sellaista. Työskentelyyn on hyvä antaa aikaa noin kymmenen minuuttia.

Parityöskentely

Yksilötyöskentelyn jälkeen pyydetään vanhempia kääntymään vierustoverinsa puoleen ja keskustelemaan hänen kanssaan oman lapsensa ajankäytöstä ja turvallisuusasioihin liittyvistä havainnoista. Pyydetään pohtimaan: "Mitkä asiat ovat hyvällä mallilla ja millä tavalla siihen on päästy? Missä kohdin kuvittelee lapsensa tarvitsevan turvallisuusasioihin parannusta ja millä tavalla?". Pareja pyydetään kirjoittamaan keskusteluissa esiintyneitä kehityksen kohtia yhdellä tai kahdella sanalla Post-it-lapulle. Laput viedään kaikkien nähtäväksi työskentelyä varten varatulle seinälle. Parityöskentelyyn on hyvä antaa noin viidestä seitsemään minuuttia aikaa.

TOIMINTA

Ryhmätyöskentely

Kaikkien lappujen ollessa esillä pohditaan ryhmänä, miten asioita voisi lajitella laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Ohjaajat pyytävät, voisiko vanhemmista joku tulla seinän luokse siirtämään lappuja yhteisten pohdintojen mukaisesti. Jos ei halukkaita ole, siirtyy toinen ohjaajista työ-

hön. Lajittelu voi olla esimerkiksi kouluun ja kotiin liittyvät asiat. Yhden kategorioinnin jälkeen voi tehdä ryhmänä lisää lajitteluita, jos se palvelee asioista keskustelua.

Pari, jonka lappua ollaan lajittelemassa, kertoo muille ryhmäläisille, mitä on tarkoittanut asiaa kirjoittaessaan. Laput toimivatkin keskusteluiden alulle panijoina ja tällä työskentelyllä selviää vanhempien kiinnostuksen kohteet aiheesta. Keskusteluissa pääpaino on vertaistuen.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Positiivinen ajattelu

Lopuksi ohjaajat pyytävät vanhempia palauttamaan mieleensä yhden asian, jonka kokee hallitsevansa hyvin turvallisuus-teemasta vanhempana ja yhden asian minkä oma lapsi osaa huolehtia hyvin. Lapseen liittyvä myönteinen asia kerrotaan lasten ja vanhempien yhteisessä hetkessä ääneen omalle lapselleen.

YHTEINEN LOPETUSHETKI

TEEMA

Luottamuksen lisääminen ja positiivisen palautteen antaminen

TAVOITTEET

- Lapsi saa positiivista palautetta vanhemmaltaan.
- Luottamusharjoituksen avulla halutaan lisätä luottamusta vanhempien ja lapsen välille. Tällä harjoituksella vanhempi saa kokea, miltä tuntuu ohjata lasta kosketuksen avulla, ja lapsi kokee millaista on olla silmät sidottuina vanhemman ohjattava.

ENNAKKOVALMISTELUT

- Materiaalit: Huiveja niin, että jokaisella parille (vanhempi ja lapsi) on yksi huivi.

TOTEUTUS

Illan päätökseen vanhemmat ja lapset kokoontuvat yhteiseen tilaan. Tilana voi olla edelliserran tapaan huone, jossa on patjat lattialle ja kaikki istuvat niille. Aluksi molemmat ryhmät kertovat, mitä ovat tehneet omissa ryhmissään. Vanhemmat antavat omalle lapselleen myönteistä palautetta toisten osallistujien kuunnellessa.

Tämän jälkeen tehdään luottamusharjoitus. Luottamusharjoituksessa tarkoituksena on, että vanhempi ohjaa lastaan, jolla on silmät peitettynä huivilla. Ohjaus on sanatonta, eli se tapahtuu kosketuksen avulla. Harjoituksen alussa vanhempi ja lapsi sopivat keskenään, millä tavalla ohjaus tapahtuu (esimerkiksi olkapäähän koskettaminen = käänös oikeaan/vasempaan, selkään koskettaminen = eteenpäin, päähän taputtaminen = seis). Harjoitus voi alkaa, kun vanhemmat ja lapset ovat sopineet kommunikointinsa tyyliä. Sopiva aika harjoituksen tekoon on noin viisi minuuttia, jonka ajan vanhemmat ohjaavat lapsia ympäri huonetta. Harjoituksen jälkeen keskustellaan, miltä harjoitus tuntui.

Ilta lopetetaan fiiliskierrokseen, jossa jokainen vuorollaan voi kertoa päällimmäisenä olevista tunteistaan illan jälkeen.

OPPILAIKEN TAPAAMINEN KOULUTYÖSKENTELYN AIKANA

TEEMA

Turvallisuus

TAVOITTEET

- Käsitellä teemaa eri tavoin ja saada siitä keskustelua oppilaiden kanssa

ENNAKKOVALMISTELUT

- Materiaalit: Turvataitoja lapsille kirja, suunnitellut lapsille annettavat hätätilanteet

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Ohjaajat esittelevät lyhyesti itsensä muistutuksena lapsille. He kertovat, että ovat tulleet kertomaan, mitä Perhekerhon tapaamisilla. Ohjaajat kertovat, että luokan tapaamisella teemana on sama kuin edellisellä kerralla Perhekerhon tapaamisella, eli turvallisuus.

TOIMINTA

Ensiksi luetaan Turvataitoja lapsille-kirjasta Kallen kotimatka-tarina (Lajunen ym. 2006, 184-185). Tarina kertoo tilanteesta, jossa Kalle joutuu koulumatkallaan vanhemman oppilaan kiusattavaksi. Kirjassa on valmis ratkaisu, miten Kalle tilanteessa toimii. Ennen ratkaisun luke- mista oppilailta kysytään, miten Kalle voisi tilanteessa toimia. Keskustellessa Kallen tilantees-

ta oppilailta voi kysyä, ovatko he itse joutuneet samanlaiseen tilanteeseen. Kun lasten kanssa on mietitty ratkaisu Kallen tilanteeseen, ohjaaja lukee kirjan ratkaisun.

Tarinan jälkeen luokka jaetaan neljän-viiden hengen ryhmiin, ryhmät on päätetty etukäteen. Jokaiselle ryhmälle annetaan tilanne (ohjaajat ovat päättäneet nämä tilanteet etukäteen), johon ryhmät miettivät ratkaisun ja lopuksi tilanteet näytellään luokan edessä. Tilanteita voivat olla esimerkiksi: kotona sattunut onnettomuus (esimerkiksi isoäidin sairaskohtaus), kaupassa eksyminen, halu jäädä kaverin luokse pidemmäksi aikaa, ulkona ventovieraan henkilön tapaaminen tai välitunnilla tapahtuvan kiusaamisen näkeminen. Ryhmille annetaan aikaa noin 15 minuuttia miettiä ja suunnitella näytelmä, jonka pituus ei tarvitse olla pidempi kuin noin kaksi minuuttia. Jokaisen esityksen jälkeen luokalta kysytään, ymmärsivätkö he tilanteen, ja tuliko jollekin muulle jokin muu ratkaisu mieleen.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Tapaamisen lopuksi oppilaille jaetaan turvapassit, jotka löytyvät Turvataitoja lapsille-kirjasta (Lajunen ym. 2006, 101). Turvapassiin täytetään tärkeät puhelinnumerot (hätänumero, äiti, isä, sisko) ja jokaisen omat turvahenkilöt, jotka ovat apuna ongelmatilanteissa.

VIIDES TAPAAMINEN

Viimeinen tapaaminen voidaan toteuttaa sään salliessa ulkona ja rakenteeltaan se voisi olla vapaamuotoisempi. Tapaaminen toteutetaan samassa ryhmässä vanhempien sekä lasten kanssa. Tarkoituksena on vanhempien ja lasten yhdessä oleminen. Viimeisen tapaamisen ohjelmaan voi kysellä toivomuksia aikaisemmillä tapaamiskerroilla lapsilta ja vanhemmilta.

TEEMA

Yhteishengen parantaminen

TAVOITTEET

- Yhteisöllisyyden lisääminen
- Viettää rentoa ja mukavaa yhdessä oloa perheiden kesken
- Saattaa Perhekerhon toiminta päätökseen

ENNAKKOVALMISTELUT

- Valmistella ulkoalue/sisätilat etukäteen tarkoitukseen sopivaksi.
- Materiaalit: leikkien/pelien välineet

TOTEUTUS

VIRITTÄYTYMINEN

Tapaamisen aloitus

Vanhempien saapuessa ohjaajat kertovat tulevan illan ohjelmasta. Ohjaajat korostavat, että ilta koostuu yhdessä olemisesta perheiden kesken. Kerrotaan vanhemmille, että illan aikana vanhempien halutessa voidaan puhua Perhekerhon tapaamisista, ja illan lopuksi on varattu aikaa yhteiselle keskustelulle ja ajatusten jakamiselle.

Tutustuminen

Jos paikalla on läsnä sellaisia perheitä, jotka eivät ole osallistuneet aikaisemmin Perhekerhoon, tutustuminen on tärkeää. Tutustumisen voi tehdä tutustumisleikillä, jossa ohjaajina toimivat Perhekerhon ohjaajat. Tutustumisleikkiä varten ohjaajat kehottavat lapsia ja vanhempia kokoontumaan ringiin, niin että perheen jäsenet ovat vierekkäin. Ohjaajat ovat ringissä mukana. Leikissä perheenjäsenet esittelevät toisensa kertomalla muutaman mukavan asian esittelemästään henkilöstä. On tärkeää, että perheen jäsenet ehtivät ensin keskenään jutella,

mitä he haluavat toisistaan sanottavan koko ryhmän kuullen. Esimerkiksi perheessä, josta on paikalla molemmat vanhemmat sekä lapsi, lapsi esittelee isänsä, isä äidin ja äiti lapsen niin, että jokainen kertoo toisesta mukavia asioita. Ohjaajat sopivat keskenään, kuka esittelee ket. Tärkeää on, että ohjaajat esittelevät toisensa samalla tavoin kuin perheetkin.

TOIMINTA

Sisällä ohjelma voi olla leikkimielinen kilpailu. Yksi perhe muodostaa oman joukkueensa. Kilpailussa voi olla esimerkiksi tietovisailua, palapelin rakentamista, ilmapallon puhaltamista, pantomiimia ja hirsipuuta. Kilpailun osa-alueiden on hyvä olla yksinkertaisia. Toiminnan tapahtuessa sisällä kilpailun osa-alueiden tulee olla pienessä tilassa toteutettavia.

Ulkona ohjelmassa mahdollisesti voi olla samalla tavalla kuin sisällä leikkimielinen kilpailu, mutta lajit voivat olla enemmän tilaa vieviä. Esimerkiksi pussihippelyä, saappaanheittoa, liipunryöstöä ja kananmunan kuljetusta lusikassa. Palkintona voi olla esimerkiksi pieni herkku-kori voittaja perheelle.

LOPETUSTYÖSKENTELY

Illan lopetukseen kokoonnutaan yhdessä joko sisällä ympyrän muodossa istuen tai ulkona mahdollisuuksien mukaan valitaan sopiva paikka. Viimeisen tapaamisen loppuun on hyvä jättää tarpeeksi aikaa keskustelulle. Tässä perheillä on tilaisuus kertoa kokemuksiaan ja ajatuksiaan Perhekerhon tapaamisista. Myös ohjaajat kertovat omia ajatuksiaan Perhekerhon toteuttamisesta. Lopussa fiiliskierros, jossa jokaisella on mahdollista sanoa oma fiiliksensä tämän yhden kerran loputtua tai fiilis liittyen kaikkiin Perhekerhon tapaamisiin.

PERHEKERHON ARVIOINTI

Kurjen (2000,150) mukaan arviointi on nykyisin välttämätöntä kaikissa isommissa ja kansainvälistä rahoitusta saavissa projekteissa. Perhekerhon arviointiin liittyvät toiminnan aikana tapahtuva prosessiarviointi sekä toiminnan päättymisen jälkeinen loppuarviointi, ihan kuin muissakin innostamisprosesseissa arvioinnin olisi hyvä toteutua. Arvioinnit pohjautuvat samoihin arvoihin kuin muu sosiokulttuurinen toiminta, eli yhdessä paremman huomisen muodostamiselle. Kaikki henkilöt, jotka osallistuvat jollakin tapaa toimintaan, ovat keskeisessä asemassa koko prosessin arvioinnissa ja sen kautta työn kehittämisessä. Arviointi ja toiminta ovat vuorovaikutuksessa keskenään koko innostamisprosessin ajan. Kaikkien arviointien päätavoitteena on kehittää jatkuvasti toimintaa paremmaksi, mihin päästään reflektoinnin, tavoitteiden kirkastamisen ja täsmentyneiden tavoitteiden avulla.

PROSESSIARVIOINTI

Ohjaajien henkilökohtaiset oppimispäiväkirjat

Kehotamme Perhekerhon pääohjaajia pitämään toiminnan aikana omaa oppimispäiväkirjaa ohjaustyöskentelyn ja muun toiminnan kehittämisen tukena. Vilkka & Airaksinen (2003, 19) suosittelevat päiväkirjan kirjoittamista, sillä se auttaa prosessien muistamisessa. He huomauttavat, että laajalle aikajaksolle sijoittuvien prosesseihin vaikuttavien käännteiden totuudenmukainen muistaminen ja dokumentointi voi olla muutoin haastavaa myöhemmin. Oppimispäiväkirja on jokaisen henkilökohtainen ja sitä kautta jokaisen itsensä näköinen esimerkiksi tekstiä ja kuvia sisältävä kokonaisuus.

Väliarviointia toiminnassa mukana olevilta

Ohjaajien on hyvä kerätä jokaisen Perhekerhon tapaamisen lopuksi palautetta osallistujilta, jotta vetäjät pystyvät kehittämään toimintaa tuleville kerroille asiakkaiden toiveita paremmin palveleviksi. Palautteen antamisen mahdollisuuden voi tarjota esimerkiksi jokaisen tapaamisen jälkeisellä ”fiiliskierroksella”. Ohjaajien on myös hyvä antaa tarvittava määrä yhteystietoja itsestään vanhemmille, jotta he pystyvät myös lähestymään henkilökohtaisemmillä palautteilla tapaamisten ulkopuolisina ajankohtina.

Jokaisen tapaamisen jälkeen kaikkien edelliselle tapaamiselle osallistuneiden ohjaajien olisi hyvä varata aikaa yhteisille purkukeskusteluille. Tämä on tärkeää, sillä lasten ja vanhempien ryhmien ohjaajat eivät ole muutoin tietoisia toisen ryhmän tapahtumista tarkemmin. On havaittu hyvänä ulkopuolisen ”työnohjaajan” tuleminen tapaamiselle mukaan. Keskustelutilanteessa on mahdollisuus keskustella kaikkia tuntemuksista turvallisessa ja rakentavassa ilmapiirissä. Voidaan esimerkiksi reflektoida ohjaustyöskentelyn sujumista, aihevalinnan osuvuutta kohderyhmälle ja tapaamiselle valittujen harjoitteiden toimivuutta.

Suosittelimme toisen Perhekerhotapaamisen jälkeen väliarviointikokousta, jossa olisi mukana kaikki Perhekerhon ohjaajat ja yhteistyökumppanit. Tapaamisen tarkoituksena on eri näkökulmista keskustella tavoitteiden ja toiminnan vastaavuudesta. Puolella välissä prosessia on hyvä täsmentää tavoitteita ja kehittää toimintaa niiden mukaisesti, jos on tarvetta.

LOPPUARVIOINTI

Prosessiarvioinnin lisäksi on tärkeää tehdä Perhekerhon toiminnan loputtua arviointia. Näin toimintaa pystytään kehittämään paremmin jatkoa ajatellen. Loppuarviointiin osallistuvat perheet ja luokanopettaja. Suosittelemme teettämään arvioinnin laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen, sillä siten vastaajien omien mielipiteiden esiin tuominen helpottuu. Perhekerhon ohjaajat toimittavat perheille suunnatut arviointilomakkeet saatekirjeineen (liite 7). Perhekerhon pääohjaajat haastattelevat näiden lisäksi luokanopettajaa teemoittelemansa haastattelurungon avulla (liite 9).

LÄHTEET

Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 52-59.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa M. Bardy (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammer- Paino Oy.

Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2006. (3. painos) Turvataitoja lapsille-turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. Tulostettu 7.5.2010.

http://jkk.mll.fi/huoneentaulut/Tietokoneenkayttosopimus_VALMIS.php?dir=/huoneentaulut

Vilka, H. & Airaksinen

n, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Yhteishyvä. Tulostettu 10.5.2010.

http://www.yhteishyva.fi/ruokamaailma/reseptit/leivonnaiset_a_k/fi_FI/brownies_keksit/

LIITTEET

Liite 1 Yleinen tiedote perheille Perhekerhosta.....	100
Liite 2 Kutsu/ilmoittautuminen ensimmäiseen Perhekerhon tapaamiseen.....	101
Liite 3 Kutsu/ilmoittautuminen toiseen Perhekerhon tapaamiseen	102
Liite 4 Kutsu/ilmoittautuminen kolmanteen Perhekerhon tapaamiseen.....	103
Liite 5 Kutsu/ilmoittautuminen neljänteen Perhekerhon tapaamiseen.....	105
Liite 6 Kutsu/ilmoittautuminen viidenteen Perhekerhon tapaamiseen	107
Liite 7 Perheiden arviointilomakkeiden saatekirje ja arviointilomake	108
Liite 8 Kiitoskirje perheille.....	115
Liite 9 Luokanopettajan loppuarviointihaastattelun teemarunko	117
Liite 10 Lasten ryhmän suklaapikkuleipien ohje (Yhteishyvä)	118
Liite 11 Ensimmäisen tapaamisen vanhempien ryhmän apukysymykset.....	119
Liite 12 Toisen tapaamisen vanhempien ryhmän tunnekehätyöskentelyn pohja	120
Liite 13 Kolmannen tapaamisen vanhempien ryhmän keksityt tapaukset	121
Liite 14 Lasten ja vanhempien ryhmien ajankäyttöympyrä	122

Liite 1 Yleinen tiedote perheille Perhekerhosta

Hei kotijoukot!

Haluamme kutsua teidät x-aikana tapaamisiin, joissa tarkoituksena on kehittää lasten ja vanhempien yhteistä tekemistä. Lähtökohtana on jakaa lapsiperheen arkeen liittyviä kokemuksia ja keskustella yhdessä muiden oppilaiden vanhempien, (luokanopettajan) ja ryhmänohjaajan kanssa luodaksemme parempaa henkeä luokkayhteisöön. Illoista toivotaan muodostuvan myös iloisia yhdessäolon hetkiä vanhempien ja lasten kesken.

Tapaamiset järjestetään niin, että vanhemmat ja lapset ovat osin omissa ryhmissään, jolloin aikuiset saavat keskustella asioista aikuisten tavalla ja lapset heille parhaalla tavallaan. Aiheet tapaamisille lähtevät teistä ja teidän tarpeistanne käsin, joten kertokaa rohkeasti toiveitanne x-päivään mennessä. Tapaamiset toteutetaan x-paikassa, ja ne ovat kestoaltaan x-aika. Osallistujille on tarjolla jokaisen kerran alussa pientä tarjottavaa.

Tapaamisten ajankohdat:

- X
- X
- X
- X
- X

Tapaamisten järjestäjänä x-yhteistyökumppanin ohella toimivat x-ohjaajaa.

Tervetuloa jakamaan ja tekemään asioita yhdessä!

Toivottavat ystävällisesti (luokanopettaja) ja ohjaajat
(Ohjaajien allekirjoitukset)

Liite 2 Kutsu/ilmoittautuminen ensimmäiseen Perhekerhon tapaamiseen

Hei kotiväki!

Olemme lähettäneet teille jo aikaisemmin kutsun osallistumaan yhdessä perheenne kanssa x-aikana järjestettäviiin tapaamisiin. Tarkoituksena on tukea lasten ja vanhempien yhteistä tekemistä.

Muistutukseksi vielä, mistä tästä on kyse. Lähtökohtana on jakaa lapsiperheen arkeen liittyviä kokemuksia ja keskustella yhdessä muiden vanhempien, (luokanopettajan) ja ryhmäohjaajien kanssa luodaksemme parempaa henkeä luokkayhteisöön. Tapaamiset järjestetään niin, että vanhemmat ja lapset ovat osin omissa ryhmissään, jolloin aikuiset saavat keskustella asioista aikuisten tavalla ja lapset heille parhaalla tavallaan. Tapaamiset toteutetaan x-paikassa, ja ne ovat kestoiltaan x-aika. Toivomme että tapaamiseen saapuu aina luokan oppilaan lisäksi ainakin toinen vanhemmista.

Tapaamisten ajankohdat:

X, X, X, X, X

Tapaamisten järjestäjänä x-yhteistyökumppanin ohella toimivat x-ohjaajaa.

Toivottavasti olette innostuneita osallistumaan ja nyt pyydämme teiltä tietoa osallistumisestanne. Olemme järjestäneet nuoremmille sisaruksille ohjaajan, joka huolehtii ja järjestää heille tekemistä iltojen ajaksi. Osallistujien määrä on tarjoilujen kannalta tärkeä tietää etukäteen. Palautettahan ilmoittautumisen x-paikkaan viimeistään x-päivänä

Perheemme nimi _____

Meiltä osallistuu _____ henkeä. Nuorempia sisaruksia _____

Ruoka-aine allergiat _____

Meihin voi ottaa yhteyttä sähköpostitse, jos tulee jotakin kysyttävää. Toivoisimme myös, että ilmoittaisitte jos ette jostakin syystä pääsekään osallistumaan ilmoittautumisesta huolimatta.

(Ohjaajien allekirjoitukset)

Liite 3 Kutsu/ilmoittautuminen toiseen Perhekerhon tapaamiseen

Hei kotijoukot!

Kiitokset heti alkuun ensimmäiseen Perhekerhotapaamiseen osallistujille, joiden kanssa vietimme yhteensä x-aikaa x-paikassa. Silloin luokan oppilaat leipoivat omassa tilassaan ohjaajien kanssa pikkuleipiä, kun taas vanhemmat (sekä luokanopettaja) käsittelivät ohjaajien kanssa hyvää yhdessä oloa sekä luokkayhteisö- että perhetasolla. Ensi kerran x-päivänä tapaamisella käsittelemme kiusaamista ja siihen puuttumisen keinoja.

Uskomme, että tapaamisista saa parhaan hyödyn osallistumalla kaikkiin kertoihin, mutta se ei ole välttämätöntä. Olette siis aina tervetulleita niihin tapaamisiin, joihin pääsette osallistumaan. Ensi kerran tapaaminen järjestetään x-paikassa.

Tervetuloa jakamaan ja tekemään asioita yhdessä!

Ystävällisin terveisin
(ohjaajien allekirjoitukset)

Toivottavasti olette innostuneita osallistumaan ja nyt pyydämme teiltä tietoa osallistumisestanne x-päivän tapaamiselle. Osallistujien määrä on tarjoilujen kannalta tärkeä tietää etukäteen. Olemme järjestäneet nuoremmille sisaruksille ohjaajan, joka huolehtii ja järjestää heille tekemistä iltojen ajaksi. Palautettahan ilmoittautumisen x-paikkaan viimeistään x-päivänä

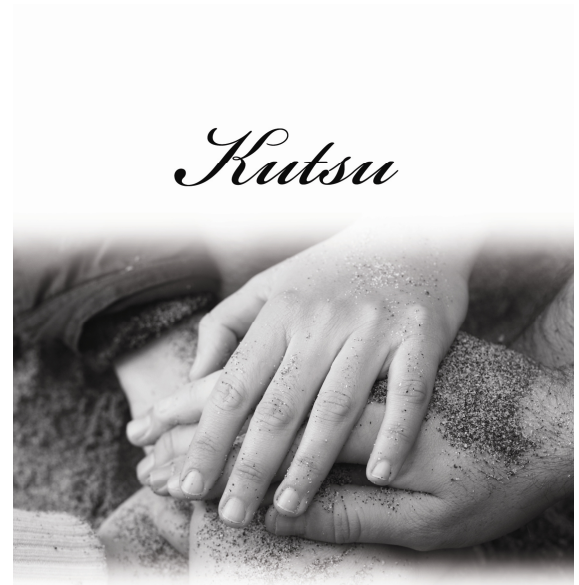
Perheemme nimi _____

Meiltä osallistuu _____ vanhempia (vähintään 1 aikuinen per osallistujaperhe).

Nuorempia sisaruksia on tulossa _____.

Ruoka-aine allergiat _____

PS. Voitte lähettää meille vieläkin aihe - ehdotuksia tapaamisille. Lisäksi arvostamme palautetta yksittäisiltä tapaamisilta, sillä niin voimme kehittää toimintaa paremmaksi. Kiitoksia jo ottamistanne yhteydenotoista!

Liite 4 Kutsu/ilmoittautuminen kolmanteen Perhekerhon tapaamiseen

Hei kotiväki!

Kiitokset heti perheille, jotka ovat olleet osallistujina Perhekerhon tapaamisissa. Viime kerralla x-päivänä tapaamisen teemana oli koulukiusaaminen. Aikuisten ryhmässä käsiteltiin faktatietoa koulukiusaamisesta ja tämän pohjalta keskusteltiin vanhempien kanssa tapaamisen teemasta. Lasten ryhmässä oli teemana täydellinen koulupäivä ja sen saaminen kaikille. Tätä käsiteltiin piirtämällä ja keskustelemalla. Lopuksi kokosimme porukan yhteen, jolloin vanhemmat kertoivat lapsille omasta illastaan ja päinvastoin. Vanhemmat olivat laatineet terveisiä oppilaille. Ne olivat asioita, joihin he halusivat parannusta luokassa. Terveiset olivat: x x x x-päivänä x-ohjaajat kävivät pitämässä toiminnallisen tuokion koko luokalle x-koululla. Yhdessä oppilaiden kanssa käsitelimme näitä vanhempien terveisiä ja tapaamisen lopuksi oppilaat laativat viisi toimintasääntöä luokkaan: x x x x x. Säännöt jäivät luokan seinälle ja korostimme, että ne ovat nyt sellaisia, joita kaikki pyrkivät noudattamaan.

Kutsu

Seuraava tapaaminen on x-päivänä. Silloin teemana ovat Rajat ja rakkaus. Uskomme, että tapaamisista saa parhaan hyödyn osallistumalla kaikkiin kertoihin, mutta se ei ole välttämättömyyttä. Eli toivotamme kaikki perheet tervetulleiksi seuraaviin Perhekerhon tapaamisiin.

Seuraava tapaaminen on x-paikassa.

Tervetuloa jakamaan ja tekemään asioita yhdessä!

Ystävällisin terveisin,

(ohjaajien allekirjoitukset)

Toivottavasti olette innostuneita osallistumaan ja nyt pyydämmekin teiltä tietoa osallistumisestanne x-päivän tapaamiselle. Osallistujien määrä on tarjoilujen kannalta tärkeä tietää etukäteen. Olemme järjestäneet kolmasluokkalaisten nuoremmille sisaruksille ohjaajan, joka huolehtii ja järjestää heille tekemistä iltojen ajaksi. Palautettahan ilmoittautumisen x-paikkaan viimeistään x-päivänä

Perheemme nimi _____

Meiltä osallistuu _____ vanhempia (vähintään 1 aikuinen per osallistujaperhe).

Kolmasluokkalainen oppilas_____.

Nuorempia sisaruksia on tulossa_____.

Ruoka-aine allergiat _____

PS. Voitte lähettää meille vieläkin aihe-ehdotuksia tapaamisille. Lisäksi arvostamme palautetta yksittäisiltä tapaamisilta, sillä niin voimme kehittää toimintaa paremmaksi. Kiitoksia jo ottamistanne yhteydenotoista!

Liite 5 Kutsu/ilmoittautuminen neljänteen Perhekerhon tapaamiseen

Hei kotiväki!

Kiitokset alkuun perheille, jotka ovat olleet osallistujina Perhekerhon tapaamisissa. Viime kerralla x-päivänä tapaamisen teemana olivat rajat ja rakkaus. Vanhempien ryhmässä katsottiin lyhyt äänite rajojen asettamisesta. Jokainen vanhempi sai rajojen asettamiseen liittyvää materiaalia kotiin viemiseksi tapaamiselta ja nyt tuon saman materiaalin toimitamme kaikille vanhemmille oppilaiden kautta x-päivänä. Materiaaliin on liitetty myös ohjaajien tekemä yhteenveto vanhempien ratkaisuehdoksista keksittyihin tilanteisiin.

Lasten ryhmässä teemana olivat erilaisuuden hyväksyminen ja omien tunteiden tunnistaminen. Lapset jaettiin kahteen pienryhmään, jolloin syvällisempi keskustelu aiheista mahdollistui parhaiten. Pienryhmissä näytettiin kuvia liittyen erilaisuuteen ja harjoitettiin tunteiden tunnistamista tunnekorttien avulla. Tapaamisen lopuksi kokosimme molemmat ryhmät yhteen, jolloin vanhemmat kertoivat lapsille ja lapset vanhemmille omasta illastaan. Vanhemmat olivat omassa ryhmässään valinneet myönteisistä vahvuuskorteista omaa lastaan kuvaavan kortin, jonka jokainen vanhempi antoi omalle lapselleen tapaamisen lopuksi.

Jotta jokainen luokan oppilas saisi saman tiedon suurin piirtein kuin Perhekerhon tapaamisiin osallistuneet, niin ohjaajat tulevat käsittelemään x-päivinä olleissa Perhekerhossa aiheina olleita asioita kaikkien oppilaiden kanssa koulutyöskentelyn aikana x-päivänä.

Seuraava Perhekerhon tapaaminen on x-päivänä, x-aikana, x-paikassa. Teemana Perhekerhossa on lapsen turvallisuus. Vanhempien ryhmässä on tuolloin mahdollisuus keskustella muiden vanhempien kanssa lapsen arjen turvallisuuteen liittyvistä asioista. Ohjaajat käsittelevät lasten ryhmän kanssa turvallisuus-teemaa pohtimalla lasten kanssa heidän vapaa-ajan käyttöönsä ja fyysistä turvallisuuttaan.

Uskomme, että tapaamisista saa parhaan hyödyn osallistumalla kaikkiin kertoihin, mutta se ei ole välttämätöntä. Eli toivomme kaikkien oppilaiden vanhemmat tervetulleeksi seuraaviin Perhekerhon tapaamisiin.

Kutsu

Tervetuloa jakamaan ja tekemään asioita yhdessä!

Ystävällisin terveisin
(Ohjaajien allekirjoitukset)

Ilmoittautumislomake:

Toivottavasti olette innostuneita osallistumaan ja nyt pyydämmekin teiltä tietoa osallistumisestanne x-päivän tapaamiselle. Osallistujien määrä on tarjoilujen kannalta tärkeä tietää etukäteen. Olemme järjestäneet kolmasluokkalaisten nuoremmille sisaruksille ohjaajan, joka huolehtii ja järjestää heille tekemistä iltojen ajaksi. Palautettahan ilmoittautumisen x-paikkaan viimeistään x-päivänä.

Perheemme nimi _____

Meiltä osallistuu _____ vanhempia (vähintään 1 aikuinen per osallistujaperhe).

Kolmasluokkalainen oppilas_____.

Nuorempia sisaruksia on tulossa_____.

Ruoka-aine allergiat _____

PS. Voitte lähettää meille palautetta yksittäisiltä tapaamisilta, sillä niin voimme kehittää toimintaa paremmaksi. Kiitoksia jo ottamistanne yhteydenotoista!

Liite 6 Kutsu/ilmoittautuminen viidenteen Perhekerhon tapaamiseen

Hei kotiväki!

Aluksi lämpimät kiitokset perheille, jotka ovat olleet mukana Perhekerhon tapaamisissa. Tässä hieman infoa viime tapaamisesta niillä vanhemmille, jotka eivät olleet paikalla. Viime kerralla x-päivänä teemana oli lapsen turvallisuus. Vanhemmat keskustelivat lapsen arjen turvallisuudesta. Lapset käsittelivät vapaa-ajan käyttöönsä ja fyysistä turvallisuuttaan. Fyysiseen turvallisuuteen aiheena oli hätätilanteeseen joutuminen ja niissä toimiminen.

Perhekerhon viimeinen kerta on x-päivänä. Viimeisellä kerralla teemana on yhteishengen parantaminen ja silloin sekä vanhempien että lasten ryhmä toimivat yhdessä. Ohjelmassa on paljon yhteistä tekemistä x-paikassa.

Tervetuloa viettämään mukava ilta yhdessä!

Lämpimin terveisin
(Ohjaajien allekirjoitukset)

PS. Voitte lähettää halutessanne meille palautetta Perhekerhosta!

Liite 7 Perheiden arviointilomakkeiden saatekirje ja arviointilomake

PERHEKERHON PILOTIN ARVIOINTIA

Perhekerho toteutettiin x-koulun x-luokan luokkayhteisössä x-ajanjaksona. Viidellä Perhekerhon tapaamisella tavoitteena olivat vanhemmuuden ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Lisäksi samalla pyrittiin parantamaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Tarkoituksena oli tarjota vanhemmille tilaisuuksia keskustella itseä mietityttävistä asioista liittyen kasvatukseen ja kohentaa yhteisöllisyyden kautta koko luokkayhteisön ilmapiiriä. Toiminta pyrittiin rakentamaan luokkayhteisöstä esiin nousseita ajatuksia kuuntelemalla. Viiden kerran teemoiksi muodostuivat hyvä yhdessä oleminen, koulukiusaaminen ja siihen puuttumisen keinot, rajat ja rakkaus sekä lapsen turvallisuus. Viimeisen ja viidennen tapaamisen aiheeksi hahmottui jälleen hyvä yhdessä oleminen.

Perhekerhoa on tarkoitus kehittää ja siksi x-koululla tapahtuneen työn arviointi on tärkeää. On tärkeää, että vastaatte arviointikyselyyn, vaikka ette olisikaan päässeet osallistumaan itse tapaamisiin. Kaikkien mielipiteiden kuuleminen on arvokasta. Osa kysymyksistä on tarkoitettu vain vanhemmille ja osaan toivomme saavamme myös lapsen mielipiteen. Kyselylomakkeen täytön on kuitenkin tarkoitus tapahtua vanhemman johdolla.

Kyselylomakkeiden täyttäjien anonymiteetistä huolehditaan siten, ettei kyselylomakkeen täyttöön edellytetä vastaajien nimiä, eikä kyselylomakkeita lue muut kuin x-henkilöt. Arviointien koontia tehtäessä huolehditaan myös tunnistamattomuuden säilymisestä. Kun olette täyttäneet lomakkeen, niin sulkekaa kirjekuori ja palauttakaa se x-luokkalaisen lapsenne mukana koululle. x-henkilöt käyvät hakemassa arvioinnit x-koululta x-ajankohtana.

On ollut mukavaa ja opettavaista tehdä teidän kanssanne yhteistyötä, joten suuret kiitokset siitä!

Hyvää jatkoa!

Toivottavat (ohjaajien allekirjoitukset)

Kysely perheille

ODOTUKSET

1. Mitä ajattelit Perhekerhosta siitä kuullessasi?

vanhemman vastaus:

2. Millaisia odotuksia sinulla oli sen suhteen?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

3. Millä tavalla odotuksesi täyttyivät?

Vanhemman vastaus:

KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ

4. Mitä yhteistyötä sinulla on ollut lapsesi luokanopettajan ja luokan muiden vanhempien kanssa ennen Perhekerhoa?

Vanhemman vastaus:

5. Millaista toimintaa haluaisit tehdä yhdessä luokanopettajan ja muiden vanhempien kanssa? Miksi?

Vanhemman vastaus:

6. Miten Perhekerhon tapaamiset ovat vaikuttaneet mielestäsi kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön?

Vanhemman vastaus:

7. Miten toivoisit tapaamisten vaikuttaneen kyseiseen yhteistyöhön?

Vanhemman vastaus:

PERHEKERHON TAPAAMISET

8. Millä mielellä tulit tapaamisiin?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

9. Millainen ilmapiiri tapaamisilla oli?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

10. Millä mielellä lähdit tapaamisista?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

11. Mitä mieltä olet ollut tapaamisten aiheista?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

12. Mitä mieltä olet tapaamisten sisällöistä?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

13. Miten olet kokenut hyötynneesi tapaamista?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

14. Osallistuitteko Perhekerhon tapaamisiin?

- osallistuimme ☐
- emme osallistuneet ☐

15. Mitä mielestäsi jatkossa voitaisiin tehdä, että useampi vanhempi pääsisi osallistumaan tapaamisiin?

vanhemman vastaus:

16. Miten yhteistyö Perhekerhoa toteuttavien ohjaajien kanssa on mielestäsi toiminut?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

MERKITYKSET/HYÖDYLLISYYS

17. Millä tavalla Perhekerho on mielestäsi vaikuttanut lapseesi?

Vanhemman vastaus:

18. Miten luokkayhteisö (eli oppilaat, vanhemmat ja luokanopettaja) on mielestäsi muuttanut Perhekerhoa edeltäneeltä ajalta?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

19. Millä tavalla Perhekerho on vaikuttanut mielestäsi teidän perheeseen?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

20. Miten Perhekerho on vaikuttanut sinuun?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

21. Mitä kehitettävää toiminnassa mielestäsi olisi jatkoa ajatellen?

Lapsen vastaus:

Vanhemman vastaus:

KIITOKSIA VASTAUKSESTANNE!

Liite 8 Kiitoskirje perheille

Hei kotiväki!

Haluamme kiittää koko luokan luokkayhteisöä Perhekerhoon osallistumisesta x-aikana. Teidän kanssanne on ollut mukavaa ja opettavaista tehdä yhteistyötä. Toivomme, että olette hyötäneet toiminnasta. Koko Perhekerhon tavoite on ollut tukea vanhemmuutta ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Samalla on pyritty tukemaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Käytännössä Perhekerhon tapaamisia on ollut viisi, joille teemat ovat rakennettu luokkayhteisön esiin nostamien tarpeiden ympärille. Aiheet eivät ole aina olleet samat lapsien- ja vanhempien ryhmässä, mutta ne ovat pyritty valitsemaan kumpaakin ryhmää parhaiten palveleviksi.

Ensimmäisellä tapaamisella x-päivänä aiheena oli hyvä yhdessä oleminen, ja silloin lapsiryhmässä leivottiin pikkuleipiä. Tarkoituksena oli harjoitella ryhmässä toimimista ja nostattaa esiin yhteisöllisyyttä mukavalla tavalla.

Kyseisenä kertana vanhemmat keskustelivat omassa ryhmässään hyvästä yhdessä olemisesta sekä aikuisen että lapsen näkökulmasta, niin kotona perheessä kuin oppilaiden luokassa.

Toisella tapaamisella aiheena oli lapsiryhmässä koulussa viihtyminen, jolloin lapset keskustelivat mieluisista ja epämieluisista asioista liittyen koulussa olemiseen. Vanhempien ryhmässä teemana olivat kyseisenä kertana koulukiusaaminen ja siihen puuttumisen keinot, jolloin vanhemmat saivat tietoa koulukiusaamisesta ryhmäilmionä.

Kolmannella tapaamisella lapsiryhmän aiheena olivat tunteiden tunnistaminen ja erilaisuuden hyväksyminen, jolloin ryhmässä harjoiteltiin tunnistamaan omia tunteita tunnekorttien avulla ja keskusteltiin erilaisuudesta näytettyjen kuvien pohjalta. Kyseisenä tapaamispäivänä vanhempien ryhmässä teemana olivat rajat ja rakkaus, jolloin katsottiin rajojen asettamiseen liittyvä nauhoite. Sen lisäksi rajojen asettamista mietittiin pohtimalla keinoja ohjaajien keksiä esimerkkitapauksiin.

Neljännellä tapaamisella oli teemana sekä lasten- että vanhempien ryhmässä turvallisuus.

Lasten ryhmässä keskusteltiin tarkemmin lapsen vapaa-ajan käytöstä ja fyysisestä turvallisuudesta. Samaan aikaan vanhempien ryhmässä keskusteltiin lapsen arjen turvallisuudesta.

Viidentenä Perhekerhon tapaamisena molemmat ryhmät viettivät iltaa yhdessä yhteisen tekemisen parissa.

Kutsu

Kaikki perheet eivät ole päässeet osallistumaan Perhekerhon tapaamisiin. Tämän vuoksi kotiin lähetimme yhteenvedon edellisestä kerrasta. Tapasimme koko luokkaa koulutyöskentelyn aikana x-kertaa, jolloin käsitelimme Perhekerhon teemoja.

Kiitoksia perheille antamistanne arvokkaista palautteista!

Lämpimin terveisin

(Ohjaajien allekirjoitukset)

Liite 9 Luokanopettajan loppuarviointihaastattelun teemarunko

Kyselyrunko luokanopettajan haastatteluun

ODOTUKSET

1. Mitä ajattelit Perhekerhosta siitä kuullessasi?
2. Millä tavalla koit oman roolisi siinä?
3. Millaisia odotuksia sinulla oli luokanopettajana sen suhteen?
4. Millä tavalla odotuksesi täyttyivät?
5. Millä tavalla ne eivät täyttyneet?

LUOKKA

6. Miten kuvaisit luokkaasi ennen Perhekerhoa?
7. Miten kuvaisit ja nimeäisit silloisia haasteita luokassa?
8. Millaisia muutoksia luokassa oli mielestäsi havaittavissa Perhekerhon edetessä?
9. Millaisia muutoksia luokassa oli mielestäsi havaittavissa Perhekerhon lopussa?
10. Mikä/mitkä asiat ovat eniten muuttuneet mielestäsi luokassa?
11. Minkä uskot saaneen muutoksen aikaiseksi?

MERKITTÄVYYS/HYÖDYLLISYYS

12. Miten Perhekerho on tukenut sinun omaa työtäsi?
13. Miten yhteistyö Perhekerhoa toteuttavien ohjaajien kanssa on toiminut? (hyvää ja huonoa)
14. Miten yhteistyö yhteistyökumppaneiden kanssa on toiminut? (hyvää ja huonoa)
15. Mitä hyvää koko Perhekerhossa on mielestäsi ollut?
16. Mitä kehitettävää koko Perhekerhossa sinun mielestäsi olisi jatkoa ajatellen?

Liite 10 Lasten ryhmän suklaapikkuleipien ohje (Yhteishyvä)

Brownies-keksit

20 annosta

5,5 dl vehnä jauhoja
2 rkl kaakaojauhetta
1,5 tl soodaa
1 tl suolaa
250 g sulatettua margariinia
1,5 dl sokeria
1,5 dl fariinisokeria
2 tl vaniljasokeria
2 munaa
200 g tummaa suklaata
1 dl kookoshiutaleita

1. Sekoita jauhoihin kaakaojauhe, sooda ja suola.
2. Sekoita hieman jäähtyneeseen margariinisulaan sokerit ja lisää munat yksitellen hyvin vat-
katen.
3. Siivilöi jauhoseos sekä rouhittu suklaa ja kookoshiutaleet taikinaan. Sekoita tasaiseksi.
4. Nostele lusikalla nokareita leivinpaperoidulle pellille. Jätä hieman leviämisvaraa.
5. Paista 175 asteessa noin 15 minuuttia

Liite 11 Ensimmäisen tapaamisen vanhempien ryhmän apukysymykset

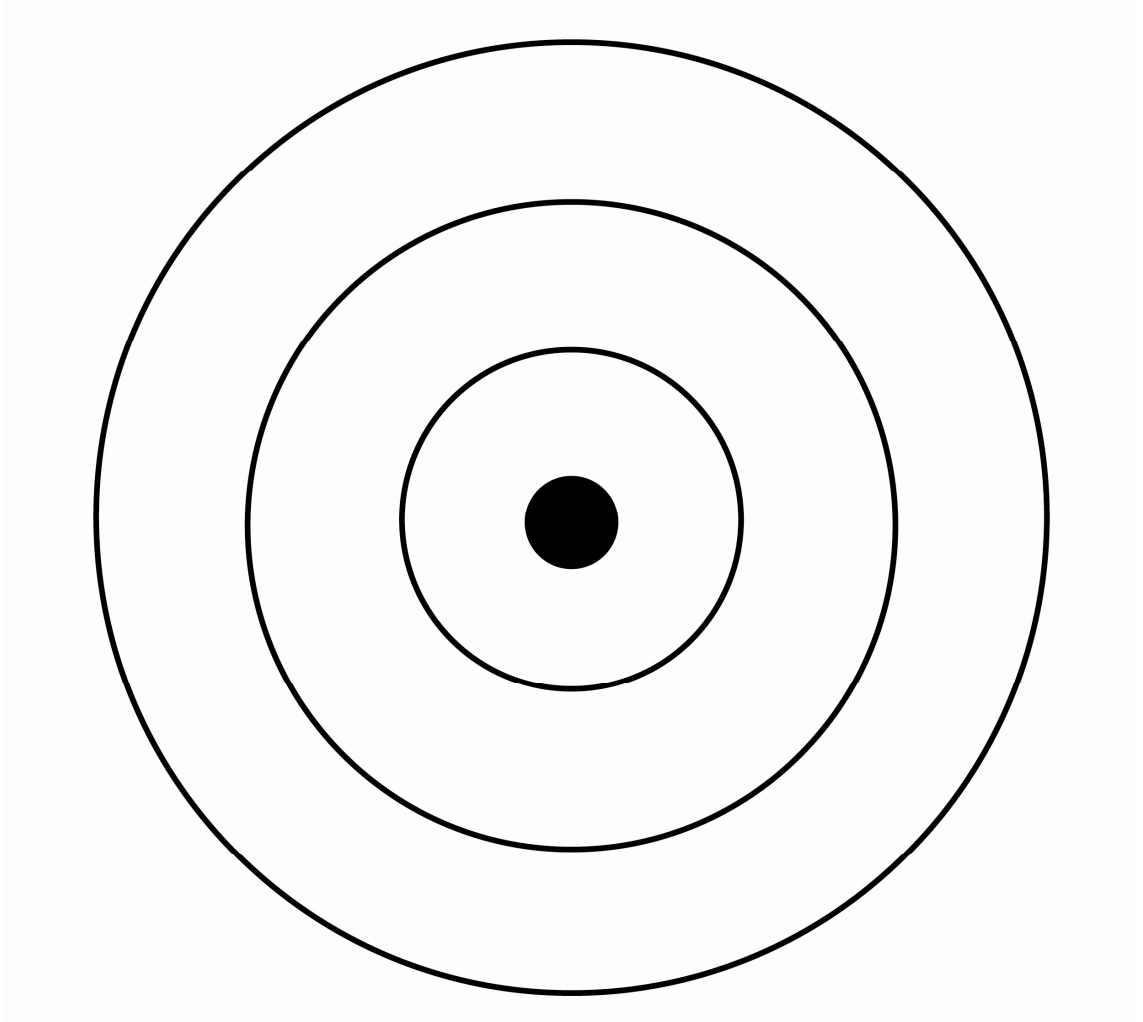
Ohje: Voit käyttää seuraavia kysymyksiä apuna, jos haluat.

- Millainen ilmapiiri silloin on, kun on hyvä olla?
- Mistä hyvä yhdessä oleminen rakentuu?
- Mitä se tarkoittaa käytännössä? (Mitä tekemistä se on vai onko se edes tekemistä?)
- Kellä kaikilla ihmisillä on siihen vaikutusta? (Voit laittaa ihan nimiä halutessasi.)

- Mitkä asiat estävät sen toteutumisen?
- Kuinka suuren merkityksen uhkatekijät saavat mielessäsi? Arvioi 1-10.
- Kuinka todennäköistä niiden toteutuminen on?
- Mitä sille asialle voi tehdä jatkossa?

Liite 12 Toisen tapaamisen vanhempien ryhmän tunnekehätyöskentelyn pohja

Ohje ohjaajille: Monista kaksi kappaletta alla olevia kehiä A3-paperin kokoiselle paperille.

Liite 13 Kolmannen tapaamisen vanhempien ryhmän keksityt tapaukset

KEKSITYT TAPAUKSET

1. Jani, 10v., ei tykkää tehdä läksyjä. Koulun jälkeen vanhemmat eivät ole vielä kotona, joten poika heittää repun eteiseen ja lähtee ulos kavereiden kanssa. Illalla Jani sanoo olevansa liian väsynyt tekemään läksyjään ja jättää ne mielellään seuraavaan aamuun. Silloin hän kuitenkin nukkuu liian myöhään ja läksyt unohtuvat. Miten perhettä voisi auttaa tässä tilanteessa?
2. Miika tykkää pelata tietokonepelejä. Hän aloittaa yleensä heti koulusta tulon jälkeen ja pelaa usein nukkumaan menoon asti. Miika nukkuu huonosti, eivätkä ulkoilu ja kaverit juurikaan kiinnosta. Vanhemmat ovat huolissaan, että poika jää kaveripiirin ulkopuolelle ja jää ilman riittävää ulkoilua. Miika kertoo tapaavansa kavereita netissä, eikä kaipaa muita kavereita. Miten toimisit itse vanhempana tässä tilanteessa?
3. Saaralla (14v.) on paljon ystäviä. Hänellä on sovittu kotiintuloaika klo 21, mutta hän myöhästyy toistakin tuntia. Tytölle on ostettu kännykkä, johon vanhemmat ovat voineet soittaa, jos Saaraa ei ole kuulunut kotiin. Viime aikoina tyttö ei ole kuitenkaan vastannut vanhempien soittoihin. Vanhempien mielestä tyttö tekee, mitä tahtoo, ei usko heitä eikä rangaistukset tehoa. Viimeksi Saaralla oli rangaistuksena viikkorahan menetys. Hän sanoi, ettei tarvitse rahaa, koska kavereilta kyllä saa tai hän kerää sitten vaikka pulloja. Vanhemmat ovat epätoivoisia tilanteesta ja pelkäävät sen karkaavan aivan käsistä. Miten vanhempia voisi auttaa?

Liite 14 Lasten ja vanhempien ryhmien ajankäyttöympyrä

Vanhempien ryhmälle tulostettaessa peitä tuntimäärät!

